

Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder

Møteinnkalling

Utvalg: Verneområdestyret ORF

Møtested: Mandal hotell

Dato: 01.06.2026

Tidspunkt: 08:00

Eventuelt forfall må meldes snarest til verneområdeforvalter.

Saksliste

Utvalgs-saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv-saksnr
ST 18/26	Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.		
ST 19/26	Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder		
ST 20/26	Orienteringssaker		
RS 15/26	Referat saker		
RS 16/26	Vedtak - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Oksøy - utsetting av apollosommerfugl - 2026 - 2030 - Norsk Insektvern AS		2026/4853
RS 17/26	Beitebruksplan 2026 - Hidrahei beitelag		2024/12245
RS 18/26	Klage - Flekkefjord landskapsvernområde - Flekkefjord 45/5 - Fidsel - skjøtsel - Hege og Øyvind Andersen		2024/9699
RS 19/26	Tilbakemelding - henvendelser fra grunneier - Flekkefjord landskapsvernområde - forvaltningsplan og besøksstrategi		2024/8875
RS 20/26	Henvendelse - feil i besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - forvaltningsplan og besøksstrategi		2024/8875
RS 21/26	Spørsmål - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Lindesnes - Ryvingen fyr - arrangement - konsert på fyrstasjonen 2026 - Ryvingens venner		2026/802
ST 21/26	Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om utbedring av sti på Gameløya - DNT Sør		2026/5501
ST 22/26	Flekkefjord landskapsvernområde - Tiltaksmidler 2026		2025/10961
ST 23/26	Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - innsending til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang før høring		2024/8875
ST 24/26	Eventuelt		

ST 18/26 Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.
ST 19/26 Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder
ST 20/26 Orienteringssaker
RS 15/26 Referat saker

NORSK INSEKTVERN AS
Øygardsåsen 18A
4848 ARENDAL

Trondheim, 13.04.2026

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2026/3411

Saksbehandler:
Per Johan Salberg

Tillatelse til å sette ut apollosommerfugl

Vi viser til søknaden datert 04. mars 2026 om tillatelse til å sette ut klippeblåvinge *Scolitantides orion* og apollosommerfugl *Parnassius apollo*.

Vedtak

Miljødirektoratet gir Norsk Insektsvern ved Magnus Jakobsen tillatelse til å sette ut apollosommerfugl *Parnassius apollo* på Oksøy i Kristiansand kommune, Kjeholmen (Lyngør fyr) i Tvedestrand kommune og Store Grønningen (Homborsund fyr) i Grimstad kommune.

Tillatelsen gjelder fram til 31. august 2030.

Vi stiller følgende vilkår:

1. Det skal innen 1. februar hvert år til og med 2031 leveres kort rapport for foregående år til Statsforvalteren i Agder med kopi til Miljødirektoratet.
Punkter som inkluderes i rapporten, er informasjon om:
  - Utsettingsmetode: Hvor mange individer ble satt ut, nøyaktig lokalisering ved koordinater og beskrivelse av utsettingen og lokaliteter, dato, værforhold, o.l.
  - Overvåking etter utsetting hvert år. Dette vil inkludere atferd ved utsetting, atferd etter utsettelse, tegn på reproduksjon, om individene fortsatt er der, spredning til nærliggende områder, andre økologisk relevante observasjoner (f.eks. predasjon/dødelighet hvis mulig).
  - Resultater - overlevelse av utsatte individer, eventuell formering, tilstandsvurdering av både individene som ble satt ut og av økosystemet generelt på lokaliteten
  - Planer for videre oppfølging • utfordringer og læringspunkter
2. I tillegg i rapporten for utsettingen i 2026: Kort beskrivelse av utsettingslokalitetens økologi, naturtype/vegetasjonstype, artssammensetningen på utsettingsstedet, potensielle fremtidige skjøtselsbehov.

Vedtaket er fattet etter forskrift om fremmede organismer § 10.

Bakgrunn for saken

Apollosommerfugl

Søknaden gjelder tillatelse til å gjennomføre årlig utsetting av larver av apollosommerfugl i perioden 2026–2030. Larvene vil bli satt ut på næringsplanter på de aktuelle lokalitetene i slutten av mai hvert

år. Det eksakte antall larver vil ikke kunne tallfestes før utsettingsdato nærmer seg. Antall individer vil imidlertid ta hensyn til lokalitetens størrelse og tilgang på næringsplanter.

Det er ønske om å fortsette arbeidet som ble påbegynt i 2025, ved å forsterke bestanden vi håper er i ferd med å etablere seg på Store Torungen. Før den årlige utsettingen vil lokaliteten bli kartlagt for larver og eventuell larvebeiting.

I tillegg søkes det om å sette ut larver på Oksøy fyr, Lyngør fyr og Homborsund fyr.

Det søkes også om å gjøre bestandsforsterkende tiltak gjennom utsetting av larver i tilknytning til NIBIO Landvik sine slåtteprosjekter i Telemark. Dette vil i praksis si at vi setter ut larver av stedegen apollo, eventuelt på utplantet stedegen smørbukk der dette er nødvendig.

Klippeblåvinge

Det søkes om tillatelse til å videreføre arbeidet med bestandsforsterkende tiltak på lokaliteten på Spornes i Raet nasjonalpark hvor det ble satt ut larver i 2025, eller i umiddelbar nærhet til denne. Søknaden gjelder årlige utsettinger av larver av klippeblåvinge i perioden 2026–2030. Larvene vil bli satt ut på næringsplanter i slutten av juni hvert år. Det eksakte antall larver vil ikke kunne tallfestes før utsettingsdato nærmer seg. Antall individer vil imidlertid ta hensyn til lokalitetens størrelse og tilgang på næringsplanter.

Miljødirektoratets vurderinger

Vi kan ikke gi tillatelse til å sette ut fremmede organismer dersom det er grunn til å tro at det vil føre til vesentlig skade på det biologiske mangfoldet.

Klippeblåvinge finnes allerede på Spornes, og apollosommerfugl finnes på Store Torungen. Det kreves da ikke tillatelse etter forskrift om fremmede organismer for utsetting på disse lokalitetene.

Apollosommerfugl finnes ikke i dag på Oksøy, Kjøholmen (Lyngør fyr) og Store Grønningen (Homborsund fyr). Utsetting av arten her krever derfor tillatelse etter forskrift om fremmede organismer.

Vi behandler derfor her søknaden om å sette ut apollosommerfugl på Oksøy, Kjøholmen og Store Grønningen.

Vi ber likevel om at det også for de øvrige lokalitetene følges opp med rapportering av utsettingen jf. Miljødirektoratets anbefalinger for bevaringsutsetting og vilkårene som følger dette vedtaket.

Dersom vi har grunn til å tro at innførselen vil føre til uheldige, men ikke vesentlige, konsekvenser, må vi gjøre en skjønnsmessig vurdering. I vurderingen er fordelene med innførselen og om fordelene kan oppnås på andre måter viktige momenter. Vi vurderer også risikoen organismen utgjør for det biologiske mangfoldet og avstanden til viktige naturtyper og arter i nærheten som den kan påvirke.

Apollosommerfugl er fredet etter forskrift om fredning av truede arter. Arten er vurdert til nær truet (NT) for Norsk rødliste for arter 2021.

Det er ikke registrert funn av apollosommerfugl i Artskart på de aktuelle utsettingslokalitetene, men det er eldre funn i distriktet, slik at arten har vært naturlig forekommende i den delen av landet den skal settes ut.

På Oksøy er det registret flere trua arter av sommerfugler. Ingen av disse har smørbukk som vertsplante, slik at apollosommerfugl her vil ikke bli en konkurrerende art om denne planten. Det er ingen indikasjoner på at utsetting i områder der arten tidligere var naturlig utbredt kan medføre uheldige følger for biologisk mangfold. Individene som skal settes ut stammer fra naturlig forekomster av arten. Disse forekomstene inne i landet har noe annet livsmiljø enn utsettingslokalitetene ved kysten, men det er den samme vertsplanten alle steder (smørbukk). Miljødirektoratet vurderer det slik at tiltaket ikke vil medføre negative konsekvenser for det genetiske mangfoldet for arten.

Søknaden gjelder for flere år. Vi støtter oss på litteratur om bevaringsutsetting av sommerfugler, som viser at utsetting av et relativt høyt antall individer årlig over noen år, vil øke sannsynligheten for å lykkes med en bevaringsutsetting. Vi mener derfor det kan gis tillatelse til utsetting selv om det i søknaden ikke er spesifisert antall individer som skal settes ut. Med i denne vurderingen er søkers kompetanse på bevaringsutsetting av disse artene og artenes krav til livsmiljø, og at arbeidet skjer i dialog med forvaltningsmyndighetene.

Videre vektlegger Miljødirektoratet at tiltaket kan bidra til å styrke langsiktig overlevelse av en fredet og nær truet art innenfor artens naturlige utbredelsesområde, jf. forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven §5.

Oppsummering og konklusjon

Miljødirektoratet anser at utsetting av apollosommerfugl som beskrevet i søknaden, ikke vil medføre uheldige følger for naturmangfoldet. På grunn av fordelene ei utsetning vil ha for naturmangfoldet, gir vi derfor tillatelse til utsettingen innenfor de rammene som er beskrevet i søknaden.

Vi viser ellers til Miljødirektoratets anbefalinger for bevaringsutsetting av truede arter, og stiller noen vilkår i tråd med denne.

Tillatelsen fritar ikke for krav i andre regelverk.

Klagerett

Du og andre med rettslig klageinteresse kan klage på vedtaket. Fristen for å klage er tre uker fra du har mottatt dette brevet. Klagen sendes til Miljødirektoratet.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Aina Holst
seksjonsleder

Per Johan Salberg
seniorrådgiver

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I AGDER

Postboks 504

4804

ARENDAL

BEITEBRUKSPLAN FOR HIDRAHEI BEITELAG SA 2026

Innhold

1. HISTORIKK OG FAKTA	3
1.1 Beitebrukens omfang og verdi	6
1.2 Betydning for kulturlandskap og biologisk mangfold	7
1.3 Organisering	9
2. LOVVERK OG RAMMER	10
2.1 Politiske mål for landbruk/kulturlandskap/levende bygder	12
3. UTFORDRINGER	12
4. TILTAKSDEL, MÅL OG OPPSUMMERING	16

1. HISTORIKK OG FAKTA

Beiteområdet ligger i Flekkefjord kommune og dekker store deler av Flekkefjord landskapsvernområde på Hidraheia. Området er på ca 10000 da og består av ett veiløst, verdifullt kulturlandskap med mange tidligere nedlagte bruk hvor nå landbruksdriften er gjenopptatt og tilpasset verneformålet.

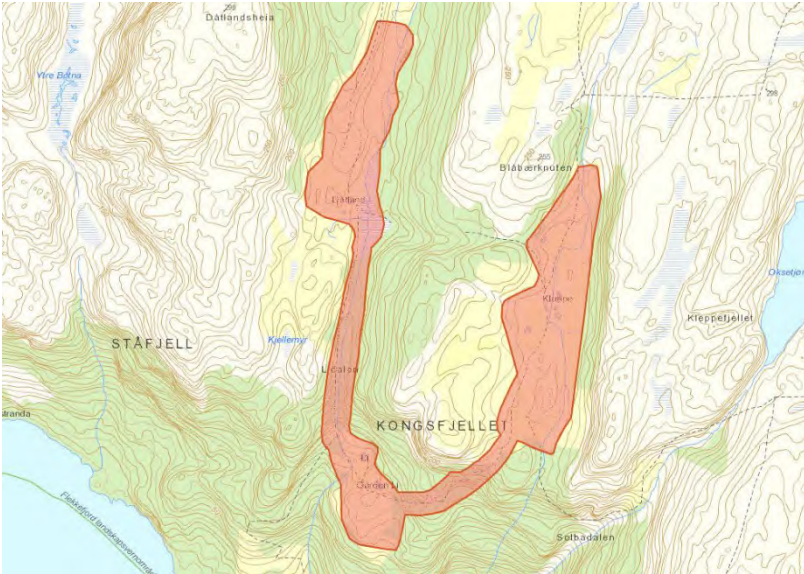
Vi er i dag 3 beitebrukere i beitelaget, og hvor to av disse også er grunneiere på ca 6000 da, videre leier vi brukene på Li , Dåtland og Lille Håland. Vinterflokken med utegangersau teller i 2026 ca 175 sauer og i tillegg beiter ca 20 storfe/hest på sommeren. Sauetallet økes også på sommer/høst med 50 Fuglestadbroget sau/lam og ca 200villsaulam. Dyretallet økes i takt med restaureringen av naturtypene og dermed beitetilgangen, spesielt vinterbeite. (Kystlynghei) Drifta er økologisk og debiosertifisert.

Beiteområdet vårt består av 23 nedlagte veiløse bruk på Hidraheia hvor vi gjenopptok driften i 2006. Før driften ble lagt ned for de fleste rundt 1950 tallet, drev brukene tradisjonelt med husdyr (sau,geit og storfe) og fiske. Utmarka og lyngheiene var viktige på de små brukene også da. Mye av de gamle innmarkene og kystlyngheiene var preget av gjengroing da driften ble igangsatt, og grunneiere og beitebrukerne har ryddet og brent store arealer. I tillegg til beitebruken utfører vi også årlig mye rydding i flere trua naturtyper, samt slått og stell av flere slåttemark. Høyet blir brukt som nødfor til sauene som går på vinterbeite.

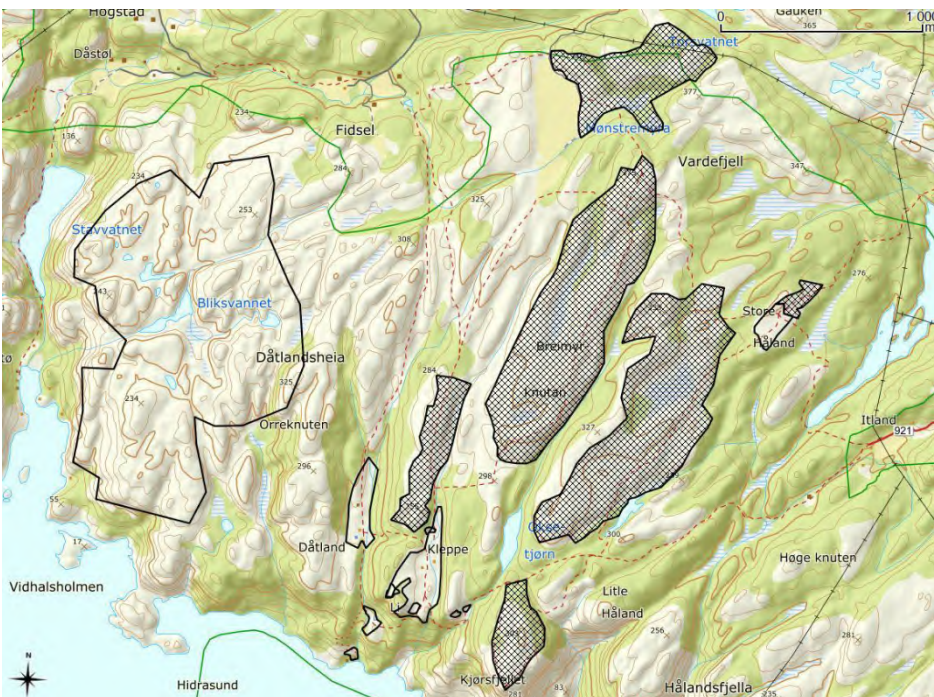
Slått på Kleppa.

I tillegg til å omfatte ett helhetlig veiløst verdifullt kulturlandskap, består beiteområde av store sammenhengende arealer med trua naturtyper. Kystlynghei nær 5000 daa, ca 100 da slåttemark og over 300 da naturbeitemarker, med flere mindre underarter.

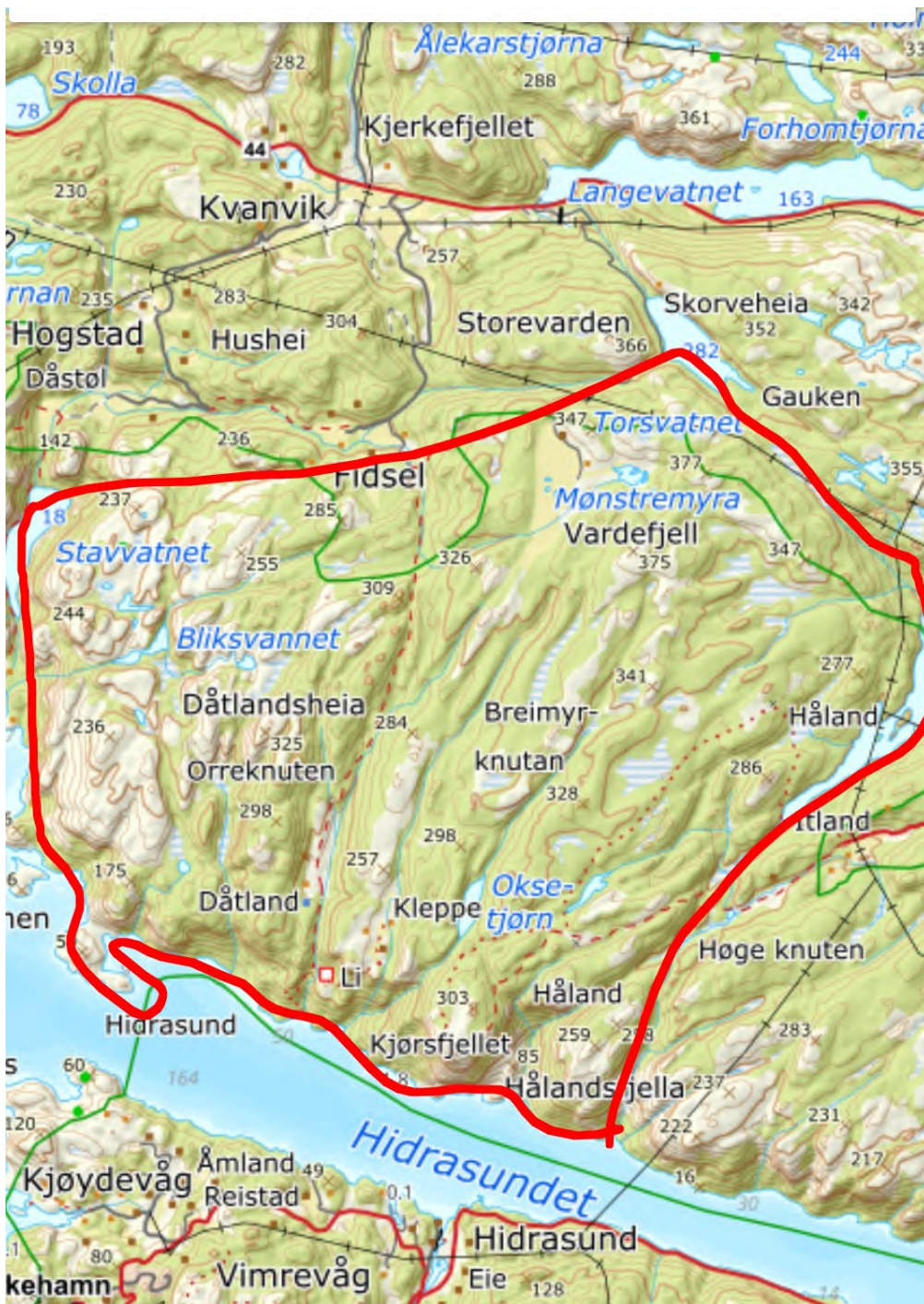

Kleppe-Dåtland-Li (KF00000156) er registrert som verdifullt kulturlandskap (hel rødfarge).

Kart over beiteområdet og restaureringsområder (skravert) Alle turstier på våre eiendommer er nå oppsagt (2020)grunnet oppstart av drift og beiting,samt ivaretagelse av trua og sårbar natur.

Flekkefjord landskapsvernområde ligger i sin hel het i den ytre kystsonen i Flekkefjord kommune i Vest-Agder fylke. Landskapsvern området, som ble opprettet i 2005, omfatter 40 km² landareal og 14 km² sjøareal. Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktige for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.

Kart over beiteområdet.

Kleppa, veiløs gård i full drift.

1.1 Beitebrukens omfang og verdi

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype og et verdifullt kulturlandskap. Den kjennetegnes av åpne, treløse heiområder i kystnært, fuktig klima, dominert av lave busker, særlig røsslyng (*Calluna vulgaris*). Det er en semi-naturlig naturtype, noe som innebærer at den er formet og vedlikeholdt gjennom menneskelig aktivitet – særlig landbruk – og ikke kan opprettholdes uten fortsatt skjøtsel. Lyngheiene er kjent for sin artsrikdom og utgjør et viktig beitegrunnlag for husdyr i kystlandskapet.

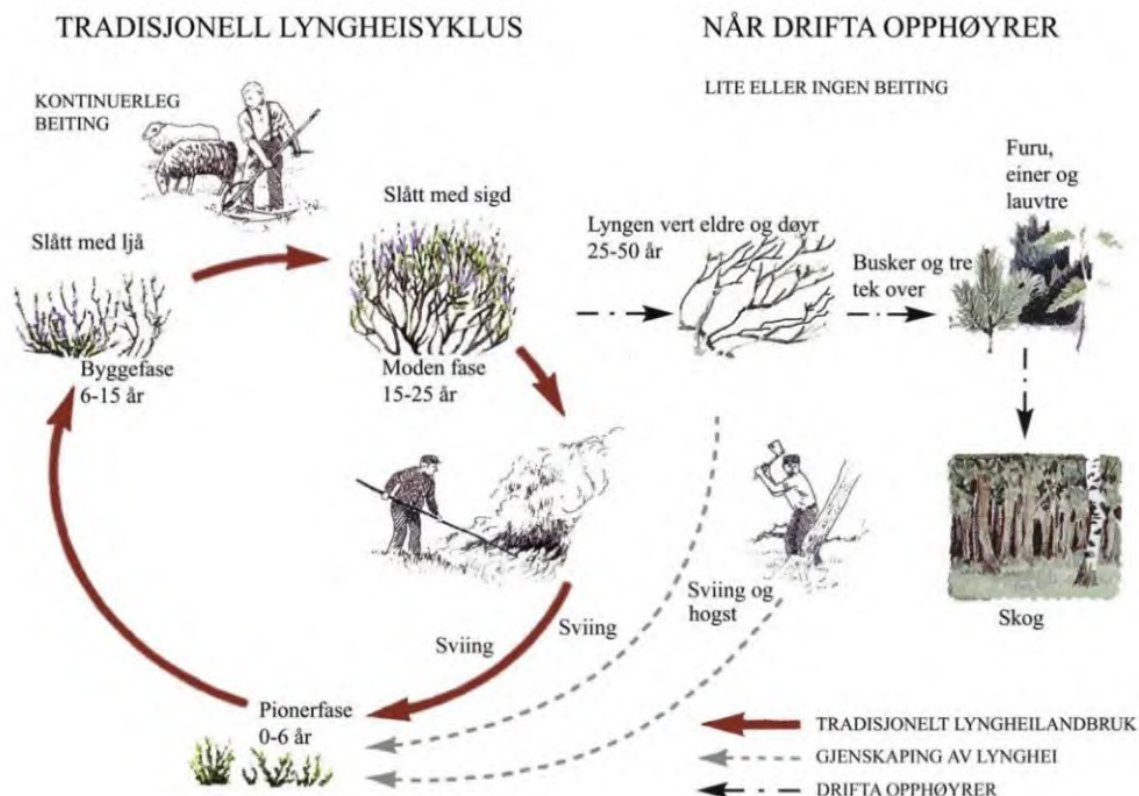
Det milde vinterklimaet langs kysten gjøre det mulig å la småfe (særlig gammelnorsk sau) gå ute også om vinteren. For å sikre dyra nok beitefôr hele året, har kystbøndene til alle tider holdt de røsslyngdominerte arealene i kystlyngheiene i god hevd. Ved lyngbrenning erstattes gammel og grov røsslyng av unge planter med bedre beiteverdi. Et intervall på 15-20 år mellom brenningene har vært vanlig, og det var vanlig å brenne litt hvert år for å sikre en mosaikk av røsslyng i forskjellig alder. Etter en brann øker urter og gras i mengde de første årene.

I tillegg til bruksformen, vil fuktighetsforholdene og kalkinnholdet i berggrunnen påvirke artssammensetningen i kystlyngheiene. Vanlige planter i kystlyngheier som nylig har blitt brent og som beites er heiblåfjær, tepperot, kystmyrklegg, kystmaure og blåknapp. Vanlige beitegras er gulaks, engkvein og smyle. I tillegg er det vanlig med tyttebær, blåbær, krekling og mjølbær. Bråtestarr, heistarr og heisiv er vanlige halvgras i slike heier.

Den tradisjonelle bruken av kystlyngheiene har mange steder opphørt, og arealene gror nå igjen med einer, bjørk, rogn og furu.

1.2 Betydning for kulturlandskap og biologisk mangfold

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Den ble skapt i de ytterste, oseaniske strøkene langs Norges kyst der klimaet er så mildt at småfe kunne gå ute hele året eller det meste av året. Om sommeren beitet også storfe i lyngheia og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene brent slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en eviggrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan også spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest. Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strakk seg fra Lofoten til Kristiansand (eller muligens Grimstad). Også på noen få øyer i ytre Oslofjorden finnes det noe lynghei, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Artsdatabanken 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei. Kystlyngheiene er egentlig ikke bare en naturtype, men en landskapstype som utgjøres av åpne arealer med en blanding av heivegetasjon, myr, havstrand, eng og knauser. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten helt ned til Portugal. Også i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligst kystlyngheier og dermed et spesielt forvaltningsansvar for dem. Brann, beite og økologisk variasjon (fuktighet, pH) gir til sammen et stort mangfold av økologiske nisjer i lyngheisystemet, som igjen gir rom for en rekke arter og økotypen spesielt tilpasset bestemte deler av lyngheisystemet.

Vestlands fjordfe beiter i den restaurerte innmarken på Store Håland.

Omfattende rydding og lyngbrenning er de siste årene utført i gjengrodd kystlynghei, og helårsdrift med villsau og periodevis beiting med storfe er innført. Rydding, brenning og slått er gjennomført i flere slåttemarkslokaliteter. Området har historisk hatt store arealer med kystlynghei og utmarksbeite, og videre hogst, beiting og lyngbrenning kan gjenskape store arealer med åpen kystlynghei i området, kombinert med slåttemarker tilknyttet historiske gårder og plasser. Restaurering av så store arealer med kystlynghei krever en stabil drift for å opprettholde landskapet.

Store deler av vårt beiteområde vil nå som følge av ett godt samarbeid mellom oss beitebrukere og Flekkefjord kommunes jordbrukssjef NIN kartlegges i 2026. Denne rapporten vil bli lagt som vedlegg til beitebruksplanen og gi føringer for videre drift og ivaretagelse av disse trua naturtypene.

Sviing i lyngheia

Rydding og restaurering.

1.3 Organisering og driftsopplegg.

Vi har felles sanking på høsten. Da sankes dyrene opp til skilleanlegget på Mønstremyr hvor slakt tas ut, og vinterflokkene behandles for snyltere og flått.

Beitelaget er organisert som et SA, med 3 medlemmer. Alle medlemmer driver økologisk og har en felles forståelse for utnytting av utmarksbeiting og ivaretagelse av trua naturtyper i norsk matproduksjon.

Fellessanking på høsten. Her på vei opp til skilleanlegget på Mønstremyr.

Sankeanlegget på Mønstremyr.

2. LOVVERK OG RAMMER

Forskrift for Flekkefjord landskapsvernområde i Flekkefjord kommune

Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner (verneforskrift).

Verneforskrift og forvaltningsplan.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for (verneforskrift):

c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5. Lyngsviing kan skje på frossen eller fuktig mark mellom 15. oktober og 1. april. Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5, er tillatt.

d. Nødvendig gjerding og vedlikehold av gjerder for husdyrhold, herunder anlegg av sanketrøer.

2.3. Plukkhogst av ved til grunneiers eget bruk er tillatt. Hogst av gran er tillatt. Planting av gran er ikke tillatt. Hogstavfall skal ryddes bort fra bekker, vann, kantsoner langs bekker og vann, gamle ferdselsveier og andre kulturminner, samt turveier og stier.

Slått, beiting, nødvendig gjerding og motorisert ferdsel i forbindelse med husdyrhold og tillatt hogst er i tråd med verneforskrift.

Grunneiers rettigheter.

Vernet er ikke til hinder for grunneiers rett til landbruksdrift innenfor vernets formål. Det er derfor ikke utbetalt noen form for kompensasjon til grunneiere da området ble vernet. Vi beitebrukere eier nær 6000 da og leier det resterende og oppfyller driveplikten til 5 andre private bruk.

Naturmangfoldloven.

Store områder på Hidraheia er beskyttet av naturmangfoldloven, da disse er såkalte trua naturtyper som også er avhengige av tilpasset landbruksdrift. (Slåttemark, Naturbeitemark og Kystlynghei)

Dyrevelferdsloven.

Hidraheia har høye fjell og dype daler og har mange utfordrende områder som krever tilpassede beitedyr og ett godt tilsyn. Spesielt overdrevet turisme, ferdsel har skapt flere uheldige episoder for beitedyra spesielt i lammetida.

Friluftsløven.

Gir fri adgang til ferdsel i norsk utmark, men gir også klare føringer for hensynet til grunneiere og beitedyr. Pliktene som følger av Friluftsløven blir ofte ikke trukket fram og fører dermed ofte til at beitedyr må vike. Hidraheia har i tillegg store innmark områder hvor ferdsel ikke er tillatt i beitetida.

Verneforskrift og Forvaltningsplan

Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner (verneforskrift).

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for (verneforskrift):

c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5. Lyngsviing kan skje på frossen eller fuktig mark mellom 15. oktober og 1. april. Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5, er tillatt.

d. Nødvendig gjerding og vedlikehold av gjerder for husdyrhold, herunder anlegg av sanketrøer.

2.3. Plukkhogst av ved til grunneiers eget bruk er tillatt. Hogst av gran er tillatt. Planting av gran er ikke tillatt. Hogstavfall skal ryddes bort fra bekker, vann, kantsoner langs bekker og vann, gamle ferdselsveier og andre kulturminner, samt turveier og stier.

Slått, beiting, nødvendig gjerding og motorisert ferdsel i forbindelse med husdyrhold og tillatt hogst er i tråd med verneforskrift.

2.1 Politiske mål for landbruk/kulturlandskap/levende bygder.

Norge er et langstrakt land med lite innmark. For å øke selvbergingen opp til 50% vil utnyttelse av utmarksbeitene ha en vesentlig betydning for å kunne nå dette målet.

Trua naturtyper som er avhengig av landbruksdrift er på vikende front. Målet politisk er å bevare et representativt utvalg av kystlynghei, inkludert restaurering av områder til en god tilstand.

Dette innebærer at utbredelse og forekomst av kystlynghei i Norge, og tilstanden på kystlyngheiarealer, bedres nok til at naturtypen blir klassifisert som mindre trua ved rødlistevurdering av naturtyper frem mot 2037.

I Flekkefjord har kystlandbrukene i lyngheiene fått en økning, med flere bruk i aktiv drift.

3. UTFORDRINGER

Beiteområde har tidligere blitt sett på som viktig friluftsområde grunnet etablering av ubetjent turisthytte i Li av Flekkefjord Turistforening og ett omfattende turstinnett. Etter oppstart av landbruk på gjengrodde innmarker og beiteområder ble ferdselen en belastning for grunneiere med landbruksdrift for stor og alle turstiene ble sagt opp og nedlagt. Ferdsel etter allemannsretten i utmark berøres ikke, men har blitt mindre utfordrende ved at omfanget er redusert. Omfattende markedsføring som turområde fra ulike hold skaper utfordringer for vår drift og våre beitedyr, spesielt i lammetida.

Det er også mye jakt i våre områder men her vises stor forståelse for drift og beitedyr. Mange jaktlag/grunneiere tillater kun bruk av bandhund, ikke løshund. Som følge av at beiteområdet vårt er i landskapsvernområde med store naturverdier og kulturlandskap er det innført en kommunal båndtvang hele året.

Vinterstid kan snø og frost skape utfordringer, men etter flere års drift har en nå sikret seg kunnskap og kjennskap for denne type drift. Vi skaffer oss nødfor ved slått av slåttemark og lagring i gjenreiste uteløer, som vi bruker på vinteren ved behov. Det er også mulighet på Mønstromyr, Kleppa og Fidsel å sette inn dyra ved dårlige værforhold.

Terrenget på Hidraheia med høye fjell, kløfter, flombekker mm krever også beitedyr med en fysikk og egnethet som klarer disse områdene. Av rovvilt er det ørn, ravn og rødrev som dominerer og tap av beitedyr til disse er pr. nå moderat. Beitelaget premierer uttak av rev og ravn årlig.

Beiteområdets topografi og utfordringer krever at vi beitebrukere utvider tilsynsaktiviteten og det var også en av årsakene til at vi startet samarbeidet og beitelaget.

Utformingene i et spesielt terreng gir utfordringer i forhold til skårfeste, fjellsprekker, tett einer/vegetasjon ol som sau/lam kan falle ned i eller bli stående fast.

Gått seg fast i myra.

Rev, ørn og kråker er en utfordring i den sårbare lammingsperioden. Økt tilsyn og uttak av rev er noen tiltak som gjøres i beitelaget. Løshunder og turgåere i lammings perioden har også til tider vært utfordrende.

Vinterflokkene med utegangersau er fordelt i 4 flokker, Dåtland, Kleppe, Håland og Mønstremyr. Dette for å utnytte beitene bedre og også kan justere beitetrykket der det trengs ved å sette på flere dyr hvor det trengs eller ta ut dyr hvor beitetrykket er for stort. Vi har etablert ett godt sanke og skilleanlegg for sau og storfe på Mønstremyr hvor vi også har en liten gjeterhytte. Her tar vi ut de som skal til slakt og eventuelle livdyr for salg. Anlegget brukes også til klipping og snylterbehandling av Mønstremyrflokkene. Vi har også ett mindre anlegg på Kleppa hvor vi klipper og behandler flokkene som er mer sør i beiteområdet. Flokkene med Fuglestadbrogete fores på Fidsel om vinteren og også her har vi ett mindre anlegg for sanking og behandling.

Klipping i sankeanlegget på Kleppa.

Vinterstid kan snø og frost skape utfordringer, men etter flere års drift har en nå sikret seg kunnskap og kjennskap for denne type drift. Vi skaffer oss nødfor ved slått av slåttemarken og lagring i gjenreiste uteløer, som vi bruker på vinteren ved behov. Vi nødfører hovedsakelig i område Mønstremyr og Kleppa, og da i innmark. Det er også mulighet på Mønstremyr, Kleppa, Store Håland og Fidsel å sette inn dyra ved dårlige værforhold.

Saltsteiner og mineralbøtter brukes også til hver flokk. De finnes på Dåtland, Kleppa, Mønstremyr, Fidsel og Store Håland.

Innmarkene og kystlyngheia på Store Håland beites i tillegg med storfe (vestlandsk fjorfe) sommer og høst. Storfeene beiter også noe på Kleppa og Mønstremyr. Vi bruker flyttbare el. Gjerder som vi tar ned hver høst. Beiteområde i nord vest ved Fidsel beites med flokken av Fuglestadbroget sau. Deler av flokken bruker no fence med godt resultat.

Flokken på vei opp til vinter/tilleggsforing.

Noen av dyra er utstyrt med Nofence for bedre utnyttelse av enkelte beiteområder.

4. TILTAKSDEL

Det er i dag en jungel av ulike tilskuddsmidler og ikke like lett å finne frem. Vi savner ett mer forutsigbart system spesielt innafor tildeling fra verneområdestyret som kan stimulere til å opprettholde varige driftsformer i ett landskapsvernområde som er så avhengige av nettopp varig drift. Vi deltar aktivt overfor verneområde styret med innspill og informasjon for å øke forståelsen og utfordringene vi møter. Regionale miljømidler(RMP), midler til spesielle miljøtiltak (SMIL), tilskudd til beitelag som forvaltes av kommunen bidrar vesentlig for å opprettholde vår drift og våre anlegg, uten disse ordningene ville det ikke gått rundt.

Beitelaget har godt samarbeid med kommunens landbruksavdeling og mottar rådgiving via planverket fra Rune Søyland i Ecofact. Videre får vi innspill fra NIBIO og Lyngheisenteret på Lygra når det gjelder trua natur som er avhengig av drift og beitedyr.

Utfordringer vi har i forbindelse med ulovlig ferdsel vil vi fortsette informasjon opp mot besøksstrategien og forvaltningsplanen til verneområdestyret samt dialog med kommunen rundt utfordringer i forbindelse med friluftsløven.

Av investeringer i beiteområde ser vi for oss å øke kapasiteten på skilleanlegg og sankegarde ettersom dyretallet øker. Videre ønsker vi å øke andelen no fence på noe mer sau, samt å utvide disse til også å omfatte storfeene. Sette opp flere informasjonsplakater for å bedre informasjonen ut til turfolk og andre brukere av utmarka.

De store kostnadene framover blir å restaurere naturtypene som kartlegges i NIN nå i 2026, samt fjerne fremmede treslag av hensynet til verneformålet.

Mål:

Vi ønsker å produsere mest mulig mat med kun norske ressurser samtidig som vi ivaretar viktige og sårbare naturtyper som nå er i faresonen. Driftsformen vil også fortsette som økologisk godkjent av Debio. Vi vil bidra til å opprettholde ett åpent landskap med kystlynghei, slåttemarker, naturbeitemarker og naturlig biologisk mangfold, samt restaurere gjengrodde sårbare naturtyper og fjerne fremmede arter.

Oppsummering:

Alle beitelags medlemmene har bidradd til planen med økonomisk støtte fra Flekkefjord kommune ved jordbrukssjef. (Tiltak i beiteområder) Planen vil bli revidert ved behov og holdes mest mulig oppdatert med tanke på dyretall og utvikling i areal og natur. Planen vil brukes som viktig informasjon til forvaltningen av Flekkefjord landskapsvernområde, da spesielt kunnskap om tilpasset landbruksdrift i verneområdet ofte er mangelvare. Vi vil også sende planen til Flekkefjord kommune og synliggjøre områdets verdi i forhold til ivaretagelse av trua natur, samtidig som det produseres en betydelig mengde mat med norske fornybare ressurser. Kommunen må gjerne bruke planen som en del av kommunens arealplan.

Aktive medlemmer i beitelaget 2026: Roar Svindland, Anne Willoch, Øyvind Andersen, Hege Andersen og Sandra Svindland.

Vedlegg:

Evaluering av skjøtselplan kleppe og omgn. (Roar Svindland)
Skjøtselplan Fidsel (Øyvind og Hege Andersen)

Fra: Roar Svindland[roarsvi@online.no]
Sendt: 12.03.2026 17:36:04
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Per Goldmann Nilsen[dammekleiva@gmail.com]; Hannah
Teigland[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no]; Silje
Vårlid[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no]; Arne
Fodnestøl[arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no];
Tittel: Beitebruksplan Flekkefjord landskapsvernområde.

Hei

Hidrahei beitelag SA har med støtte fra Flekkefjord kommune utarbeidet en beitebruksplan i vårt område og i Flekkefjord landskapsvernområde. Håper denne kan bli nyttig for Dere i forvaltningen i det videre arbeidet i Flekkefjord landskapsvernområde og om mulig et vedlegg til ny forvaltningsplan for område.

Mvh

Roar Svindland

Fra: Øyvind oyvind.andersen[oyvind.andersen@kleppnett.no]

Sendt: 16.04.2026 22:09:26

Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]

Kopi:

Hannah.Teigland@politikker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politikker.agderfk.no];Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no];arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no[arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no];roarsvi@online.no[roarsvi@online.no];Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no[Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no];post@miljodir.no[post@miljodir.no];Hege Nedrebø Andersen[hegenedrebo@gmail.com];dammekleiva@gmail.com[dammekleiva@gmail.com];

Tittel: Re: Vedrørende søknad om midler for 2026 - Fidsel 45/5

KLAGE

Det klages herved på at vurderingen Verneområdestyret har foretatt ang. vår søknad ikke synliggjøres. Det klages samtidig på at grunnlag for nevnte prioriteringer heller ikke synliggjøres.

Når vår søknad og styrets prioriteringer er kjent, stiller vi oss uforstående til at vi har fått avslag på vår søknad, da denne i veldig stor grad vil bidra til at svært viktige verneverdier blir ivaretatt. Vi viser til vår søknad. Vi viser og til at styret har satt av øremerkede midler til kystlynghei.

Brevskriver overvar nevnte styremøte og regner med at avslaget på vår søknad bygger på en misforståelse mellom styret og sekretariatet. Vi ser frem til en snarlig avklaring på dette.

Hege og Øyvind Andersen

Fidsel

Tirsdag, April 14, 2026 09:29 CEST skrev "Skansen, Ronny" <ronny.skansen@statsforvalteren.no>:

Hei

Det vises til deres søknad datert 22.10.25 om midler til skjøtsel/naturrestaurering på gnr/bnr 45/5.

Verneområdestyret har i styresak 12/26 den 23.03.2025 vurdert deres søknad, og ikke prioritert å gi midler til tiltak i denne omgang.

Med vennlig hilsen

Ronny Skansen

Verneområdeforvalter

Verneområdestyret for
Okseøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder

Telefon: 489 96 972/ 37 01 75 64

E-post: ronny.skansen@statsforvalteren.no
www.nasjonaltparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen/

Fra: Ingrid Vaagland Stav[Ingrid.Vaagland.Stav@miljodir.no]
Sendt: 16.04.2026 13:27:25
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Terje Qvam[Terje.Qvam@miljodir.no];
Tittel: Henvendelse angående sti i Flekkefjord lvo

Til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord,

Vi har fått en henvendelse fra Roar Svindland som er grunneier i Flekkefjord lvo.

Han viser til at det skal være fremmet flere henvendelser til verneområdestyret som ikke er besvart, knyttet til en sti omtalt i besøksstrategien som går over hans innmark uten hans samtykke. Vi legger til grunn at verneområdestyret svarer ut de henvendelsene som mottas.

Samtidig vil vi presisere at besøksstrategien ikke er juridisk bindende. Eventuell etablering eller tilrettelegging av sti må skje i samsvar med gjeldende regelverk for øvrig, herunder frilufsloven og plan- og bygningsloven, og på bakgrunn av oppdatert kunnskap om natur- og landskapsverdier. Ferdsløse på innmark langs stier omtalt i besøksstrategien må uansett være i tråd med frilufsloven.

Dersom det fremkommer ny kunnskap, for eksempel om naturverdier eller belastning, plikter verneområdestyret å vurdere om det er hensiktsmessig å endre besøksstrategien på dette punktet. Kanalisering av ferdsel er et virkemiddel som skal bidra til å redusere samlet påvirkning på naturverdier, og må vurderes opp mot dette formålet.

Vi har bedt grunneier om å forholde seg til verneområdeforvalter og verneområdestyret som lokal forvaltningsmyndighet.

Hilsen
Ingrid Vaagland Stav
seniorrådgiver, seksjon for verneområder

mobil: 98 05 29 98
ingrid.vaagland.stav@miljodir.no

www.miljodirektoratet.no | www.miljostatus.no
sentralbord: 73 58 05 00

Til
Styret i Flekkefjord landskapsvernområde

Fra
Roar Svindland

Kvinesdal 27.04.26

Påpekte feil i Besøksstrategien (BS) for Flekkefjord landskapsvernområde.

Etter runder med advokat og kontakt med Statsforvalter og Miljødir. angående markedsføring av deler av vår innmark som sti trase og friluftssone ber jeg igjen om at dette rettes slik at drift og skjøtsel kan videreføres i Solbadalen og på Kleppe.

Hidraheia med sine spesielle veiløse kulturlandskap og store arealer med trua natur (kystlynghei, slåttemark og naturbeitemark) som er helt avhengige av vår tilpassa landbruksdrift er ikke klar for en økning av besøkende og bør derfor tas ut av besøksstrategien. Området må kartlegges som påpekt av dir i 2022 og etablere traseer i tråd med veileder for ferdsel i landskapsvernområder.

Hele prosessen har tatt lang tid og vi grunneiere har ventet og ventet for å komme med våre innspill etter at Rambøll fullførte jobben med besøksstrategien og vi skulle få planen på ny høring.

Jeg er bonde og grunneier med stor interesse for drift av trua natur, men kan lite om forvaltningslover og klageretter. At min henvendelse i september 2025 hvor jeg påpeker feil i besøksstrategien før den ble vedtatt, og senere blitt kastet fram og tilbake i forskjellige forvaltningsorgan skaper overhodet ikke tillit.

Ber igjen om at ikke godkjente stier fjernes fra BS, både i ord og kart og vår innmark i Solbadalen og Kleppe sør ikke beskrives som en friluftssone.

Fremmer dette som en sak til styret og at saken videresendes klageorganet ved negativt utfall.

Legger med mine tidligere henvendelser og svar. Jeg har blitt oppfordret av Statsforvalter/Miljødir til å sende saken til styret på nytt.

Styret må gjerne ta kontakt med meg på telefon/mail for mer info.

Mvh
Roar Svindland tlf. 90994480

Statsforvalteren Agder
Seksjon Natur
leder Anne Fløgstad Smeland

Solbjørg 14.03.26

Roar Svindland
Grunneier med drift i Flekkefjord landskapsvern område.

Vesentlige feil i vedtatt besøksstrategi i Flekkefjord landskapsvernområde.

Jeg kommer med denne henvendelsen etter først 2 ganger skriftlige brev til verneområde styret, (vedlagt) uten at mine varsler og meninger blir hensyntatt.

Videre har jeg også tatt kontakt med advokat for å få hjelp og råd om hvordan jeg skal gå videre da det påstås at jeg ikke har klagerett i svarene fra verneområde forvalteren (også vedlagt).

Advokatens klare råd etter å ha gått igjennom dokumentene er en henvendelse til Statsforvalteren, så eventuelt Sivilombudsmannen.

Jeg har også i forrige uke hatt en samtale med Ingrid Stav i Miljødir. som også har faglig godkjent besøksstrategien. Hvor også hun ba meg ta dette opp med Statsforvalteren seksjon Natur. I følge Ingrid skal besøksstrategien nettopp gi det riktige bilde i forhold til stier og ferdsel, og lett kunne justere besøksstrategien ved forandringer av betydning for landbruksdrift og de besøkende.

Turstien jeg påpeker ble sagt opp i 2020 og markedsføres nå igjen i ny vedtatt besøksstrategi, videre er området denne nedlagte turstien går igjennom innmarka til vårt bruk. Området er i tillegg beskrevet i strategien som en **friluftstone**, men ser en i naturbasen, er der 3 slåttemarker og naturbeitemarker i full drift.

Ellers påpeker Miljødir i 2022 til verneområde styret at arbeidet med besøksstrategi og ny forvaltningsplan, at området først må kartlegges før disse planene ferdigstilles, det er enda ikke utført.

Jeg ber om hjelp og veiledning for å opprettholde vår drift og våre dyrs velferd.

Ta gjerne kontakt på telefon 90994480 for mer utfyllende opplysninger.

Mvh
Roar Svindland

Roar Svindland

Kleppe 24.09.25

Grunneier med skjøtsel og landbruksdrift.

Godkjenning av besøksstrategi Flekkefjord landskapsvernområde sak ST 20/25

Arbeidet med besøksstrategien i Flekkefjord landskapsvernområde har vært en lang og uryddig prosess også for oss grunneiere. Jeg vil igjen påpeke noen direkte feil i framlagt besøksstrategi og ber om at Hidraheia med unntak av de statlig sikrede områdene for friluftsliv holdes borte fra besøksstrategien.

Side 9 Sårbare naturverdier.

Vårt område på Hidraheia omfatter nær 25% av landarealet i FLO og inneholder mange trua naturtyper som er avhengige av vår tilpassede landbruksdrift igangsatt av tidligere verneområde styret (2009). I tillegg ett svært spesielt veiløst kulturlandskap som også trenger drift for ikke å gro igjen. Hele området vårt trenger som tidligere påpekt oppdatering og kartlegging av naturtyper, da dette ikke er gjort etter over 15 år med skjøtsel og drift. (kunnskapsgrunnlaget)

Side 10 Sårbarhetsvurdering

Veldig mangelfull vurdering. Det er ikke fortatt noen vurdering i forhold til tillatt landbruksdrift/skjøtsel i ett veiløst kulturlandskap opp mot økt reiseliv og friluftsliv som det legges opp til i BS. Grunneiers rettighet til fortsatt landbruksdrift blir kraftig innskrenket og svekket.

Side 12 Den besøkende

Sterk overdrivelse av at FLO har stor verdi for allmenhetens utøvelse av friluftsliv. De gamle turstiene er sagt opp av grunneierne grunnet drift og skjøtsel i 2020. Stien fra Itland til Kjørsfjellet er fortsatt i drift, men går tvers igjennom en trua naturtype på Lille Håland.

Side 17 Gården Li

Statlig sikret friluftsområde. Har ingen geiter, sauer eller kyr. Vi har hatt landbruksdrifta på Li siden 2009.

Side 28 Mål og strategiske grep.

Hvilken hjemmel brukes her av verneområdestyret i forhold til grunneiers rettigheter og matproduksjon? Verneplan og verneformål gir klare føringer på landskap og biologisk mangfold, men her legges det opp til ett reiseliv og friluftsliv langt over det som forventes å gå inn under allemannsretten og friluftsløven.

Side 30 Soneinndeling.

Her er det en stor feil i kartet. Kleppe sør og hele Solbadalen er ikke klarert som ett friluftsområde. Den gamle turstien ble sagt opp i 2020 og hele området er innmark og trua naturtyper som slåttemark og naturbeitemark.

Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder

Postadresse
Postboks 504
4804 ARENDAL

Besøksadresse
Fløyveien 14
Arendal

Kontakt
Sentralbord: +47 37 01 75 00
Direkte: +47 37 01 75 64
sfagpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/oksoy-ryvingen>

Roar Svindland
Solbjørg 174
4480 Kvinesdal

Saksbehandler Ronny Skansen

Vår ref. 2024/8875-12 432.2

Deres ref.

Dato 28.11.2025

Tilbakemelding på innspill til besøksstrategi datert 24.09.25

Det vises til dine innspill datert 24.09.25 om besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde.

Følgende ble vedtatt ST-sak 24/25, der besøksstrategien ble behandlet:

Behandling

Behandlet under styremøte den 24. november 2025. Det var kommet inn noen innspill i saken på forhånd. Følgende forslag ble forslått i forhold til disse innspillene: Besøksstrategien har tidligere vært på høring. Det er beklagelig at denne prosessen har tatt uforholdsmessig lang tid og det er forståelig at en kommer med innspill. Imidlertid med tanke på at også andre vil kunne ønske å gi innspill og at dette vil kunne føre til ytterligere forsinkelser, vil ikke disse innspillene bli vurdert. Tilleggsforslaget ble enstemmig vedtatt, sammen med innstilling fra forvalter.

Vedtak

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder godkjenner besøksstrategien for Flekkefjord landskapsvernområde. Besøksstrategien legges ut på styrets hjemmeside.

*Besøksstrategien har tidligere vært på høring. Det er beklagelig at denne prosessen har tatt uforholdsmessig lang tid og det er forståelig at en kommer med innspill. Imidlertid med tanke på at også andre vil kunne ønske å gi innspill og at dette vil kunne føre til ytterligere forsinkelser, **vil ikke disse innspillene bli vurdert.***

Med hilsen

Ronny Skansen
verneområdeforvalter

Dokumentet er elektronisk godkjent

Til
VORF

Roar Svindland

Solbjørg 9 des. 2025

Klage på vedtak.

Vedtak i ST-sak 24/25 Besøksstrategi.

Mottok svar 28 nov på min henvendelse i forbindelse med besøksstrategien på min eiendom på Hidraheia.

I Deres svar har jeg kommet med ett INNSPILL, det er ikke riktig. Jeg har påpekt direkte feil i strategien. Ett innmarksområde med naturbeitemark og 3 slåttemark som i tillegg også er registret i Naturbasen er i den vedtatte besøksstrategien merket som friluftssone. Turstien som tidligere gikk gjennom dette område ble sagt opp i 2020, nettopp grunnet skjøtsel og drift i dette viktige område også omtalt i skjøtelsplanen av 2019. Dette berører i høyeste grad mine rettigheter som grunneier og vil selvsagt føre til økt ferdsel i vår innmark, videre vil økt ferdsel også berøre vernets formål. Fremstilling av innmark og trua naturtyper som friluftssone er faktisk feil, rettslig problematisk og mulig brudd på forvaltningsloven § 17. Ber om at dette blir korrigert og rettet.

Protokollført i ST-sak 26/25

Merkelig svar å få på en søknad om midler til NIN kartlegging, som er en av hovedoppgavene til forvaltningen av ett landskapsvernområde. Jeg får tilbakemelding h vis dette blir prioritert? Det hadde vært fint å få ett signal om når jeg kan forvente svar og om styret i det hele tatt vil prioritere slik kartlegging i 2026.

Med hilsen
Roar Svindland tlf. 90994480

Fra: Roar Svindland[roarsvi@online.no]
Sendt: 27.04.2026 21:02:01
Til: Postmottak SFAG;Per Goldmann Nilsen;Hannah Teigland;Silje
Vårlid;Arne
Fodnestøl[sfagpost@statsforvalteren.no;dammekleiva@gmail.com;Hannah.Teigla
nd@politiker.agderfk.no;Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no;arne.fodnesto
l@politiker-flekkefjord.no]
Kopi: post@miljodir.no[post@miljodir.no];
Tittel: Besøksstrategi

Hei

Vedlagt ny henvendelse om grove feil i BS for Flekkefjord
landskapsvernområde med vedlegg fra tidligere henvendelser.

Mvh Roar Svindland

Fra: Paal Pedersen[pedersenpaal@gmail.com]
Sendt: 29.04.2026 09:07:31
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Tittel: Spørsmål til søknad og sak om konsert på Ryvingen fyrstasjon

---

Hei

Vedlagt brev med spørsmål til sak om søknad konsert Ryvingen fyrstasjon, sak 2026/802-8.

Vi ber om snarlig tilbakemelding på henvendelsen. Ta gjerne kontakt hvis spørsmål eller behov for utfyllende informasjon.

For Ryvingens venner,

med vennlig hilsen

Anja Hagen og Paal Pedersen

Statsforvalteren i Agder
Fløyveien 14
4838 Arendal
v/ verneområdeforvalter Ronny Skansen

Ryvingens Venner v/ Anja Hagen
og Paal Pedersen
anjahagen1972@gmail.com / pedersen.paal@gmail.com

Mandal 28.4.26

Innsynsbegjæring til søknad om å arrangere konsert på Ryvingen og det faglige grunnlaget for saksfremstillingen i saken

Vi viser til tidligere innsendte søknad fra Ryvingens venner om å arrangere konsert på Ryvingen fyrstasjon 27. juni 2026. Søknaden har i to runder blitt godkjent av styret Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, og til tross for dette ligger saken nå til behandling i Miljødirektoratet etter klage fra Naturvernforbundet.

Vi viser i denne sammenheng til Offentlighetslovens § 3, som gir oss innsynsrett i alle dokumentene som er knyttet til denne saken. Vi ber med dette om innsyn i alle dokumenter knyttet til saksbehandlingen av *Søknad om dispensasjon til å arrangere konsert på Ryvingen, i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde* (sak 2026/802-8).

Innsynsbegjæringen omfatter, men er ikke begrenset til:

- All e-postkorrespondanse (internt og eksternt) som gjelder saken
- Alle SMS-er, chatmeldinger eller annen elektronisk kommunikasjon som er brukt i saksbehandlingen
- Alle notater, utkast og interne dokumenter i den grad de er omfattet av innsynsretten
- Alle journalførte og ikke-journalførte dokumenter som gjelder saken

Vi viser i denne sammenheng særlig til Offentlighetslovens § 3 (hovedregel om innsyn), § 4 (definisjon av dokument) og § 10 (journalføringsplikt, relevant for å identifisere dokumenter).

Dersom det gjøres unntak fra innsyn, ber vi om at det vises til konkret hjemmel i lov, jf. Offentlighetslovens § 31, og at det foretas en vurdering av meroffentlighet etter § 11.

Vi ber om at innsyn gis elektronisk.

Om søknaden

Som vi tidligere har understreket i søknaden, så har vi generell forståelse for verneområdeforvalters vurdering om at slike konserter bør gjennomføres utenfor hekke- og yngletiden. Men på samme tid er det gjort en grundig totalvurdering av hva som er det beste tidspunktet å arrangere den typen konsert på fyret. Som redegjørelsen over viser vil konserten medføre en minimal belastning på

verneområdet generelt og fuglelivet spesielt. Siste del av juni har statistisk også en høy sannsynlighet for bra vær i området, og det er også i denne tiden folk har størst ønske/tilbøyelighet til å dra på konsert i havgapet. Fellesferien er et dårligere tidspunkt for denne typen konsert, og de to første helgene i august er det andre lokale arrangementer (bl.a. Skalldyrfestivalen) som i praksis er vanskelig å «konkurrere» mot. På denne bakgrunn mener vi at siste del av juni er å foretrekke, noe sommerens vellykkede arrangement med all tydelighet viser.

Innholdet i saksfremstillingen fra Verneområdeforvalter og i klagen fra Naturvernforbundet tyder dessverre på at begge parter ikke har tatt seg bryet med å sette seg inn i de lokale forholdene og forutsetningene som legges til grunn for konserten. Avstandsgjengivelsen gjengitt fra Naturvernforbundet fra Ryvingen fyrstasjon og til naturreservatet Slettingen er helt feil i klagebrevet, og hensynet til øvrig friluftsliv gir også mistanke om at det er en ren skrivebordsøvelse de to aktørene her fremfører. Inntektene fra den planlagte konserten er svært viktige for vedlikeholdet av kulturminnet Ryvingen fyrstasjon, og inntektene går utelukkende til dette formålet. Det er derfor også misvisende og upresist når klager omtaler dette som et "kommersielt" arrangement.

Generelt kan det også opplyses om at verken Verneområdeforvalter eller Naturvernforbundet har på noe tidspunkt tatt kontakt med Ryvingens venner for å få bedre innsikt i søknaden, planene og gjennom dette oppklare eventuelle anførsler.

Det understrekes at konserten i 2025 ble gjennomført på en meget vellykket måte og etter forutsetningene som på forhånd var fastsatt av Verneområdestyret. Arrangementet ble også evaluert etter de samme retningslinjene, i tråd med vedtaket i Verneområdestyret. Om Verneområdestyret ønsket at arrangementet skulle vært evaluert av eksterne, så forutsettes det at styret hadde lagt det til grunn for vedtaket. Etter forespørsel ble det også innhentet en uttalelse fra faginstansen «BirdLife Mandal», som er de fremste ekspertene på fugler og fuglelivet i regionen. De uttaler følgende:

BirdLife Mandal støtter gjennomføring av konserten slik omsøkt og uttaler: 'Våre fagpersoner ser ikke noe problem med at det avholdes konsert på Ryvingen iht. til skissert opplegg. Det er svært få, om noen, hekkende fugl på Ryvingen. Områdene som brukes til konsert er allmenne områder som grusvei opp til fyret samt gårdsplass. Søknaden er gjennomarbeidet og opplegget er lagt vekt på å minimere forstyrrelser for fuglelivet. Fuglereservatet på Slettingen vil slik vi vurderer dette ikke bli berørt.' Det legges til grunn at tiltaket er et enkeltstående kulturelt arrangement som bidrar positivt til formidling av Ryvingen fyrstasjon og styrker friluftsliv og kulturbruk i tråd med venneforeningens formål, uten å komme i konflikt med verneverdier.

I sin vurdering til dette skriver Verneområdeforvalter følgende i sin saksfremstilling til verneområdestyret:

Det er mye folk med stor kunnskap i Birdlife lokallag Mandal. Uttalelsen i dette tilfelle fremstår imidlertid som merkelig, da Birdlife virker ikke å ha satt seg helt

inn i saken. For det første så gjelder ikke hekke- og yngletiden, bare for noen få arter sjøfugl. Det gjelder alle ville dyr og fugler i sårbare perioder. Så indikerer Birdlife selv at det kan være noen få arter som hekker her. Når en vet hvilket enormt press sjøfuglene er under fremstår det som merkelig at en interesseforening for fugl, skal mene at det ikke er viktig å ivareta eventuelt de få som hekker på Ryvingen.

Det er bemerkelsesverdig at Verneområdeforvalter her trekker i tvil fagligheten, kompetansen og kunnskapen til representantene fra Birdlife om fugl – og dyrelivet i området. Til Verneområdeforvalter kan det samtidig opplyses om at det ikke er observert «ville dyr og fugler» på Ryvingen på veldig mange år, og i alle fall ikke fugler som hekker i området.

På denne bakgrunn ønsker vi å få svar på følgende spørsmål:

1. Hva er det faglige grunnlaget for at Verneområdeforvalter trekker i tvil den faglige integriteten og kunnskapen til Birdlife Mandal?
2. Har Verneområdeforvalter selv foretatt en fysisk besiktigelse av området som grunnlag for sin faglige vurdering?
3. Hva konkret mener Verneområdeforvalter er skadelig for naturen med gjennomføringen av denne konkrete konserten, gitt de tiltakene som blir gjort og som er beskrevet i søknaden?
4. Hvilken natur er det som blir skadelidende av den planlagte konserten, gitt at alle konsertdeltakere kommer med båt, går på en grussti opp til fyret og at konserten gjennomføres i en lukket gård med murgjerder og gjestene stående på et betongunderlag?

Å arrangere en konsert er ikke noe som planlegges dagen før, det må inn i turnéplaner og andre avklaringer som må gjøres i god tid. Det er nå over 5,5 måneder siden Ryvingens venner (som en ideell venneforening bestående av frivillige og ulønnede medlemmer) søkte om å arrangere denne konserten, og det er trist at forvaltningen i verneområdet og Naturvernforbundet i praksis avlyser et positivt arrangement som ville gitt verdifulle inntekter for å vedlikeholde et flott kulturminne. Dert kan umulig være hensikten til noen av aktørene.

Vi ber om snarlig svar og tilbakemelding på innholdet i dette brevet.

For Ryvingens venner,

Paal Pedersen, styreleder

Anja Hagen, styremedlem og konsertansvarlig

Arkivsaksnummer: 2026/5501-2

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 21.05.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	21/26	01.06.2026

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om utbedring av sti på Gammeløya - DNT Sør

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder gir DNT Sør dispensasjon til utbedring av eksisterende sti på gammeløya på gnr/bnr 7/13 i Kristiansand kommune iht. innlevert tiltaksplan.

Dispensasjon gis med hjemmel i verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, § 3 pkt. 1.3 bokstav i.

Dispensasjon gis på følgende vilkår:

- Bredden på stien skal ikke overstige 1 meter.
- Trerampe ved brygge skal ikke overstige 1,2 m bredde og 1,5 m lengde.
- Rampe ved hytte skal ikke overstige repos på ca. 1,5 x 1,5 m, med tilhørende rampe på 2,0 m lengde (høydeforskjell ca. 30 cm).
- Verneområdestyret har bare vurdert søknaden etter verneforskriften. Vi forutsetter at det innhentes nødvendige tillatelser etter andre lovverk.
- Arbeidet skal skje med hensyn til natur og friluftsliv.
- Tillatelsen er gjeldende i fire år (juni 2030).
- Når tiltaket er gjennomført sendes en kort rapport med bilde som viser gjennomført tiltak til verneområdestyret med kopi til Statens naturoppsyn v/Fredrik Gustavsen (Fredrik.Gustavsen@miljodir.no).

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Søknad - dispensasjon - Kristiansand 7/13 - Gammeløya 1 - utbedring og sikring av eksisterende sti datert 27.04.26
- 2 Tiltaksplan Gammeløya
- 3 Dispensasjon etter naturmangfoldloven
- 4 Gammeløya Teknisk beskrivelse
- 5 Samtykke Kristiansand Kommune
- 6 Søknad om dispensasjon etter PBL

Saksopplysninger

DNT sør søker om tillatelse til utbedring av eksisterende sti på Gammeløya på gnr/bnr 7/13 i Kristiansand kommune, for å sikre universell tilgjengelighet, redusere erosjon og samle ferdsele til en robust trasé.

Gammeløya ble statlig sikra friluftsområde eid av Kristiansand kommune i 2017.

Omfang: Utbedring av eksisterende stitrase (lengde, bredde og punktvis tiltak spesifiseres i felt) med begrenset tilførsel av masser.

Hovedgrep: Jevning av ujevnheter, punktvis heving/stabilisering, lett fallavledning, og oppbygging med stedstilpassede, permeable masser som tillater naturlig revegetering i kantsonene.

Tiltaket tar sikte på å gjøre stien fremkommelig for rullestolbrukere med følge, men vil ikke fullt ut tilfredsstillende kravene til universell utforming (UU) etter gjeldende forskrift.

Dette skyldes områdets topografi og verneinteresser, som gjør inngrepene som kreves for full UU uforenlige med formålet med landskapsvernområdet.

Utbedringen vil likevel gi:

- et jevnt og fast underlag gjennom hele traseen
- redusert stigning og færre hindringer der dette er mulig uten å forstyrre terreng og kantvegetasjon
- forbedret tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, under forutsetning av at de har følge
- tryggere og tydeligere ferdselslinje enn dagens situasjon

Stiens kvalitet og bæreevne forbedres til et nivå som tillater trygg passering, selv om den ikke oppnår alle parametere for full universell utforming.

Utførelsen planlegges med manuelle metoder og/eller lett utstyr for å minimere belastningen. Transport og rigg planlegges slik at kantvegetasjon og rotsoner ikke skades. Det benyttes eksisterende adkomstpunkter.

Det skal ved starten av stien ved brygga anlegges en trerampe på 1,2 m bredde og 1,5 m lengde. Rampe ved hytte på repos på ca. 1,5 x 1,5 m, med tilhørende rampe på ca. 2,0 m lengde (høydeforskjell ca. 30 cm).

Verneområdeforvalter har i fjor befart denne saken sammen med kommunen og DNT Sør.

Hjemmelsgrunnlag

- Forskrift om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, Kristiansand, Søgne og Mandal kommuner, Vest-Agder, fastsatt ved Kronprinsreg.res. 29. april 2005 (verneforskriften).
- Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19.06.2009 (naturmangfoldloven/nml.).
- Forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, godkjent i oktober 2010 (forvaltningsplanen).

Verneforskriften

Formålet med vernet fremgår av verneforskriften § 2, som lyder: «Formålet med Oksøy Ryvingen landskapsvernområde er å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten. Dette skjærgårdslandskapet karakteriseres av en sjøoverflate som brytes opp av mange lave, avslepne øyer, holmer og skjær, med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap, herunder kystlynghei og de karakteristiske uthavnene.

Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging».

«Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter», og innenfor området er det, med unntak av tiltak nevnt i verneforskriften § 3 punkt 1.2, forbud mot inngrep som bl.a. «graving, påfylling av masse, bryting av stein, drenering og annen form for tørrlegging, bakkeplanering», jf. verneforskriften § 3 punkt 1.1.

I henhold til verneforskriften § 3 pkt. 1.2 bokstav j., er ikke vernebestemmelsene ikke til hinder for «vedlikehold av merkede stier, skilt, bruer og løyper i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5.».

I henhold til verneforskriften § 3 punkt 1.3 bokstav i), kan forvaltningsmyndigheten etter søknad, gi tillatelse til «Skånsom tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan».

Naturmangfoldloven

I henhold til naturmangfoldloven § 7, skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og vurderingen skal fremgå av beslutningen.

Forvaltningsplanen

I forvaltningsplanen kapittel 4.2 , er det angitt retningslinjer for friluftsliv innenfor verneområdet.

Målsetting:

Besøkende skal føle seg velkommen til Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde. Området skal være godt tilrettelagt for et naturvennlig friluftsliv innen rammen av vern. Det er derfor behov for informasjonstiltak, samt tilretteleggingstiltak.

Noen hovedkriterier for skånsom tilrettelegging er:

- Ta utgangspunkt i gamle ferdselsveier og jordbruksveier ved planlegging av nett for stier og turveier.

- Legg turveier utenom sårbare vegetasjonstyper og viktige viltbiotoper
- Turstier legges på en slik måte at de glir inn i landskapet på en god måte uten for store inngrep.
- En sti kan med fordel legges i en enkel bro over ei fuktig eng i stedet for at enga dreneres ut.

Presset på skjærgården vil øke i framtida som følge av turisme og friluftsliv på land og til sjøs. For ikke å skade naturkvalitetene og verneverdiene i landskapsvernområdet, skal all ferdsel skje hensynsfullt og varsomt. Skader på natur og kulturmiljøet skal unngås. I områder hvor ferdselen kan komme i konflikt til landbruksinteresser skal dette tas hensyn til. Dyrelivet og beitedyr skal ikke forstyrres og en skal ikke være til ulempe for andre.

Universell tilrettelegging:

Det er et mål at flest mulig skal ha en mulighet til oppleve kvalitetene i Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde. Enkelte tilretteleggingstiltak med universell utforming er derfor nødvendig. Disse tiltakene vil som regel kreve noe større anlegg som kan komme i konflikt med formålet med vernet. Tiltakene må derfor søkes om til forvaltningsmyndigheten. Dette er også tiltak som krever dispensasjonen etter plan og bygningsloven. Tiltakene bør legges til utvalgte områder innenfor den enkelte kommune hvor forholdene ligger til rette for det og hvor graden av øvrig tilrettelegging allerede er høy.

Vurdering

Et av hovedmålene med etablering av landskapsvernområdet er å hindre videre utbygging i området. Verneforskriften gir likevel en generell tillatelse til vanlig vedlikehold av blant annet stier som eksisterer på vernetidspunktet. Verneforskriften gir også en åpning for forvaltningsmyndighetene til å tillate enkelte former for utbyggingstiltak, som blant annet skånsom tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan, jf. verneforskriften § 3 punkt 1.3 bokstav i.

Offentlig beslutningstaking som berører naturmangfoldet, skal bygge på et vitenskapelig kunnskapsgrunnlag så langt dette er rimelig, jf. naturmangfoldloven § 8. Det er registrert en god del viktige arter i området på Gammeløya. Verneområdeforvalter mener at det foreliggende kunnskapsgrunnlaget gir tilstrekkelig informasjon om tiltakets konsekvenser for naturmiljøet i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde til at det kan fattes vedtak i saken. Det legges her vekt på opplysninger som kommer frem i Naturbase, forvaltningsplan, informasjon i forbindelse med forarbeidet til vernet, samt informasjon i forbindelse med utarbeidelse av ny forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. «Føre-var-prinsippet» etter nml. § 9 har liten relevans i saken.

I forbindelse med søknaden må man vurdere den effekten tiltaket kan ha på verneverdiene i landskapsvernområde, jf. nml. § 10 om «økosystemtilnærming og samlet belastning». Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er blant annet å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep. Selv om en enkeltstående tillatelse ikke vil være i strid med verneformålet eller påvirke verneverdiene på stedet, må det alltid vurderes om en tillatelse kan skape presedens for tilsvarende søknader i fremtiden, og således bidra til en gradvis forringelse av verneverdiene i området.

Å oppgradere eksisterende sti med de vilkårene som er satt vil i utgangspunktet ikke påvirke verneverdiene og formålet med vernet nevneverdig. Verneområdeforvalter mener at dispensasjon kan innvilges som omsøkt. Tiltakene som utføres vil være i tråd med føringene i forvaltningsplanen for skånsom tilrettelegging. Det vektlegges og at dette er i et statlig sikra friluftsområde og at friluftslivet er en del av verneformålet i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Konklusjon

Ut fra vurderingen over, finner verneområdeforvalter således at det i denne saken foreligger grunnlag for å gi dispensasjon til oppgradering av sti som omsøkt etter § 3 punkt 1.3 bokstav i) i verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Klage

Dette vedtaket kan påklages til Miljødirektoratet av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, jf. § 2 tredje ledd. Klagefristen er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part, ev. fra den dag vedtaket første gang ble kunngjort, jf. forvaltningsloven § 29 første ledd. En eventuell erklæring om klage skal fremsettes for verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, og være undertegnet samt nevne det vedtak det klages over og den endring som ønskes, jf. forvaltningsloven § 32. Klagen bør begrunnes, og andre opplysninger av betydning for saken bør nevnes.

Med visse unntak har partene rett til å se sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven §§ 18 og 19.

Fra: Truls Kraugerud[truls@l-e.no]
Sendt: 27.04.2026 08:59:52
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Jonny Grundeland[jonny.grundeland@dnt.no];
Tittel: VS: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei,

Jeg viser til tidligere dialog med Skansen, Ronny, verneområdeforvalter, som har presisert at forespørselen må rettes til Statsforvalteren via denne e-postadressen.

Vedlagt oversendes derfor **søknad om tillatelse til gjennomføring av tiltak i verneområde på eiendom Gammeløya 1, gnr. 7 bnr. 13 i Kristiansand kommune.**

Tiltaket gjelder utbedring og sikring av eksisterende sti, i tråd med vedlagt tiltaksplan som viser omfang og konkrete steder for tiltak. Kristiansand kommune har gitt sitt samtykke som grunneier.

Saken ønskes behandlet av **verneområdestyret**, jf. tidligere tilbakemelding fra verneområdeforvalter.

Bakgrunnen for henvendelsen er behov for å sikre trygg ferdsel før høysesong/båtsesong, og det er ønskelig å komme i gang med tiltakene så tidlig som mulig.

Ta gjerne kontakt dersom det er behov for ytterligere opplysninger eller dokumentasjon.

V.h

Truls H Kraugerud
Plan & Prosjekt
Tlf: +47 934 71 934
E-post: Truls@L-E.no

Rigedalen 23, 4626 Kristiansand
Sentralbord: 400 03 770
Epost: post@L-E.no
www.l-e.no

Fra: Truls Kraugerud
Sendt: fredag 17. april 2026 09:40
Til: 'ronny.skansen@statsforvalteren.no' <ronny.skansen@statsforvalteren.no>
Kopi: 'Jonny Grundeland' <jonny.grundeland@dnt.no>

Emne: SV: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei Ronny,

Her er hele søknaden, så nå gjenstår bare:

- Det må innhentes tillatelse fra Verneområdeforvalter – Agder fylkeskommune og Statsforvalter i Agder.

Det hadde vært det mest ideelle og kommet i gang her i mai før alt er i full vekst, så en får sikret ferdselen til høysesongen/båtsesongen.

V.h

Truls H Kraugerud

Plan & Prosjekt

Tlf: +47 934 71 934

E-post: Truls@L-E.no

-

Rigedalen 23, 4626 Kristiansand

Sentralbord: 400 03 770

Epost: post@L-E.no

www.l-e.no

Fra: Truls Kraugerud

Sendt: torsdag 16. april 2026 15:05

Til: ronny.skansen@statsforvalteren.no

Kopi: Jonny Grundeland <jonny.grundeland@dnt.no>

Emne: VS: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei Ronny,

Får vi ett samtykke fra dere/deg også på dette grunnlaget?
Så er det bare dispensasjonen som står igjen.

V.h

Truls H Kraugerud

Plan & Prosjekt

Tlf: +47 934 71 934

E-post: Truls@L-E.no

-

Rigedalen 23, 4626 Kristiansand
Sentralbord: 400 03 770
Epost: post@L-E.no
www.l-e.no

Fra: Einar Hanssen <Einar.Hanssen@kristiansand.kommune.no>
Sendt: torsdag 16. april 2026 15:02
Til: Truls Kraugerud <truls@l-e.no>
Kopi: Jonny Grundeland <jonny.grundeland@dnt.no>
samir.wisam.george@kristiansand.kommune.no>
Emne: SV: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei !! På vegne av Kristiansand Kommune som grunneier samtykker jeg til tiltaket , jfr tilsendt tiltaksplan .

Med Hilsen

Einar Hanssen
Kristiansand Kommune
Klima – og Arealenheten
Telefon 47263546

Kristiansand
kommune

Fra: Truls Kraugerud <truls@l-e.no>
Sendt: torsdag 16. april 2026 13:01
Til: Einar Hanssen <Einar.Hanssen@kristiansand.kommune.no>
Kopi: Jonny Grundeland <jonny.grundeland@dnt.no>
Emne: SV: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei Einar,

Nå har vi fått laget en Tiltaksplan som viser faktisk omfang. Vedlagt.

Kan vi få ett samtykke på dette grunnlaget?

V.h
Truls H Kraugerud
Plan & Prosjekt
Tlf: +47 934 71 934
E-post: Truls@L-E.no

Rigedalen 23, 4626 Kristiansand

Sentralbord: 400 03 770
Epost: post@l-e.no
www.l-e.no

Fra: Einar Hanssen <Einar.Hanssen@kristiansand.kommune.no>
Sendt: onsdag 8. april 2026 13:59
Til: Truls Kraugerud <truls@l-e.no>
Emne: SV: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei !! Vi trenger en plan for hele stien som viser konkret hvor du skal gjøre tiltak hvor du skal gjøre tiltak - kan du sende en slik plan til meg ??

Med Hilsen

Einar Hanssen
Kristiansand Kommune
Klima – og Arealenheten
Telefon 47263546

Kristiansand
kommune

Fra: Truls Kraugerud <truls@l-e.no>
Sendt: tirsdag 7. april 2026 09:32
Til: Einar Hanssen <Einar.Hanssen@kristiansand.kommune.no>;
ronny.skansen@statsforvalteren.no; jonny.grundeland@dnt.no
Emne: VS: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei,

Jf. mangler nevnt under fra Bygningsmyndighetene, så må vi få hentet inn noe mer grunnlag:

Einar:

- *Vi må ha samtykke fra grunneier – kristiansand kommune.*

Ronny:

- *Det må innhentes tillatelse fra Verneområdeforvalter – Agder fylkeskommune og Statsforvalter i Agder.*

Jonny:

- *Det må presiseres om det planlegges grusing av hele traseen, eller bare utbedring av enkelte plasser. Disse plassene bør i såfall vises på kart.*

Truls:

- Nå det gjelder behandling etter Plan – og bygningsloven må vi ha søknad om dispensasjon fra §32 hensynssoner pkt. 6. båndleggingssone og fra LNF formål i kommuneplanen.

Er dette noe vi kan få gang på?

Ta evt. kontakt for spørsmål.

V.h

Truls H Kraugerud
Plan & Prosjekt
Tlf: +47 934 71 934
E-post: Truls@L-E.no

Rigedalen 23, 4626 Kristiansand
Sentralbord: 400 03 770
Epost: post@L-E.no
www.l-e.no

Fra: Samir Wisam George <samir.wisam.george@kristiansand.kommune.no>

Sendt: mandag 30. mars 2026 13:28

Til: Truls Kraugerud <truls@l-e.no>

Emne: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei,

Viser til din søknad om utbedring og heving av sti og vedlikehold på hytta. Etter en gjennomgang av søknaden ser vi at søknaden er mangelfull og kan ikke behandles slik den foreligger:

- Vi må ha samtykke fra grunneier – kristiansand kommune.
- Det må presiseres om det planlegges grusing av hele traseen, eller bare utbedring av enkelte plasser. Disse plassene bør i såfall vises på kart.
- Det må innhentes tillatelse fra Verneområdeforvalter – Agder fylkeskommune og Statsforvalter i Agder.
- Nå det gjelder behandling etter Plan – og bygningsloven må vi ha søknad om dispensasjon fra §32 hensynssoner pkt. 6. båndleggingssone og fra LNF formål i kommuneplanen.

Søknaden blir lagt i bero inntil etterspurt mangler foreligger.

Med vennlig hilsen

Samir Wisam George

Ingeniør/Saksbehandler | Plan og bygg

Mobil.: (+47) 98 06 28 68 | Sentralbord (+47) 38 07 50 00

E-post: samir.wisam.george@kristiansand.kommune.no

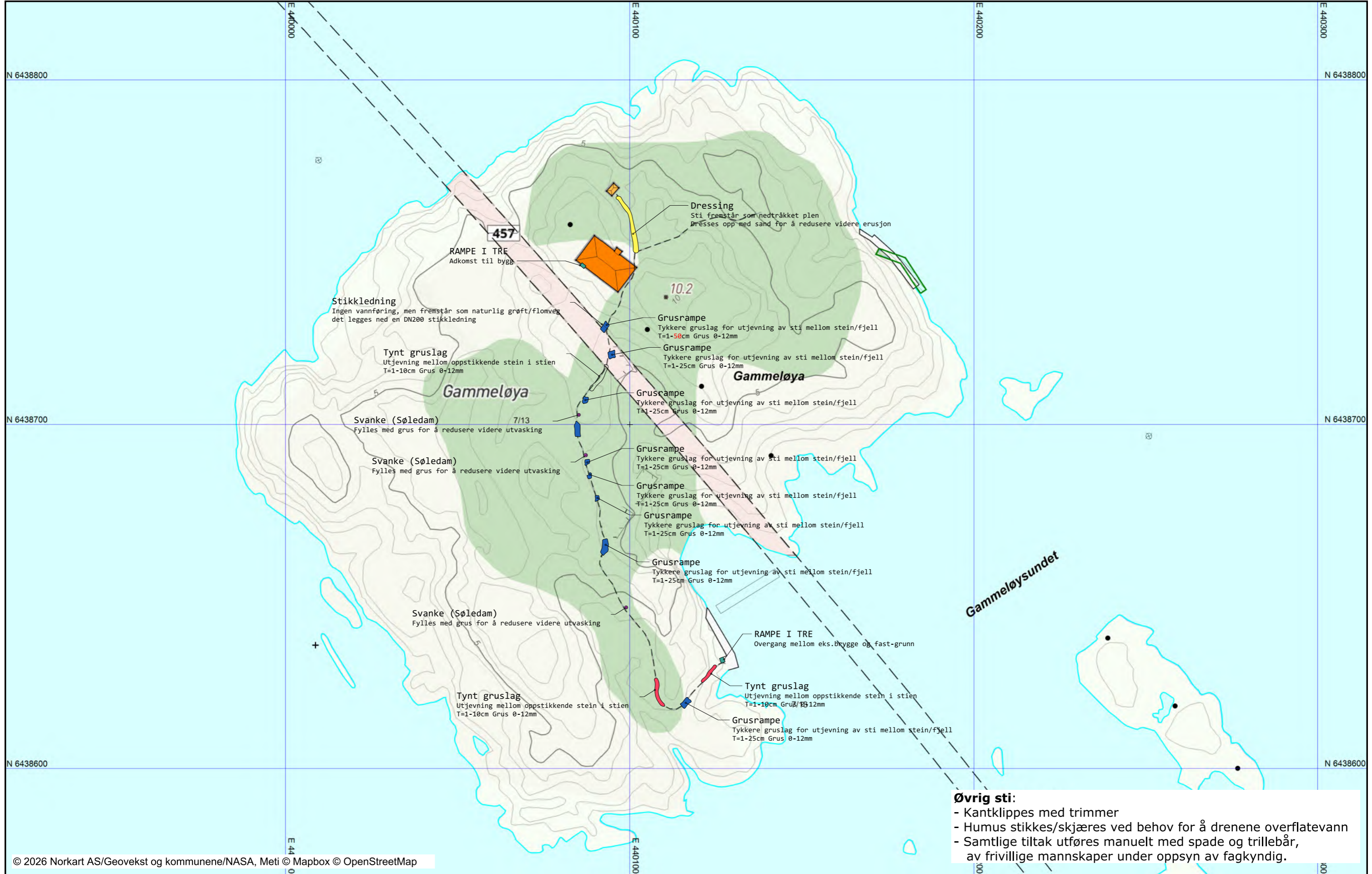
E-post: post.byutvikling@kristiansand.kommune.no

Postadresse: Kristiansand kommune, Postboks 4, 4685 Nodeland

Besøksadresse: Rådhusgata 18, Kristiansand

Kristiansand
kommune

Dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 – tiltak i landskapsvernområde

Ansvarlig søker: Landskapsentreprenørene AS

Kontaktperson: Truls Kraugerud

Tiltakshaver: (DNT Sør eller aktuell tiltakshaver – sett inn navn)

Matrikelnummer: 4204-7/13

Stedsnavn: Gammeløya

Tiltaket det søkes om

Det søkes med dette om dispensasjon for følgende tiltak på Gammeløya:

1. **Utbedring av eksisterende sti frem til hytta**, inkludert:
  - tilførsel av et begrenset volum stedstilpasset masse
  - justering av stiens bredde og jevnhet
  - tilrettelegging for tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, herunder rullestolbrukere og andre som trenger universell utforming
2. **Skånsom heving og stabilisering av stitraseen**, med mål om at lokal vegetasjon, inkludert registrert forekomst av **orkidéer**, skal kunne vokse tilbake i stiens ytterkanter.

Tiltaket er identisk med det som tidligere er gjennomgått på befaring med [Jonny Grundeland](#), verneområdeforvalter og Trond Johanson, der det ble signalisert at tiltakene ikke anses problematiske, men krever formell dispensasjon fra verneforskriften.

Hjemmel

Det søkes dispensasjon etter:

Naturmangfoldloven § 48 – dispensasjon fra vernevedtak

Disse tiltakene berører forbudsbestemmelsene i verneforskriften for landskapsvernområdet og kan derfor ikke gjennomføres uten dispensasjon.

I verneforskriftens pkt. 3.2 heter det at dispensasjon kan gis når tiltak:

«ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig».

Tiltaket faller inn under denne dispensasjonsadgangen.

Begrunnelse for dispensasjon

- Tiltaket strider ikke mot formålet med landskapsvernområdet

Formålet med landskapsvern er i hovedsak å bevare landskapskarakter, opplevelsesverdi og naturpreg.

Utbedringen av stien:

- følger eksisterende trasé
- innebærer ingen utvidelse av inngrep
- forbedrer fremkommeligheten uten å endre landskapsbildet
- benytter masser som tillater naturlig revegetering

Tiltaket er dermed i tråd med verneformålet.

- Tiltaket har liten til ingen negativ påvirkning på verneverdiene

Ulempene er minimale fordi:

- tiltaket skjer i **eksisterende sti**, og forhindrer dermed ytterligere erosjon og slitasje på omliggende natur
- massene som tilføres er permeable og legger til rette for **lokal gjenvækst**
- orkidéer og annen kantvegetasjon kan etablere seg igjen langs stiens ytterkanter
- terrenginngrepene er svært begrensede og reversible

Ingen nye terrenginngrep planlegges.

- Fordelene er klart større enn ulempene

Dette er et viktig vilkår etter § 48, og tiltaket oppfyller det fullt ut:

Fordeler

- Gir **universell utforming** og tilgjengelighet til et viktig friluftsområde
- Bedrer sikkerheten for alle brukere
- Hindrer erosjon og dermed beskytter verneverdiene
- Reduserer tråkkpress i sårbar natur ved å samle ferdsel til en tydelig og jevn trasé
- Sikrer at DNTs hytte er tilgjengelig for alle grupper, også besøkende med nedsatt funksjonsevne

Ulemper

- Begrenset massebruk og midlertidig påvirkning under arbeidet

Fordelene er derfor klart større enn ulempene, og tiltaket gir en samlet positiv effekt for både friluftsliv og naturverdier.

Tiltak for å ivareta naturmangfoldet

I samsvar med naturmangfoldlovens §§ 8–12 legges følgende til grunn:

- kunnskapsgrunnlaget fra befaringene med verneområdeforvalter videreføres
- tilførte masser velges slik at de tillater **naturlig flora, inkludert orkidéer**, å vende tilbake
- arbeidet utføres skånsomt og uten inngrep i kantvegetasjon utenfor stien
- arbeidet legges til tidspunkt der risiko for påvirkning av vegetasjon og dyreliv er minimal

Fritak fra nabovarsel

Det bes om fritak fra nabovarsel etter pbl § 21-3, da:

- tiltaket ligger i et verneområde uten bebyggelse i nærheten
- nærmeste nabo ligger **betydelig avstand** fra tiltaket
- tiltaket ikke påvirker noen private interesser
- tiltaket kun berører en sti som er i allmenn bruk og fungerer som adkomst for DNTs hytte

Dette er i tråd med praksis i fjernliggende verneområder.

Vedlegg

- Teknisk beskrivelse

V.H

Landskapsentreprenørene AS v/ Truls H Kraugerud

E: Truls@L-E.no T: 934 71 934

Teknisk beskrivelse – Utbedring av sti (Gammeløya)

Dato: 13.01.2026

Ansvarlig søker: Landskapsentreprenørene AS

Kontaktperson: Truls Kraugerud

Tiltak: Utbedring av eksisterende sti for universell tilgjengelighet

Område: Gammeløya (landscapsvernområde)

Matrikelnummer: 4204-7/13/0/0

1. Innledning

Denne tekniske beskrivelsen følger som vedlegg til søknad om dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 for tiltak i landskapsvernområde. Dokumentet beskriver bakgrunn, tiltak, tekniske løsninger, vurderinger etter naturmangfoldloven §§ 8-12, forholdet til verneforskriften og begrunnelse for fritak fra nabovarsel.

2. Lokalisering og planstatus

Tiltaksområdet ligger på Gammeløya og omfatter eksisterende adkomststi til DNT-hytte. Området er vernet som landskapsvernområde i medhold av naturmangfoldloven. I kommuneplanen er området markert med hensynssoner, herunder H720 – båndlegging etter naturvern og bestemmelser knyttet til kulturmiljø (Bestemmelsesområde #1). Det presiseres at vernestatus og hensynssoner bekreftes med kommunen i saksbehandlingen.

3. Overordnet tiltaksbeskrivelse

Formål: Utbedre eksisterende sti for å sikre universell tilgjengelighet, redusere erosjon og samle ferdselen til en robust trasé.

Omfang: Utbedring av eksisterende stitrase (lengde, bredde og punktvis tiltak spesifiseres i felt) med begrenset tilførsel av masser.

Hovedgrep: Jevning av ujevnheter, punktvis heving/stabilisering, lett fallavledning, og oppbygging med stedstilpassede, permeable masser som tillater naturlig revegetering i kantsonene.

4. Tekniske løsninger

4.1 Trase og tverrprofil

Eksisterende trasé beholdes. Stiens tverrprofil etableres med svakt tverrfall (1–2 %) for avrenning. I lokkede partier vurderes punktvis dreneringspunkt uten grøfting i kantsoner. Det legges vekt på å unngå terrenginngrep utenfor eksisterende stibane.

4.2 Massetyper og oppbygging

Det benyttes permeable, stedstilpassede masser (f.eks. knust naturstein i velegnet kornkurve) som gir bæreevne og samtidig substrat for reetablering av lokal flora. Overflatekompaktisering begrenses for å sikre infiltrasjon og revegetering i kantsoner.

4.3 Tilgjengelighet

Tiltaket tar sikte på å gjøre stien fremkommelig for rullestolbrukere med følge, men vil ikke fullt ut tilfredsstille kravene til universell utforming (UU) etter gjeldende forskrift.

Dette skyldes området topografi og verneinteresser, som gjør inngrepene som kreves for full UU uforenlige med formålet med landskapsvernområdet.

Utbedringen vil likevel gi:

- et jevnt og fast underlag gjennom hele traseen
- redusert stigning og færre hindringer der dette er mulig uten å forstyrre terreng og kantvegetasjon
- forbedret tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, under forutsetning av at de har følge
- tryggere og tydeligere ferdselslinje enn dagens situasjon

Stiens kvalitet og bæreevne forbedres til et nivå som tillater trygg passering, selv om den ikke oppnår alle parametere for full universell utforming.

4.4 Utførelse og maskinbruk

Utførelsen planlegges med manuelle metoder og/eller lett utstyr for å minimere belastningen. Transport og rigg planlegges slik at kantvegetasjon og rotsoner ikke skades. Det benyttes eksisterende adkomstpunkter.

5. Gjennomføringsplan

Arbeidsperiode tilpasses vegetasjons- og hekkesesong for å redusere påvirkning. Det settes av tid til etablering/etterkontroll av avrenning og punktvis tilsåing/tildekking i utsatte partier. Det legges opp til fotodokumentasjon før, under og etter arbeid.

6. Vurderinger etter naturmangfoldloven §§ 8–12

§ 8 – Kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget bygger på befaringer, erfaring med eksisterende stitilstand og kjente registreringer av orkidéforekomster langs stiens ytterkanter. Vurderingen er tilstrekkelig for å treffe beslutning.

§ 9 – Føre-var-prinsippet

Tiltaket følger eksisterende trasé, berører begrensede arealer og reduserer erosjon. Risiko for varig negativ påvirkning anses lav. Føre-var-prinsippet er ivaretatt.

§ 10 – Økosystemtilnærming og samlet belastning

Utbedringen samler ferdsel til en robust trasé, reduserer tråkk utenfor sti, demper erosjon og avrenning, og bidrar til stabile kantsoner. Samlet belastning på økosystemet reduseres.

§ 11 – Kostnader ved miljøforringelse

Tiltaket forventes å redusere miljøbelastning. Tiltakshaver dekker kostnader knyttet til skånsom gjennomføring, herunder egnede masser og oppfølging.

§ 12 – Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder

Det benyttes skånsomme metoder og lett utstyr. Ingen grøfting eller kantfjerning. Løsmasser og naturlige vannveier bevares.

7. Forholdet til verneforskrift og dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48

Tiltaket vurderes å ikke stride mot verneformålet for landskapsvernområdet og ikke å påvirke verneverdiene nevneverdig. Fordelene ved tiltaket – universell tilgjengelighet, trafikksikkerhet, redusert erosjon og samlet belastning – er klart større enn ulempe. Det søkes derfor dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48 fra verneforskriftens relevante forbudsbestemmelser.

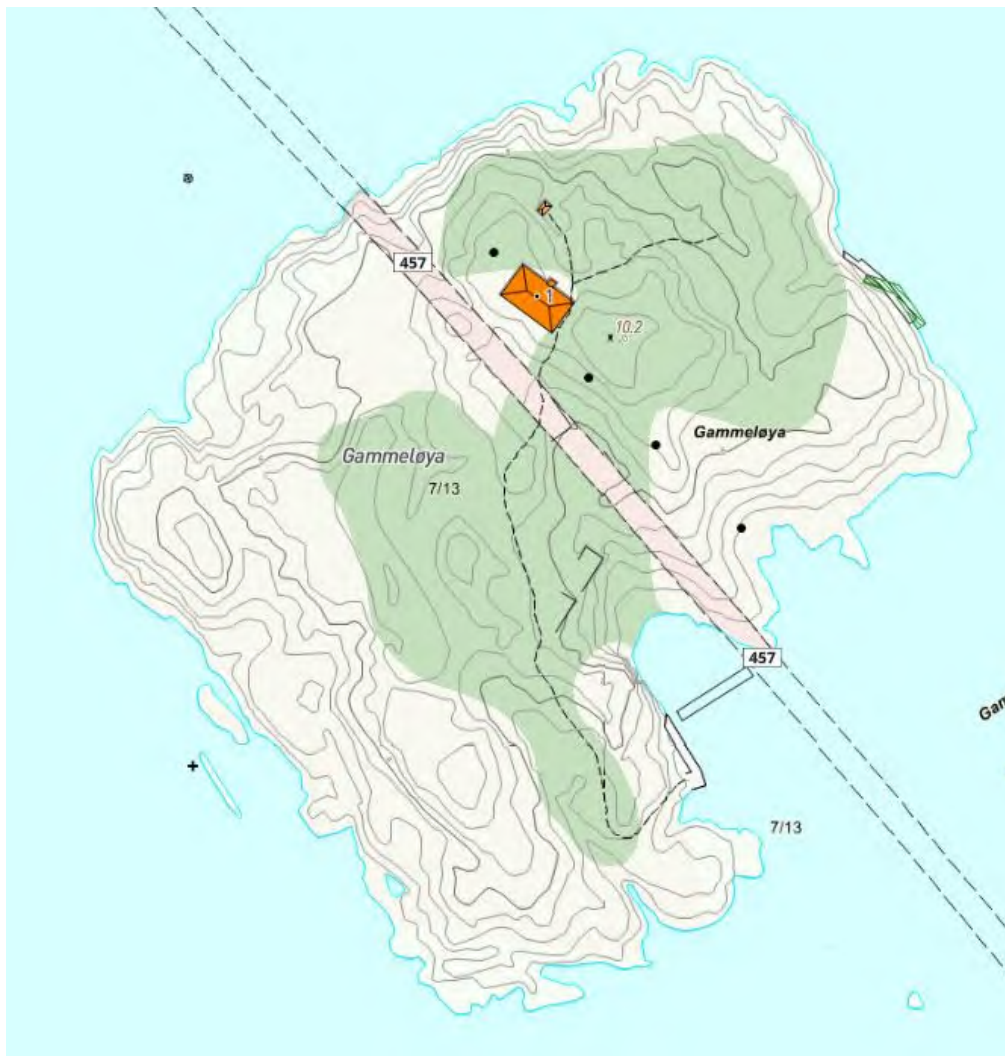
8. Orkidéer og lokal flora

Kjente forekomster av orkidéer i stiens kantsoner hensyntas. Masser og overflatebehandling velges slik at gjenvekst i kanten av stien muliggjøres. Det etableres en sone for naturlig reetablering langs begge sider av traseen og arbeid i følsomme soner tidsstyres for å minimalisere påvirkning.

9. Dokumentasjon og vedlegg

Vedlagte kart og bilder dokumenterer dagens situasjon og planlagte tiltak. Prinsippsnitt viser tverrprofil, oppbygging og kantsoner for gjenvekst.

Vedlegg A – Kart og plan

Tiltaket innbefatter samtlige markerte Stier på øya.

Vedlegg B – Fotodokumentasjon (før-tilstand)

Overgang Sti-Brygge som ønskes løst med en rampe i treverk.

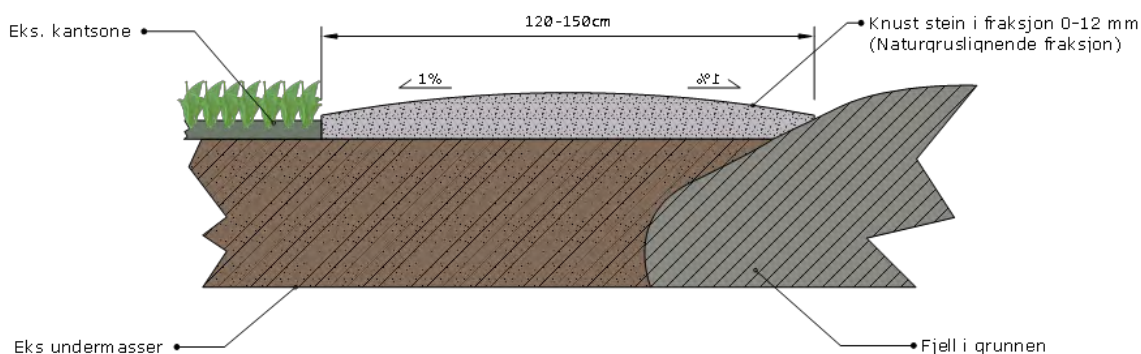

Sti over fjell (Gruses opp jf Prinsippnitt)

Terrassedør på turisthytte, hvor en ønsker bygget en enkel tre-rampe for å sikre tilgjengelighet.

Vedlegg C – Prinsippnitt

Knust stein 0-12 mm (naturgruslignende fraksjon)

- Binder godt når den komprimeres lett → gir fast og jevn overflate som tåler rullestol + følge.
- Drenerer tilstrekkelig, men ikke så mye at stien blir løs eller "vaskes ut".
- Gir et naturlig preg og tillater at lokal flora (inkl. orkidéer) kan etablere seg i kantsonene.
- Lav byggehøyde trengs for å få et stabilt stidekke.
- Gir lite erosjon, spesielt i svake helninger.

Maildialog 16.04.2025, Samtykke jf. Tiltak ifm oversendt Tiltaksplan.

Hei !! På vegne av Kristiansand Kommune som grunneier samtykker jeg til tiltaket , jfr tilsendt tiltaksplan .

Med Hilsen

Einar Hanssen
Kristiansand Kommune
Klima – og Arealenheten
Telefon 47263546

Kristiansand
kommune

Fra: Truls Kraugerud <truls@l-e.no>

Sendt: torsdag 16. april 2026 13:01

Til: Einar Hanssen <Einar.Hanssen@kristiansand.kommune.no>

Kopi: Jonny Grundeland <jonny.grundeland@dnt.no>

Emne: SV: Vedr. søknad om tiltak i Gammeløya 1 7/13

Hei Einar,

Nå har vi fått laget en Tiltaksplan som viser faktisk omfang. Vedlagt.

Kan vi få ett samtykke på dette grunnlaget?

V.h

Truls H Kraugerud

Plan & Prosjekt

Tlf: +47 934 71 934

E-post: Truls@L-E.no

Rigedalen 23, 4626 Kristiansand

Sentralbord: 400 03 770

Epost: post@L-E.no

www.l-e.no

Dispensasjon etter plan- og bygningsloven

Dispensasjon fra kommuneplanens § 32 – hensynssoner pkt. 6 (båndleggingssone)

Ansvarlig søker:

Landskapsentreprenørene AS
Kontaktperson: Truls Kraugerud

Tiltakshaver:

DNT Sør

Tiltakets lokalisering:

Gammeløya, Kristiansand kommune

Tiltaket det søkes dispensasjon for

Det søkes om dispensasjon for **utbedring og tilrettelegging av eksisterende sti** på Gammeløya, jf. vedlagt tiltaksplan.

Tiltaket omfatter blant annet:

- utjevning av sti mellom fjell og stein
- tilførsel av begrensede mengder stedstilpasset grus (0–12 mm)
- lokal heving og stabilisering av stitrase for å redusere erosjon og utvasking
- mindre ramper og overgangsløsninger for forbedret tilgjengelighet

Alle tiltak gjennomføres **langs eksisterende trasé**, uten etablering av ny sti eller nye arealinngrep. Arbeidet utføres manuelt og skånsomt.

Planstatus og dispensasjonsbehov

Tiltaket ligger innenfor område avsatt til **hensynssone etter kommuneplanens § 32 pkt. 6 – båndleggingssone**.

I henhold til kommuneplanens bestemmelser kan tiltak innenfor hensynssonen ikke gjennomføres uten dispensasjon. Tiltaket er derfor **avhengig av dispensasjon etter plan- og bygningsloven § 19-2**.

Hjemmel

Det søkes dispensasjon etter:

- **Plan- og bygningsloven § 19-2** – dispensasjon fra planer
- Kommuneplanens § 32 – hensynssoner, pkt. 6 (båndleggingssone)

Begrunnelse for dispensasjon

Tiltaket strider ikke mot hensynene bak båndleggingssonen

Formålet med hensynssonen er å ivareta landskap, natur- og friluftsinnteresser.

Tiltaket:

- følger eksisterende ferdselsstruktur
- medfører ingen endret arealbruk
- begrenser og reduserer slitasje på sårbart terreng
- opprettholder landskapskarakter og opplevelsesverdi

Tiltaket vurderes dermed ikke å komme i konflikt med hensynene bak båndleggingen, men bidrar tvert imot til bedre ivaretagelse av området.

Fordelene er klart større enn ulempene, jf. pbl § 19-2

Fordeler:

- redusert erosjon og videre terrengslitasje
- tryggere og mer forutsigbar ferdsel
- samlet ferdsel i én tydelig trase
- bedret tilgjengelighet til viktig friluftsområde
- positiv effekt for naturverdier gjennom redusert tråkkpress

Ulemper:

- begrenset, midlertidig påvirkning under anleggsperioden

Tiltakets fordeler vurderes som **klart større enn ulempene**.

Forholdet til naturmangfold og øvrig regelverk

Tiltaket er vurdert etter naturmangfoldloven gjennom egen dispensasjonssøknad etter § 48. Det er videre tatt hensyn til registrerte naturverdier basert på tilgjengelig kunnskapsgrunnlag fra Artsdatabanken.

Tiltaket er planlagt gjennomført på en måte som minimerer påvirkning på naturmiljøet, og som legger til rette for naturlig revegetering.

Fritak fra nabovarsel

Det bes om fritak fra nabovarsel etter plan- og bygningsloven § 21-3.

Tiltaket gjelder utbedring av eksisterende sti i ubebygde friluftsområde og berører ikke private eiendommer eller naboers rettigheter. Nærmeste bebyggelse ligger i betydelig avstand, og tiltaket vurderes ikke å ha betydning for nabointeresser.

Nabovarsel anses derfor som åpenbart unødvendig.

Konklusjon

På bakgrunn av ovenstående søkes det om **dispensasjon fra kommuneplanens § 32 – hensynssoner pkt. 6 (båndleggingssone)** for gjennomføring av tiltaket.

Tiltaket oppfyller vilkårene for dispensasjon etter plan- og bygningsloven § 19-2.

Nye Vedlegg

- Tiltaksplan Gammeløya
- Samtykke fra Kristiansand Kommune
- Samtykke fra Verneområdeforvalter

Vedlegg til saken, relevante

- Dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48
- Artsdatabanken – registrerte arter og naturverdier
- Teknisk beskrivelse
- Situasjonsplan

Arkivsaksnummer: 2025/10961-8

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 22.05.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	22/26	01.06.2026

Flekkefjord landskapsvernområde - Tiltaksmidler 2026

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy - Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder disponerer 300 000,- kroner til kystlynghei som følger:

-

--- slutt på innstilling ---

Saksopplysninger og vurdering

Verneområdestyret vedtok i styremøte 24.11.25 følgende: *Det søkes om 300 000,- kroner eks.mva for den utvalgte og sterk trua naturtypen kystlynghei. Naturtypen er viktig for mange arter, blant annet klokkesøte.*

Verneområdeforvalter tok opp i styresak 12/26 den 23.03.26 hvordan disse midlene skulle brukes: «*Verneområdestyret vedtok å søke om 300 000,- kroner for kystlynghei i Flekkefjord landskapsvernområde. Det er ikke sagt noe om hvordan disse midlene skal fordeles og hvilke kriterier ligger til grunn.*»

I styremøte ble det og tatt opp av styreleder hvordan disse midlene var tenkt skulle benyttes, uten at noe konkret kom ut av det.

I Flekkefjord landskapsvernområde finnes det mye arealer av kystlynghei. Noe av dette er registrert i naturbasen og noe er ikke registrert. I tidligere tider er det liten tvil at mye av arealet innenfor landskapsvernområdet var kystlynghei. I dag er mye av arealet gjengrodd kystlynghei av moderat og dårlig kvalitet. Driften som laget den tradisjonsrike kultur- og naturbetinget naturtypen har i stor grad opphørt. I dag ivaretas en del av kystlynghei arealene gjennom både drift, andre tilskuddsordninger og gjennom skjøtselsavtaler med verneområdestyret.

Det finnes blant annet store arealer av kystlynghei ved Brufjell-Tele, Porshei, Dåtlandsheia Hidraheia, Prestøy, Dragøya, ytre del av Hidra og en og del areal som ikke er kartlagt. I dag gis det tiltaksmidler fra verneområdestyret allerede i dag for ivaretagelse av kystlynghei på flere av disse arealene.

Tiltaksmidlene for verneområdestyret er av begrenset karakter. Det er derfor viktig at verneområdestyret prioriterer tiltaksmidlene nøye og presist, slik at de best mulig ivaretar verneverdier og verneformål. Verneområdeforvalter vurderer det som viktig å prioritere når det gjelder kystlynghei og viser til forvaltningsplanen, at en skal være forsiktig med å starte opp nye tiltak som vil gå på bekostning av allerede iverksatte tiltak. Det er bedre med noen eksempelområder av god kvalitet av kystlynghei, fremfor store områder av dårlig/moderat kvalitet. Ettersom klokkesøte er en karakterart i kystlynghei i områdene i Flekkefjord vil det eksempelvis kanskje være naturlig, å prioritere disse områdene som har størst mulighet for å ivareta denne arten.

I kommende forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde står blant annet følgende:

Igangsetting av tiltak i nye områder bør ikke gå på bekostning av allerede iverksatte tiltak i andre områder.»

Arkivsaksnummer: 2024/8875-24

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 25.05.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	23/26	01.06.2026

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - innsending til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang før høring

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder godkjenner forvaltningsplanen og besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde med de justeringene som Miljødirektoratet har foreslått. Verneområdeforvalter får i oppdrag å sende over planene til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Tilbakemelding - Flekkefjord landskapsvernområde - forvaltningsplan og besøksstrategi – Miljødirektoratet
- 2 Forvaltningsplan – Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde
- 3 Besøksstrategi - Oksøy - Ryvingen landskapsvernområde

Saksopplysninger og vurdering

Miljødirektoratet har i brev datert 30.06.25 gitt tilbakemelding på forvaltningsplaner og besøksstrategier for Flekkefjord og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområder som ble innsendt i 2024.

Når det gjelder Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde: «Vi ber om at verneområdestyret går gjennom tilbakemeldingene og gjør tilsvarende justeringer i forvaltningsplan og besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Planene sendes deretter til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang før høring.»

Planene har vært gjennom en lang prosess. Det tidligere verneområdestyret hadde dialog med Miljødirektoratet i begynnelsen av 2024, der tilbakemeldingene var at en kun skulle redigere innspillene for disse planene, så skulle de være klar for høring.

Nå er forvaltningsplan og besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde redigert i tråd med ønskene fra Miljødirektoratet. De er dermed klar til innsending for faglig gjennomgang hos Miljødirektoratet før de kan sendes på høring.

VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD LVO
Postboks 788 Stoa
4809 ARENDAL

Trondheim, 30.06.2025

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/12630

Saksbehandler:
Ingrid Vaagland Stav

Tilbakemelding på forvaltningsplan og besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde

Viser til forvaltningsplan med tilhørende besøksstrategi oversendt til Miljødirektoratet den 31.01.2025 i Forvaltningsplaner på nett for verneområder (FPNV). Vi beklager den lange behandlingstiden.

Når endringene som er beskrevet nedenfor og i dokumentet vedlagt er endret vil vi endre status til forvaltningsplan på høring. Besøksstrategien har vært på høring og vil være endelig godkjent med de endringene som er beskrevet. Forvaltningsplanen skal høres i minst 6 uker.

Vi ber om at verneområdestyret går gjennom tilbakemeldingene og gjør tilsvarende justeringer i forvaltningsplan og besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Planene sendes deretter til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang før høring.

Generelt om forvaltningsplanen

Innholdet i planen følger ikke malen i Forvaltningsplaner på nett for verneområder (FPNV). Bruk malen i FPNV og flytt teksten til der den hører hjemme under de ulike temaene. Noe tekst ligger dobbelt og forvaltningsplanen blir unødig lang. Se kommentarer i dokumentet.

Det bør presiseres at verneområdestyret er et statlig oppnevnt styre med lokale politiske representanter som forvalter verneområdene på vegne av staten.

Gjeldende vedtekter for styret er styrevedtektene som er gitt 19.01.2024 og som er felles for alle verneområdestyrer. Forvaltningsplanen må vise til disse og ta utgangspunkt i disse for beskrivelse av oppgaver mv. Vedtektene skal legges ut på styret sine hjemmesider. Delegering til verneområdeforvalter skal også publiseres der. Dette gjøres i form av et delegeringsbrev. Delegasjon bør være i henhold til de nye vedtektene og må fastsettes for hvert enkelt styre, noe som er hensiktsmessig å gjøre i starten av styreperioden.

Forvaltningsplanen skal være et retningsgivende dokument og ikke juridisk bindende. Dette med unntak av bestemmelser om sykling og ridning i henhold til § 3 punkt 4.3 og traktorveier/kjørespor § 3 punkt 5.2 d).

Ettersom forvaltningsplan er retningsgivende må retningslinjene formuleres i tråd med dette og ikke som absolutte krav. Det må skilles mellom retningslinjer for styrets behandling av søknader og hva som ligger i bestemmelser som det er gjort unntak for og som derfor er tillatt uten søknad. Det kan for sistnevnte ikke fastsettes nye krav i forvaltningsplanen, men gis oppfordringer, samt en beskrivelse av hva som ligger i unntakene, slik som f.eks. vedlikehold, samt istandsetting av kulturminner (som er tillatt etter § 3 punkt 1.2 j).

Det kan gis kort informasjon om annet regelverk, men det bør unngås for detaljert beskrivelse ettersom dette ikke er forvaltningsmyndighetens ansvarsområde og regelverket kan endre seg. Verneprosessen for Flekkefjord landskapsvernområde er omtalt i forvaltningsplanen. Denne kan holdes til et minimum da dette er bakgrunnshistorikk og ikke direkte relevant for forvaltningen av området.

Saksbehandlingsrutiner

Vi mener det ikke bør legges opp til at søknader til styret skal sendes via kommunen. Det kan skape uklarheter om forholdet mellom kommunen og styret, samt føre til at søker tror at det er tilstrekkelig å få tillatelse fra kommunen. Videre vil verneområdestyret i slike saker være avhengig av at kommunens videresending og behandling av saken, samt at riktig informasjon formidles av kommunens til søker. Verneområdestyret må uansett ha direkte kontakt med en søker.

Vi ser at det er en rutine der innstilling til vedtak fra forvalter sendes i kopi til rådgivende utvalg, kommunen og søker samtidig som saken sendes til styret for styrebehandling. Denne rutinen må endres. Det er styret som er forvaltningsmyndighet og innstilling er på dette stadiet et forhold mellom forvalter (som sekretariat for styre) og styret. Saksfremstilling og innstilling skal sendes ut eksternt på vanlig måte når verneområdestyret har fattet sitt vedtak.

Vi ber også om at det etableres nye rutiner for godkjenning av protokoll. Protokollen skal skrives og signeres av partene før møtet er ferdig. Protokollen bør være tilgjengelig for allmenheten fra dette tidspunktet via verneområdestyret sine nettsider. For digitale møter kan dette løses med at styreleder og en valgt representant signerer digitalt etter møtet (eSignering). Disse saksbehandlingsrutinene må omtales i forvaltningsplanen.

Naturoppdrag må omtales som et viktig verktøy for den løpende dialogen og bestilling av oppdrag fra SNO.

Retningslinjer

Det er ikke nødvendig å gjengi verneforskriftens bestemmelser i retningslinjene. Samtidig har vi forståelse for at det gjøres og kan gjøre det enklere for en bruker å finne regelverket. Alternativt kan bestemmelsen angis, men det må da skilles tydelig mellom bestemmelser og retningslinjer, f.eks. gjennom avsnitt, utheving av tekst eller lignende.

Retningslinjene kan ikke sette krav til virksomhet som er tillatt i verneforskriften, f.eks. rapportering eller krav om skjøttsplan. Dette gjelder for eksempel beite.

Verneforskriften forutsetter at traktorveier og kjørespor for kjøring i forbindelse med hogst og jordbruksvirksomhet fastsettes i forvaltningsplanen. Retningslinjene er noe uklare på dette punktet, se kommentarene i dokumentet. Slike traseer og kjørespor må angis i forvaltningsplanen før den sendes på høring og må kartfestes slik at det ikke er tvil om hvilke som lovlig kan benyttes for disse formålene.

Styret må vurdere om det er stier eller traseer i områder som også bør tillates brukt til sykling og fastsette dette i forvaltningsplanen.

Omtale av skjøtsel og stier bør flyttes ut av retningslinjene til aktuell omtale ellers i forvaltningsplanen.

Verneformålet og verneverdier

Verneformålet er i hovedsak landskapet. Forskriften regulerer forhold som både kan påvirke landskapet og det som kan ha betydning for landskapet. I omtalen av verneverdiene er det først og fremst landskapet og elementer i dette som omfattes. Friluftsliv er ikke en del av landskapet, selv om friluftslivsutøvelsen er et viktig hensyn som kan vektlegges når det behandles søknader. Plante- og dyrearter vil også kunne hensyntas, samtidig som disse er underordnet landskapet i et landskapsvernområde. Ved utarbeidelse av forvaltningsplanen er det nødvendig å være bevisst dette i omtalen av de ulike naturverdiene i området.

Havbruk

Retningslinjene for havbruk er så vidt detaljerte at de nærmest avgjør søknader om installasjoner i bestemte områder. Det er positivt at retningslinjene i forvaltningsplanen synliggjør hvor slike anlegg særlig vil være uheldig for verneformålet og verneverdier, samtidig som forvaltningsplanen ikke skal avgjøre enkeltsaker. Vi har derfor i teksten bedt om noen endringer mht. dette, samt i omtale av verneverdier og verneformål, jf. også omtale av dette i avsnittet over.

Skjøtsel

Enkelte steder i forvaltningsplanen står det omtalt at for skjøtsel kreves en skjøttsplan. Merk at skjøttsomtale i forvaltningsplanen vil kunne leses som skjøtsel etter naturmangfoldloven § 47, dvs. at det er i regi av forvaltningsmyndigheten. Det betyr at det eventuelt gjennomføres av grunneier eller andre på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten. Hvem som eventuelt utarbeider skjøttsplanen, må være opp til dere å bestemme. Når det gjelder beite, kan man gjerne ha kontakt med beitebrukere, men beite er tillatt. Det kan således ikke stilles krav i forvaltningsplanen for beitebruken.

Kart

Forvaltningsplanen omtaler bare motorferdsel på sjø. Det bør være med et avsnitt om motorferdsel på land, med tilhørende kart.

Kartet må vise traseer for motorferdsel som er tillatt etter § 3 punkt 5.2 d) *Motorisert ferdsel på traktorveier/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen, jf. § 5, i forbindelse med jordbruksvirksomhet og tillatt hogst.* Dette må sendes på høring sammen med forvaltningsplanen.

Det bør også lages et kart over eksisterende stier, samt vises på kart hvor det er adgang til sykling. Sykling bør være tillatt på veier og styret må vurdere om det er stier eller traseer i områder som kan brukes til sykling og fastsette dette i forvaltningsplanen.

Besøksstrategi

I besøksstrategien henvises det til forvaltningsplanen fra 2022 flere steder. Forvaltningsplanen fra 2022 var et utkast som ikke ble faglig godkjent, og teksten må omformuleres der den er omtalt.

Der det er figurer i besøksstrategien (vedlegg) så må de henvises til i teksten. Figurer uten henvisning i teksten kan tas ut.

I besøksstrategien er det omtalt at styret ønsker å anlegge en hevet gangsti forbi slåttemark og grusing av andre stier. Styret må vise til en vurdering av hvordan disse tiltakene vil påvirke landskapets art og karakter. Avveiningen mellom de ulike løsninger for tilrettelegging må begrunnes.

Når det gjelder naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv kan kommunen ta initiativ til dette. I så fall må det søkes om tillatelse fra verneområdestyret som forvaltningsmyndighet. Tilrettelegging for å ivareta verneverdiene er verneområdestyrets ansvar, og inngår som en del av skjøtselsarbeidet som styret har myndighet til å utføre.

Miljødirektoratet mener det er hensiktsmessig å prosjektere tilretteleggingen rundt Brufjell. Her legger styret opp til å sikre at relevante parter inkluderes i prosessen, som Flekkefjord kommune og grunneier. Alle tiltak må være i henhold til regelverk og gjeldende avtaler og tiltak som krever det må omsøkes.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Ingrid Vaagland Stav
seniorrådgiver

Forvaltningsplan

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde

VV00002344

(kladd)

Godkjent av	
Oppstartsdato	01.08.2021
Planlagt revisjon	01.01.2032
Sametingskonsultasjon	
Godkjent dato	
Høringsdato	

ephorte saksnummer	
Forvaltningsmyndighet	Vernområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder
Forvaltningsmyndighetstype	Verneområdestyre
Oppsyn	http://www.naturoppsyn.no/lokalkontorer/
Fylker	Agder
Kommuner	Lindesnes, Kristiansand
Verneform	landskapsvernområde
Verneplan	Verneplan for nasjonalparker og andre større verneområder
Vernet dato	29.04.2005

Innhold

Innledning – om forvaltningsplanen	s 3
Forvaltningsmyndighetens oppgave	s 3
Områdefakta	s 4
Internasjonale forpliktelser	s 4
Natur og naturtyper	s 5
Arter med beskrivelser	s 9
Geologi – naturlandskap og geologi	s 13
Klimaendringer	s 15
Annen negativ påvirkning	s 16
Bruk og historikk	s 21
Forvaltning	s 34
Forvaltning i forhold til verneforskriften	s 46
Tema: Vern mot inngrep i landskapet	s 47
Tema: Bygg, anlegg og tekniske innretninger	s 47
Tema: Motorisert ferdsel	s 51
Tema: Forurensing og støy	s 52
Tema: Kulturminner	s 52
Tema: Skjellsandopptak	s 54
Tema: Havbruk – havbeitevirksomhet	s 54
Tema: Dyrking og nydyrking	s 58
Tema: Slått	s 58
Tema: Beiting og gjerdning	s 59
Tema: Lyngbrenning	s 60
Tema: Hogst og uttak av virke	s 61
Tema: Drenering	s 62
Tema: Gjødsling og bruk av plantevernmidler	s 62
Tema: Uttak av sand	s 63
Tema: Taresanking	s 64
Tema: Bygg, anlegg, skilt, merking og andre innretninger for friluftsliv	s 64
Tema: Camping og telting	s 67
Tema: Jakt, fangst og fiske	s 67
Tema: Bruk av ridehest og sykkel	s 68
Tema: Båndtvang for hund	s 68
Tema: Bålbrenning	s 69
Tema: Organisert friluftsliv og større arrangementer	s 70
Tema: Skjøtsel	s 71
Tema: Informasjon og veiledning	s 74
Vedlegg	s 75

Innledning – om forvaltningsplanen

Forvaltningsplaner skal sikre en enhetlig forvaltning av verneområder ved å gi retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel og tilrettelegging. Forvaltningsplaner skal fungere som en presisering og utdyping av verneforskriften, og gi retningslinjer for forvaltningens dispensasjonspraksis. Forvaltningsplanen definerer videre mål for forvaltningen av verneområder, og beskriver aktuelle tiltak for eksempelvis skjøtsel, tilrettelegging, besøksforvaltning og annet.

Verneforskriften med tilhørende vernekart ligger til grunn for utarbeidelse av forvaltningsplanen. Det er forvaltningsmyndigheten som har ansvar for utarbeidelse av forvaltningsplan. Utkast til forvaltningsplan sendes på høring til grunneiere og berørte interesser.

Forvaltningsplanen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er hjemlet i vernebestemmelsen § 5: Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mm. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

Forvaltningsplanen skal være et praktisk hjelpemiddel for å opprettholde og fremme verneformålet. Den skal samtidig sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel, tilrettelegging og andre tiltak. Gjennom planarbeidet skal det avklares og tas stilling til hvordan ulike verne- og brukerinteresser skal behandles. Slik vil forvaltningsplanen også bidra til en mer forutsigbar saksbehandling og forvaltning av verneområdet, og til at konflikter dempes.

Forvaltningsmål og retningslinjer i planen er gitt innenfor rammen av de regler som er satt i verneforskriften. Det kan ikke utformes retningslinjer i forvaltningsplanen som er i strid med vernebestemmelsene eller gi nye forbud eller restriksjoner som ikke følger av forskriften. Planen kan imidlertid presisere og utdype verneforskriften som en støtte til den praktiske forvaltningen av landskapsvernområdet. Forvaltningsplanen kan være bindende der den viser direkte til verneforskriften.

Forvaltningsplanen vil være retningsgivende, ha et langsiktig perspektiv og skal normalt virke i ti år.

Forvaltningsmyndighetens oppgave

Forvaltningsmyndigheten skal forvalte verneområder i tråd med naturmangfoldloven, verneforskriften og Miljødirektoratets retningslinjer for verneområdeforvaltningen ved å:

- Behandle søknader om dispensasjon fra verneforskriften
- Følge opp brudd på vernebestemmelsene
- Svare på spørsmål om dispensasjoner og regelverk
- Melde behov for oppsyn og midler til skjøtsels- og informasjonstiltak til Miljødirektoratet
- Oppdatere faktaopplysninger om verneområdene i Naturbase
- Rapportere enkeltvedtak i Miljøvedtaksregisteret
- Lage forvaltningsplan, skjøtselsplan eller besøksstrategi ved behov
- Iverksette skjøtsels- og informasjonstiltak. Større tiltak utføres med innleid kompetanse

Områdefakta

Den ytre skjærgården i Kristiansand og Lindesnes byr på et særegent kystlandskap med store naturverdier, mange kulturminner og få moderne tekniske anlegg. Området har store verneverdier, både fra naturens side og gjennom den lange kulturhistorien som har preget landskapet.

Landareal (daa)	86000
Sjøareal (daa)	14000
IUCN-status	IUCN_V
Ramsar-status	
Emerald-status	Ja

Internasjonale forpliktelser

Norge har forpliktet seg til å jobbe for å stanse tapet av biologisk mangfold, og nasjonalt har Norge en målsetning om at utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres (Meld. St. 14 2015-2016).

IUCN status

Norge er medlem i Den internasjonale naturvernunionen (IUCN). IUCN ble grunnlagt i 1948 og har som mål å bevare natur og biologisk mangfold. Det finnes et eget program for arbeid med verneområder. Under dette programmet utvikles det veiledning for å øke effektiviteten i arbeidet med å beskytte natur, blant annet et klassifiseringssystem med såkalt IUCN kategorier I-VI.

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde inngår i kategorien V – Protected

Landscape/Seascape (Landskapsvernområde, marint verneområde). Kategorien omfatter områder der samspillet mellom naturforhold og befolkning over tid har frambrakt et kulturlandskap med spesielle estetiske, økologiske eller kulturelle verdier, ofte med stort artsmangfold.

Bern konvensjonen og Emerald Network

Bernkonvensjonen er en folkerettslig forpliktende avtale fra 1979 om vern av europeiske ville dyr og planter og deres leveområder. Konvensjonen ble ratifisert i 1986, og den trådte i kraft 1. september samme år. Emerald Network er et nettverk av viktige områder for biologisk mangfold i Europa, under Bernkonvensjonen. Hovedformålet er å beskytte truede arter og naturtyper i Europa mot skadelige tiltak.

Oksøy-Ryvingen LVO er tatt opp på Bernkonvensjonen/Emerald Network sin liste over viktige områder for biologisk mangfold, ID nummer NO00000417 (Natura2000). Det er flere arter som området skal ta særlig hensyn til: kongeørn, jordugle, hvitkinngås, hubro, dvergfalk, vandrefalk, jaktfalk, gulnebbblom, storlom, islom, smålom, havørn, havert, havsvale, tornskate, lappspove, blåstrupe, vepsevåk, brushane, steinkobbe, nise, heilo, horndykker, makrellterne, rødnebbterne, orrfugl, grønnstilk.

Naturtyper som området skal ta særlig vare på: Strandenger og ålegrasenger.

Av de utvalgte artene i Emerald Network, hekker vandrefalk, hvitkinngås, makrellterne i verneområdet, mens både strandeng og ålegraseng forekommer. Arter som kongeørn, havørn og steinkobbe besøker og oppholder seg mer eller mindre jevnlig i området.

Natur og naturtyper

Beskrivelse

Gjennom Verneplan for nasjonalparker og andre større verneområder ble deler av den ytre skjærgården vernet. Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde ble opprettet ved kongelig resolusjon 29.4.2005.

Det samlede arealet er på ca. 100 km², fordelt på 86 km² sjøareal og 14 km² landareal inkludert ferskvann. Vernet omfatter landarealet ned til laveste vannstand og sjøoverflaten, ikke vannmassene og sjøbunnen. Figur 1 gir en oversikt over landskapsvernområdet.

Det er ti sjøfuglreservater som omkranses av landskapsvernområdet. For disse gjelder egne forskrifter og egen forvaltningsplan (Gunnarsli, K.S., et al, 2017).

Figur 1. Oversikt over verneområdet (se vedlegg figurer og bilder).

Naturtyper beskrivelse

Kunnskapsgrunnlaget for naturtyper på land vurderes som godt. Det ble i 2020 gjennomført kartlegging etter NiN-metodikk i store deler av verneområdet. Det ble da registrert 172 naturtypelokaliteter etter NiN, med et samlet areal på 4 900 daa. Fra før er det registrert 51 naturtypelokaliteter etter DN-håndbok 13 i Naturbase. En del av naturtypene kartlagt etter de to systemene overlapper med hverandre. Kunnskapsgrunnlaget om naturtyper på land er hentet fra BioFokus-rapport 2021-6.

Kunnskapsgrunnlaget for naturtyper i sjø vurderes som mangelfullt. Det er kartlagt en del forekomster av større tareskog, ålegressenger og skjellandforekomster etter DN-håndbok 19, se kartfigurer i vedlegg 1. Flere av forekomstene er modellert og avgrenset av NIVA på bakgrunn av feltinnsamlede data fra NGU, og som en del av Nasjonalt program for kartlegging av biologisk mangfold - kyst. Det er ikke gjort feltregistreringer i forekomstene, verifisering i felt er anbefalt. For skjellsand er de fleste av disse registreringene fra 2011, for større tareskogforekomster fra 2012. Mange av de mindre ålegressengene ble registrert av Havforskningsinstituttet i 2008.

Naturtyper etter Miljødirektoratets instruks

Det er kartlagt 172 naturtypelokaliteter etter NiN, med et samlet areal på 4 900 daa. Antall og areal av kartlagte naturtyper framgår av tabell 1 og figurene 22, 23 og 24 i vedlegg 1. For mer informasjon om kartleggingen og de enkelte naturtypene vises det til BioFokus-rapport 2021-6 og Naturbase.

Tabell 1. Antall og areal av Naturtyper NiN kartlagt innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.
Kilde: BioFokus-rapport 2021-6.

Naturtype	Antall	Areal (daa)
Frisk lågurtedellauvskog	2	9,4
Gammel lågurtospeskog	1	4,9
Lågurteikeskog	2	6,5
Lågurtfuruskog	1	4,1
Hule eiker	5	3,5
Hagemark	3	129,3
Slåttemark	4	5,0
Naturbeitemark	43	567,0
Eng-aktig sterkt endret fastmark	5	36,8
Semi-naturlig strandeng	30	27,7
Kystlynghei	56	4015,2
Semi-naturlig eng	16	68,5
Semi-naturlig myr	2	18,0
Rik åpen sørlig jordvannsmyr	1	2,2
Gammel fattig sumpskog	1	1,9
Sum	172	4900,2

Over 80 % av registrert naturtypeareal er kystlynghei, mens naturbeitemark og hagemark også dekker betydelige arealer. Øvrige naturtyper har svært begrenset arealutbredelse. Mange av kulturlandskapene både på fastlandet og øyene er sammensatt av flere naturtyper med kystlynghei og naturbeitemark, og innimellom mindre innslag av strandeng og slåttemark.

Kulturbetingete naturtyper

Kystlynghei er beitemark dominert av røsslyng og en av de eldste kulturbetingede naturtypene vi har i landet. Heiene har tradisjonelt blir brent slik at nye og mer næringsrike røsslyngplanter kommer opp og for å hindre gjengroing. Røsslyng har fôrverdi gjennom hele året og lyngheiene er brukt som utmarksbeite på senhøsten og vinteren. Lyngheiene regnes i dag som en truet naturtype med status sterkt truet (EN) og har i tillegg status som utvalg naturtype etter naturmangfoldloven § 52.

For kystlynghei kommer størst arealer ut med moderat og høy verdi. Kystlynghei med svært høy lokalitetskvalitet finnes blant annet på Aksla/Rossnes (Skjernøya), Sandøy, Uvår, Skarvøya og Indre Lindøy. For kystlynghei blir i praksis grad av hevdintensitet og gjengroing, samt forekomst av lyng i tidlige utviklingsfaser (og i noen tilfeller rødlistearter), utslagsgivende for lokalitetskvalitet.

Naturbeitemark består av åpne gressmarker, eventuelt med spredte trær og er preget av langvarig beitebruk. Marka kan være ryddet for stein, men er uten fysiske spor etter pløying eller tilsåing med fôr- og matvekster og ingen/svake spor etter gjødsling. Selektiv beiting fører til heterogenitet i artssammensetning og struktur, og ofte mer gras enn urter (i motsetning til slåttemark). Heterogenitet forsterkes gjennom avføring og tråkk fra beitedyrene. Naturbeitemark kan ha et stort artsmangfold, særlig av karplanter, sopp og insekter. Naturtypen inngår i «semi-naturlig eng» som har status truet (VU).

Naturbeitemark med svært høy lokalitetskvalitet forekommer blant annet på Stusøy, Skjøringa og Østre Hærholmen. For intakt naturbeitemark blir ofte størrelse på lokaliteten utslagsgivende for lokalitetskvalitet, uavhengig av forekommende artsmangfold.

Slåttemarker en av våre mest artsrike naturtyper. Slåttemark er semi-naturlig eng med langvarig ekstensiv hevd gjennom regelmessig slått, ofte i kombinasjon med vår-/høstbeite. Marka har ingen synlige fysiske spor etter pløying eller tilsåing med fôr- og matvekster og ingen/svake spor etter gjødsling. Typisk for ei slåttemark er at artene er jevnt fordelt i enga og at artssammensetningen domineres av urter framfor gras. I tillegg inneholder den mange konkurransesvake og lyselskende urter som er avhengig av jord med lavt innhold av nitrogen og fosfor. Slåttemarkene har ofte et høyt artsmangfold, særlig av karplanter, sopp og insekter. Slåttemark har status kritisk truet (CR) og har i tillegg status som utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven § 52. En del av de små slåttengene og strandengene er på marine avsetninger, til dels trolig skjellsand, og har mer basekrevende flora. Liten størrelse på slåttengene og at de ikke slås i dag gjør at lokalitetskvaliteten blir begrenset, selv om tilstand og artsmangfold for øvrig er god.

Enkelte beitede øyer er ikke registrert som naturtyper fordi vegetasjonen har et relativt sterkt gjødselpreg, og at de dermed er i grenseland for å kvalifisere som semi-naturlig mark. Dette kan bero på tilførsel av nitrogen, enten fra bruk av tilleggsfôr/kraftfôr, fuglegjødsling og/eller langtransportert nedfall fra luft. Slike områder kan likevel være viktige for andre naturkvaliteter og kulturlandskapet som helhet, og er en viktig del av de samlede beiteressurser.

Skoglokaliteter av verdi er det få av, men enkelte rike edelløvsogger, lågurt-eikesogger og lågurt-furugogger finnes. Slike lokaliteter er registrert på Herøya, Rosnes og vest på Flekkerøy. Sistnevnte sted er det større arealer (foruten de som er registrert) med tidligere kystlynghei hvor skogen er veletablert og storvokst og begynner å utvikle skogkvaliteter knyttet til både lågurt-eikeskog og lågurt-furugogger. Også knyttet til sumpskog finnes det spredte kvaliteter blant annet vest på Flekkerøy, på Herøya og Helgøya.

Myrlokaliteter er det registrert få av, kun én rikmyr og to beite-/slåttemyrer. Det er relativt mye myr i området, oftest i forsenkninger mellom koller i kystlyngheilandskapet. Myrene er stort sett fattige-intermediære, oppsplittet og ikke veldig store. En rekke steder finnes partier som i dag framstår som myr/forsumpa mark, men som opplagt har vært slått tidligere. Stedvis ligger rydningsrøyser i kantene, noe som kan tyde på at arealet har vært rydda, planert og trolig også drenert. De fleste av disse er ikke kartlagt da de framstår som en mellomting mellom semi-naturlig mark og semi-naturlig myr.

Naturtyper etter DN-håndbok 13

I Naturbase er det per februar 2021 registrert 51 naturtypelokaliteter etter DN-håndbok 13 innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, med et samlet areal på 3 831 daa (inkludert naturreservatene), jf. tabell 2. Lokalitetene framgår av figurene 25, 26 og 27 i vedlegg 1.

Tabell 2. Antall, verdisetting og areal av naturtyper etter DN-håndbok 13 innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Kilde: BioFokus-rapport 2021-6.

Naturtype	Antall A	Antall B	Antall C	Antall totalt	Areal (daa)
Andre viktige forekomster	1	4	5	10	689
Dam		1	1	2	32
Gammel fattig edellauvskog			1	1	9
Intakte lavlandsmyrer			1	1	81
Kystlynghei	2	9	3	14	1823
Naturbeitemark	1	5		6	1070
Rik berglendt mark		1		1	2
Rik edellauvskog		1		1	6
Rik kulturlandskapssjø		1		1	55
Rik sump- og kildeskog		1		1	5
Rikt strandberg		1		1	13
Sand- og grusstrand			1	1	2
Slåttemark			1	1	0,4
Strandeng og strandsump	3	5	1	9	45
Tangvoll			1	1	0,5
Totalsum	7	29	15	51	3831

Figur4. Kystlyngheia på Sandøy (se vedlegg figurer og bilder).

Figur5. Hagemark på Rossnes (se vedlegg figurer og bilder).

Figur6. Storetjønna på Flekkerøy (se vedlegg figurer og bilder).

Arter beskrivelse

Arter

Rødlistearter og annet artsmangfold

Det foreligger en god del funn av rødlistearter fra forskjellige artsgrupper i landskapsvernområdet, se figur 8. Tabell 10 i vedlegg 3 gir en oversikt over registrerte arter fordelt på grupper. Fugl og annet vilt er ikke med her, men behandles i et eget kapittel. Totalt er det pr. 12.12.2021 registrert 113 trua og nær trua arter i verneområdet, fordelt på gruppene karplanter (31 arter), moser (1 art), sopper (2 arter), edderkoppdyr (1 art), biller (12 arter), sommerfugler (51 arter) og veps (15 arter).

Av karplanter kan spesielt nevnes klengelerkespore, som har en svært begrenset utbredelse i Norge. Øyer i Mandalsskjærgården vurderes som nasjonalt kjerneområde for arten. Klengelerkespore (EN) er trolig generelt truet av gjengroing i landskapet, men på lokaliteter hvor den er tallrik forekommer den likevel på flere ulike typer voksesteder og klatrer gjerne opp på einerbusker. Skjoldblad (NT) har ogsåfåtallige og svært spredte forekomster langs kysten av Sør-Norge, se figur 7. Den har forholdsvis hyppige forekomster i området i tilknytning til myrkanter og sigevannspåvirkede strandenger nær sjøen.

Figur 7. Skjoldblad (se vedlegg figurer og bilder).

Av typiske strandengarter har strandrødtopp (NT) og prikkstarr forholdsvis mange forekomster i området, mens dverggylde (NT) har rik forekomst i strandenger nord på Herøya. Ormetunge og tusengylde har en eller ett par forekomster hver. Av andre ikke-rødlistede arter forekommer en del basekrevende arter stedvis i slåttinger og strand-/fuktenger, muligens på skjellsand, eksempelvis hjertegras, blåstarr og vill-lin. Det er få funn av beitemarksopp i området, potensialet vurderes som relativt stort for ytterligere funn av arter, også rødlistearter, særlig i nitrogenfattige enger og heier med lavvokst grasdominert vegetasjon.

Det er mange funn av rødlistede insekter fra verneområdet, spesielt fra gruppene sommerfugler, tovinger og veps, og hovedsakelig fra Flekkerøy. Mange av insektene er knyttet til tørre og varme levesteder langs kysten med forekomst av sine respektive vertsplanter, og de er gjerne truet av både gjengroing i slike områder, utbygging og evt. slitasje fra ferdsel og lignende, og intensiv utnyttelse der vertsplantene av en eller annen grunn forsvinner.

Åpne områder på kysten har gått sterkt tilbake, og er oppgitt som en av hovedtruslene mot blant annet kysthumle. En rekke insekter har ellers røsslyng som en av sine viktigste verts- og næringsplanter. Variasjonen i livsmiljøer er viktig for artsmangfoldet, og mange arter er i tillegg avhengige av flere livsmiljøer og elementer for ulike deler av sin livssyklus (for eksempel ferskvann, kratt og trær, død ved, blomsterenger og åpne sandarealer).

Figur 8. Registrerte trua og nær trua arter (se vedlegg figurer og bilder).

Fauna

Det er mange sjøfuglkolonier på øyene i området. De fleste større koloniene er vernet som naturreservat, gjennom verneplan for sjøfugl i 1980. Det er totalt ti sjøfuglreservater i tilknytning til landskapsvernområdet. Reservatene Slettingen, Store Vengelsholmen, Skjøringen, Søndre Eggvær, Kjellingen og Valløy ligger i Lindesnes kommune, mens Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat, Herøya, Store Lyngholmen og Oksøy ligger i Kristiansand kommune.

Sjøfuglreservatene har en egen forvaltningsplan (Gunnarsli et al. 2017), og det vises til den for mer informasjon om reservatene. Området er spesielt viktig for sildemåke, og en betydelig del av den norske hekkebestanden holder til langs Sørlandskysten. Andre vanlige hekkefugler er svartbak, gråmåke, fiskemåke, ærfugl, grågås og tjeld. Bestanden av makrellterne er gått kraftig tilbake og de seneste årene har det kun vært hekking utenfor reservatene. Ifølge sjøfuglrapporten til NOF Vest-Agder (Olsen, 2020) står Kristiansand kommune for hele 85 % av Vest-Agders totalbestand av makrellterne, med ca. 236 hekkende par fordelt på 30 lokaliteter. Bortsett fra seks lokaliteter på Flekkerøy som inngår i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, så er ingen av disse lokalitetene vernet. Makrellterne hekker nå nesten utelukkende på svært små skjær i den indre skjærgård. Makrellterne har status sterkt truet (EN) på rødlista. Bestandene av teist og tyvjo har de seneste årene hatt få dokumenterte hekkinger, men det er et mål at bekjempingen av mink kanskje kan bedre utsiktene for teist etter hvert.

For rødlistede viltarter er det gjort et søk på sikker og sannsynlig reproduksjon for perioden 2017-2020, se tabell 3. Av hekkende fugler er det dokumentert forholdsvis få arter i denne perioden. Foruten disse er flere arter observert med sang/spill i hekketida, bl.a. gjøk (NT), rosenfink (VU) og gulspurv (NT). Andre fuglearter som er typiske for disse ytre skjærgårdsområdene er blant andre storskarv, skjærpiplerke, tårnfalk, jordugle, rødstilk og strandsnipe. Utenom hekketida er området også viktig som overvintringsområde for en del arter og for arter på trekk. Figur 9 gir en oversikt over registrerte rødlistede fuglearter og utvalgte ansvarsarter med aktivitet hekking/mulig hekking.

Tabell 3. Truete og sårbare virveldyr i landskapsvernområdet, etter Norsk rødliste for arter 2015. Alle registreringer er fra perioden 2017-2020. Kilder: BioFokus-rapport 2021-6 og Artsdata.

Artsnavn	Status	Kommentar
Ærfugl	NT	Utbredt i området
Fiskemåke	NT	Utbredt i området
Makrellterne	EN	Hekker fåtallig, nå kun utenfor reservatene
Stær	NT	Fåtallig
Teist	VU	Seneste (sannsynlige) hekking 2017
Sanglerke	VU	Ingen sikre hekkefunn siste fire år
Tyvjo	NT	Et par trolige hekkinger 2017 og 2018
Slettsnok	NT	Flekkerøy og Skjernøy
Oter	VU	Enkeltobservasjon
Hare	NT	Muligens utsatte dyr

Figur 9. Røddlistete fuglearter og utvalgte ansvarsarter (se vedlegg figurer og bilder).

Av amfibier og reptiler er nordpadde, småsalamander, stålorm, hoggorm, buorm og slettsnok (NT) observert i området. Av pattedyr forekommer blant annet rådyr, mår, mink og ekorn, og det er gjort enkeltobservasjoner av oter (VU). I tillegg forekommer en del sjøpattedyr. Steinkobbe bruker de ytre skjærene som hvileplasser, nise observeres relativt regelmessig.

Det er registrert en god del marine naturtyper i landskapsvernområdet. Flere av disse utgjøres av naturtypen **Større tareskogforekomster**, som kan være gode beiteområder for enkelte sjøfuglearter, men også fungere som oppvekstområder for fisk som i sin tur kan være viktig føde.

Fremmede arter

Fremmede arter er arter som opptrer utenfor sitt naturlige utbredelsesområde, det vil si utenfor det området artens naturlige spredningspotensial tilsier at den skal være. Fremmede arter spres til nye områder bevisst eller ubevisst ved hjelp av menneskelig aktivitet. Arter kan også være regionalt fremmede. Dette er arter som hører naturlig hjemme i deler av landet, men som er spredt til andre deler der de ikke hører hjemme. Vanlig gran er et slikt eksempel og regnes som regionalt fremmed i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Fremmede arter regnes som en stor trussel mot naturmangfoldet både i Norge og på verdensbasis. Mink, sitkagran og rynkerose er eksempler på fremmede arter som er etablert i verneområdet og har en negativ effekt på naturmangfoldet. Artsdatabanken har vurdert risikoen for fremmede arter i Norge, jf. Fremmedartslista (Artsdatabanken, 2018). Når fremmede arter vurderes blir de plassert i en av følgende kategorier: SE (svært høy risiko); HI (høy risiko); PH (potensielt høy risiko); LO (lav risiko) eller NK (ingen kjent risiko). Arter som faller utenfor definisjoner og avgrensninger blir ikke vurdert, og havner i kategorien NR (ikke risikovurdert).

I perioden 1990-2021 er det registrert 49 ulike fremmede arter i kategoriene svært høy (SE), høy (HI) og potensielt høy risiko (PH) i verneområdet, 40 av disse er karplanter. Se figur 11 (vedlegg figurer og bilder) og tabell 11 i vedlegg 4 for oversikt over de fremmede artene.

Av karplanter er det først og fremst norsk gran, sitkagran (SE), douglasgran (LO), lerk og edelgran (NR) som opptrer i verneområdet. Flere av forekomstene av sitkagran er blitt kraftig redusert som følge av omfattende naturrestaureringstiltak de seneste årene.

Verneområdestyret er kommet langt med bekjempelse av fremmede treslag i verneområdet og i randsonene. Det gjenstår imidlertid noen få områder som må følges opp og det vil være viktig fremover å fjerne eventuelle oppslag av foryngelse i tidligere hogstområder.

Sitkagran og andre fremmede treslag er særlig en stor trussel mot kystlynghei.

Rynkerose er en annen problemart, med mange forekomster rundt om i området. Risikoen for spredning og etablering på nye steder er stor. På flere av øyene begynner etablering av fremmede mispelarter som bulkemispel og sprikemispel å bli et problem. På Grønningene

har de etablert sterke bestander i grasheiene og risikerer å utkonkurrere en forholdsvis rik stedegen flora. Disse spres ofte med frø fra bær som fuglene tar med seg fra hager på fastlandet, og nyetableringer vil dermed være et kontinuerlig problem. I sjøen er det registrert flere fremmede alger, eksempelvis japansk drivtang (SE), krokbærer (SE) og stillehavsøsters (SE).

Figur 10. Parkslirekne (se vedlegg figurer og bilder).

Mink yngler i mange av sjøfuglreservatene og besøker også disse i forbindelse med fødesøk. Siden 2011 har verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder og Statsforvalteren i Agder, i samarbeid med SNO, gjennomført organisert minkjakt i skjærgården mellom Oksøy og Ryvingen. I 2021 ble det tatt ut 44 mink i verneområdet, og siden 2011 er det tatt ut totalt 493 mink. 68 feller i verneområdene røktes av SNO, i tillegg kommer 63 feller utenfor verneområdene som røktes av samarbeidspartnere. Se oversikt over minkfeller i figur 12 og uttak av mink i perioden 2011-2021 i figur 13 (se vedlegg figurer og bilder).

Mink er særlig knyttet til vann og vassdrag. Mink er svært ødeleggende for flere bakkehekkende sjøfuglarter ved at de tar egg og kyllinger og skaper uro i kolonien slik at hekkforsøket oppgis. Den kan også fange voksen teist på reiret. Predasjon fra mink kan direkte og indirekte medføre endring i fordeling og tetthet av arter i og utenfor verneområdet.

Geologi beskrivelse

Naturlandskap og geologi

Verneområdet ligger i den ytre skjærgården i Lindesnes og Kristiansand kommuner. Det strekker seg fra Oksøy fyr like øst for Flekkerøy i Kristiansand til Ryvingen fyr i Mandal. Verneområdet består av mange øyer og holmer. De to største øyene Flekkerøy i Kristiansand og Skjernøy i Lindesnes har fastlandsforbindelse. Uthavnen Ny-Hellesund i Kristiansand har rutebåtforbindelse til Høllen brygge i Søgne.

Området befinner seg i boreonemoral vegetasjonssone (BN) og klart oseanisk seksjon (02) (NiN-web). Her er det kystklima (oseanisk) med høy luftfuktighet, moderate temperaturvekslinger og en høy gjennomsnittstemperatur gjennom året.

I det nasjonale referansesystemet for landskap plasseres verneområdet i region 01;Skagerakkysten, underregion «Sørlandskysten». Landskapet er slipt av isen, med lave, avslepne øyer, holmer og skjær Enkelte av øyene i vest har et mer småkupert og opprevet terreng. Det er mye berg i dagen og ellers tynt jordsmonn av morene eller bare torv rett på berget. I en del lave dalsøkk mellom fjellknauser ligger det marine sedimenter (leire) eller strandavsetninger (grus og stein), stedvis trolig også noe innslag av skjellsand.

Berggrunnen i landskapsvernområdet består i grove trekk av grunnfjellsbergartene granittisk gneis, amfibolittisk gneis og magmatitt. Bergartene er hyppig gjennomsett av pegmatittiske ganger rike på feltspat og kvarts. På enkelte av disse har det vært gruvedrift. Flere av øyene har spesielle mørke bergarter (pyriboleitt), størknet fra smelte som stammer fra jordens mantel. Kyststrøkene har en rekke mørke vulkanske ganger av diabastypen med en alder på ca. 300 millioner år. Flere steder er diabasen utnyttet til å lage redskaper. Spesielle geologiske forekomster forekommer innenfor mindre områder flere steder i verneområdet.

Påfølgende beskrivelse av naturgrunlaget er i sin helhet hentet fra rapporten Sammenstilling av naturverdier på land i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde (BioFokus-rapport 2021-6) (Thylén, A. og Langmo, S.H.L., 2021):

Vegetasjonen i området domineres av kalkfattige typer grunnet sur berggrunn og tynt jordsmonn. Landskapet har vært sterkt utnyttet med hogst til tømmer og ved og utmarksbeite over mange århundrer. Det er dermed en stor andel semi-naturlige vegetasjonstyper som kystlynghei og semi-naturlig eng, og lite skog. På de større øyene har skogen rekolonisert store deler av tidligere semi-naturlige marker. Det er også stor andel naturlig åpne områder, som nakent berg, åpen grunnlendt mark og fattige myrtyper.

Kystlyngheiene i området er hovedsakelig av kalkfattig - intermedier type, og forekommer i terrenget i mer eller mindre småskala veksling med nakent berg og myr. Semi-naturlig eng forekommer i hovedsak på arealer med noe mer jordsmonn, gjerne på marine avsetninger. Engene er hovedsakelig av fattig-intermedier type, men på marine sedimenter og skjellsand finnes rikere typer med en del mer basekrevende arter. Strandeng, hovedsakelig semi-naturlig strandeng, forekommer mange steder, men dekker små arealer.

Der skogen er noenlunde veletablert domineres den av furu og eik, hovedsakelig fattige typer med bærlyng-skog. I skrenter med noe bevegelse i jordsmonnet er det rikere innslag med svak lågurtskog og lågurtskog. Mye av «skogen» er i suksesjonsfase fra kystlynghei / semi-naturlig eng til skog, og betegnes da iht. Natur i Norge (NiN) fortsatt som semi-naturlig mark, til den når stadiet som hogstmoden skog. Disse suksesjonsskogene har som oftest større forekomst av boreale løvtrær som bjørk, gråor og osp.

Havstrandvegetasjon er godt utvikla (men preget av fattig berggrunn) i strandenger og langs strandvoller, stein- og grusstrender og på strandberg. På de ytre øyene forekommer også en del fjellplanter som rosenrot, fjelltjæreblom og fjellmarikåpe. Fuglegjødsla vegetasjon med arter som strandbalderbrå og vassarve forekommer i tilknytning til de store sildemåkekoloniene.

Den spesielle geografiske og klimatiske plasseringen av området i ytre kystbåndet på sørtippen av Norge, muligens sammen med historiske trekk, gjør at det forekommer en del spesielle arter med liten utbredelse ellers i Norge, i tillegg til en del fjellplanter som kryper ut på kysten.

Figur 3. Strandeng (se vedlegg figurer og bilder).

Klimaendringer

Klima

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde ligger i sin helhet i boreonemoral sone (BN) og klart oseanisk seksjon (02). Her er det kystklima (oseanisk) med høy luftfuktighet, moderate temperaturvekslinger og en høy gjennomsnittstemperatur gjennom året. Det meste av nedbøren faller om høsten; lite om våren.

Fremherskende vindretninger i sommerhalvåret er vest, sørvest og sørøst. Vinterstid dominerer vinder fra nordøst og øst. De kraftigste vindene kommer på høsten og vinteren, enten fra øst eller vest. Kyststrømmen, fra Østersjøen og Skagerrak, og Atlanterhavsstrømmen (Golfstrømmen) er viktige miljøfaktorer. De har betydning for saltholdighet, forurensing, algeoppblomstring og sammensetning av strandvegetasjonen gjennom spredning av frø fra sørligere farvann.

Klimaendringer

Klimaet har avgjørende betydning for forekomsten og utbredelsen av naturtyper og arter i alle økosystemer. Høyere temperaturer kommer til å endre artssammensetningen mange steder. Trolig kan nye, sørlige arter som i dag har sin naturlige utbredelse utenfor Norges grenser bli en del av norsk natur. Klimaendringer vil sannsynligvis også føre til at arter som er spesialister erstattes av generalister. I likhet med økt nedbør, vil varmere klima gi gunstige forhold for en del sykdomsframkallende organismer, som virus, bakterier og parasitter, og dermed øke skade- og sykdomsrisiko for mange arter. Dersom det blir mer vind i årene framover og flere tilfeller av uvante vindretninger, kan det gå hardt ut over skog.

Uforutsigbarhet og større variasjon i værforhold skaper også stress i dyre- og plantesamfunn, og små bestander er mest sårbare. Varmere vann i ferskvann, kyst og hav får betydning for forflytning og produksjon. Temperaturendringer i havet påvirker både sammensetning og mengde av fiskebestandene på Skagerrakkysten. Fiskebestandene er svært viktig for sjøfuglens overlevelse og hekkesuksess. Det er påvist endrede tidspunkter for ankomst og hekking for en rekke fuglearter. Særlig er dette vist blant arter som har vintertilhold i Europa.

Klimaendringer bidrar i tillegg til økt avrenning av næringsstoffer, mer partikler og mindre lysgjennomtrenging i vann (ferskvann og kystvann), samt økende havforsuring som påvirker artssammensetning, biologisk produksjon og næringskjeder. Klimaendringer vil forsterke enkelte av de eksisterende trusselfaktorene som økt gjengroing i kulturlandskapet og fremmede arter, og gjøre verneverdiene ytterligere sårbare for forstyrrelser, tekniske inngrep med videre.

Annen negativ påvirkning

Gjengroing

Gjengroing som følge av endret/opphevet drift de siste 50-60 årene vurderes som den største utfordringen i verneområdet (BioFokus-rapport 2021-6). Deler av denne gjengroingen skjer med fremmede arter som sitkagran, rynkerose og mispelarter, hvilket er en utfordring i seg. Restaurering og gjenopptatt/fortsett skjøtsel med rydding, brenning og beite er avgjørende for å ivareta verneformålet. Samtidig er det svært viktig at drift og skjøtsel er tilpasset naturgrunnlaget og artsmangfoldet. For intensiv skjøtsel kan medføre eksempelvis erosjon og utarming av livsmiljøer, og redusere det biologiske mangfoldet. Jorderosjon som følge av kraftig brann og påfølgende høyt beitetrykk er allerede observert flere steder i verneområdet (BioFokus-rapport 2021-6).

Alternativet til skjøtsel er gjengroing til skog, noe som vil være ødeleggende for det unike landskapet. For anbefalinger knyttet til forvaltning og skjøtsel av området vises det til «Innspill til beitebruksplan» (Langmo og Thylén 2021).

Ferdsl og forstyrrelse

Bruk av verneområdene i friluftslivssammenheng har økt sterkt siden vernet ble innført og forventes å øke ytterligere i årene som kommer. Samlet sett vil ferdsel og forstyrrelsesproblematikk kreve avveininger mellom allmennhetens bruk av området, beitebruk og ivaretagelse av de store verneverdiene. Allemannsretten gjør det vanskelig å styre ferdselen i norsk utmark. Det er heller ingen kultur for å styre ferdselen direkte, eksempelvis gjennom forbud. Indirekte forvaltningsverktøy som informasjon, tilrettelegging og kanalisering av ferdsel må derfor tas i bruk. Se rapport fra besøkskartleggingen (Referansegrupper besøksstrategi) og Besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde for beskrivelse av dagens bruk og innretning av forvaltningen av områdene fremover.

Forstyrrelse av fuglelivet

Fuglelivet er sårbart for forstyrrelser og spesielt hekkende og rastende fugl i strandsonen. Båtliv og andre vannsportaktiviteter i nærheten av hekkkolonier kan utgjøre en belastning på sjøfuglhekkningen. Ferdsl i viktige næringsområder for sjøfugl kan også være uheldig. Turgåing med hund uten bånd er eksempel på en aktivitet som i perioder kan ha en sterkt forstyrrende effekt på fugl. Løse hunder forstyrrer fuglelivet i stor grad og medfører redusert matsøk og hvile, økende energiforbruk og større fare for sviktende hekking som resultat. Selv om hver aktivitet i seg selv ikke er noen stor trussel, kan den samlede effekten av forstyrrelser over tid ha en merkbar negativ virkning på fuglelivet i sårbare områder.

Vannskutere og andre hurtiggående båter som forstyrrer næringsøkende fugl eller ikke flyvedyktige fugleunger i skjærgården er et økende problem. Kommunene kan innføre lokale forskrifter som begrenser bruken av vannskutere i visse områder.

Figur15. Vannskutere (se vedlegg figurer og bilder).

Forstyrrelse av beitedyr

Landbruksdrift og skjøtsel med beitedyr er avgjørende for å opprettholde et åpent kulturlandskap. Dette gjelder både innmarksareal og ikke minst arealer med utmarksbeite, som dekker store deler av verneområdet. Beitedyr har avgjørende betydning for å opprettholde verneverdier knyttet til kulturlandskapet og skjøtselsbetinget natur som kystlynghei og naturbeitemark. For å legge til rette for framtidig beitebruk, og gjerne øke antallet i enkelte områder, er det viktig med forutsigbare og gode rammer for dyreholdet, slik at det er attraktivt for grunneiere/beitebrukere å ha beitedyr i området. Eksempelvis vil det være uheldig med mange besøkende i områder hvor dyrene oppholder seg under lammingen. Besøkende med løse hunder vil også være en direkte trussel mot dyrehold. Av den grunn anbefales det å ha helårlig båndtvang i verneområder som skjøttes med beitedyr sommer- og vinterstid. Det anbefales også å innarbeide slike bestemmelser om helårlig båndtvang i verneforskriften. Dette muliggjør at SNO kan følge opp regelverket. Landbruksnæringen og vernemyndighetene har felles interesse og nytte av å kanalisere ferdsel på landbruksarealer i verneområdet og ved innfallsporter i randsonen til verneområdet.

Slitasje og skader på vegetasjon

Slitasje i vegetasjonsdekket og fragmentering av biotoper som følge av mye ferdselsaktivitet kan være en utfordring i enkelte kystlyngheier og andre sårbare naturtyper, eksempelvis på Flekkerøy. Vegetasjonstypen har liten bufferkapasitet når det gjelder tråkkslitasje og ferdselen i området er til tider stor.

Forurensing og miljøgifter

Det er ingen store anlegg eller klare forurensningskilder innenfor verneområdet, men området kan påvirkes av aktiviteter i tilgrensende områder. Forurensing, akutte utslipp og utbygging er eksempler på faktorer som verneforskriften ikke regulerer, men som i større og mindre grad kan virke inn på naturverdiene i verneområdet. Den aktuelle kyststrekningen er dominert av sjøarealer med god vannutskiftning, og området antas å være lite påvirket av lokale forurensningskilder.

Eventuelle punktutslipp eller langvarig utlekking fra anlegg på sjøen (eksempelvis fra eksisterende blåskjellanlegg), kan være en miljøutfordring. Kystverkets fyranlegg med bygninger og tekniske innretninger er utsatt for vær og vind og har jevnlig behov for vedlikehold og modernisering. Driften av disse med maling, lagring og frakt av farlig avfall med videre kan ha forurensningsrelaterte utfordringer og bør vies oppmerksomhet i forhold til risikovurdering og planlegging. Ukjente eldre deponi som kan være kilder til spredning av kjemikalier bør sikres og ryddes opp. Forurenset grunn i forbindelse med eldre deponier på land fra krigen eller etterkrigstida bør kartlegges, i den grad slike finnes innenfor landskapsvernområdet. Aktuelle steder er Helgøya og Flekkerøy. Eventuelle deponier bør undersøkes, ryddes opp i og overvåkes for ev. utlekking eller iverksetting andre tiltak.

Utslipp av næringsstoffer og kjemikalier fra landbruk og urbane områder

Utslipp av næringsstoffer fra landbruk og avløp med påfølgende eutrofiering kan være et problem spesielt i indre skjærgård og avgrensede fjordsystem. Tilførsel av næringsstoffer medfører økt algevekst, dårligere sikt i vannet (mindre tilførsel av sollys til bunnen) og oksygensvikt i de dypere vannmassene. Eutrofiering vil kunne påvirke negativt kystbundne dykkende fugler som beiter på bunnlevende organismer (f.eks. ærfugl, siland og mellomskarv) dersom livet på bunnen dør av mangel på oksygen. Oppgradering av de større

renseanleggene langs Skagerrakkysten har ført til reduksjon i tilførselen av nitrogen og fosfor på 1990- og 2000-tallet.

Langtransportert forurensning og marint søppel

Kysten av vestre del av Agder tilføres langtransporterte forurensninger via luft og sjø. Langtransportert nitrogenforurensning truer lynchheimrådene i det sørligste Norge og lengre sør i Europa, da sterk nitrogengjødsling favoriserer gras, særlig blåtopp, i forhold til røsslyng (Fremstad et al. 1991). Dette medvirker til at kystlyngheiene over tid endres i retning grasheier.

I Helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen og Skagerrak – Sårbarhet for særlig verdifulle områder utgitt av Klima- og forurensningsdepartementet i 2011, er langtransportert marint søppel vurdert. Langtransportert marint søppel finnes i strandsonen i verneområdet i varierende grad. Det er påvist flere typer effekter av marint søppel, og det er knyttet bekymring til mulige effekter av mikroplast. Av 44 døde havhester som ble skylt i land på Listastrendene i perioden 2003-2006, hadde 98 % av fuglene plastpartikler i magen (Olsen, 2005). I gjennomsnitt inneholdt hver fugl 51,8 plastbiter, med en vekt på totalt 0,36 gram. For et menneske tilsvarer dette en stor middagstallerken med plastbiter.

Langtransportert marint søppel er vurdert å ha middels miljøkonsekvens for sjøfugl i Skagerrak.

Det ryddes årlig strandsøppel i store deler av strandsonen i verneområdet. Verneområdestyret tildeler årlig midler til aktører som rydder plastsøppel i ytre kystsone Agder.

Akutt forurensning /utslipp fra marin virksomhet

Beredskapen mot akutt forurensning i Norge er organisert med mange aktører og under koordinering av Kystverket. Verneområdet inngår i et viktig hekke- og trekkområde for fugler langs Sørlandskysten. Det er viktig at alle involverte i en aksjon er orientert om fuglesituasjonen dersom akutt forurensning inntreffer, for eksempel som følge av et skipshavari, og tar forholdsregler for å beskytte naturmiljøet.

Sjøfugl er svært sårbare overfor utslipp av olje i sjøen. Selv små mengder olje gjør at fjærdrakta mister sin vannavstøtende evne slik at fuglene utsettes for nedkjøling. Oljen kan også forårsake andre typer skader, for eksempel forgiftning, ved at fuglene pusser fjærene eller ved næringssøk. Effekten av oljeforurensning varierer mellom ulike arter og med hvilken årstid utslippet skjer. Dykkende sjøfugl som havender, alkefugl og skarv, som er mye under vannet i næringssøk er langt mer utsatte enn for eksempel måker som henter maten i overflatesjiktet og bruker mye av tiden på vingene. Oljeutslipp på Skagerrakkysten i vinterhalvåret kan føre til stor skade da store mengder sjøfugl trekker hit vinterstid, samt at de lave temperaturene i luft og sjø gjør fuglene langt mer sårbare dersom de får olje i fjærdrakta.

Mindre oljeutslipp fra skipsfart, havner og offshore oljeboring får liten oppmerksomhet sammenlignet med de store ulykkene med oljeutslipp som følge av skipshavari eller store utslipp fra oljeinstallasjonene i Nordsjøen. Mindre utslipp skjer for eksempel ved rensing av

oljetanker eller ved mindre oljelekkasjer. Det er lite kunnskap om langtidseffekten av slike mindre utslipp.

Det er viktig at kunnskapen om sårbare miljøverdier i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er kjent og at verneområdeforvaltningen blir involvert vedakutt forurensning med behov for å sette inn skjermings- og oppryddingstiltak.

Tilleggsopplysninger

Kartlegging og overvåking

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold i verneområdet anses som godt. Det er gjennomført heldekkende terrestrisk kartlegging etter NiN-metodikk i store deler av verneområdet i 2020. I 2021 er det utarbeidet forslag til beiteplan, basert på NiN-kartlegging og tilstandsvurdering (Langmo, S.H.L,et al, 2021).

Overvåking i verneområdene handler om dokumentasjon av naturverdier og påvirkning på disse. Det er ikke kjent at det foregår systematisk overvåking i verneområdet i dag, og det er ikke registrert bevaringsmål i NatStat. Foreslåtte bevaringsmål og tilstandsvariabler i vedlegg 5 kan brukes for framtidig overvåking av viktige naturtyper og artsforekomster i verneområdet. Overvåking kan gjennomføres av SNO eller eksterne aktører i regi av forvaltningsmyndigheten.

Birdlife Vest-Agder har siden 1996 gjort tellinger og anslag for hekkebestander i Vest-Agders sjøfuglreservater, bortsett fra tre reservater i tidligere Søgne kommune som først ble inkludert fra 2005. For å sikre kontinuitet og bedre kvaliteten på overvåkingen ble det i 2005 besluttet å vinkle innsatsen over på standardisert overvåking av bestandsnivåer og hekkesuksess.

Oksøy- Ryvingen er godt egnet til forskning og overvåking av blant annet kystlynghei. I forvaltningsplanen fra 2010 er det nevnt at Beltevika og Kubbøya (sjøfuglreservat) fungerer som referanseområder der det ikke skal gjennomføres beiting. I tillegg er det også valgt ut et referanseområde på Bergeneset der andre tiltak enn beiting ikke skal skje.

Fylkesmannen i Vest-Agder gjennomførte i perioden 2009-2011 delprosjektet «Målstyrt forvaltning – restaurering av kystlynghei på Bergeneset i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde og slåttemark på Li i Flekkefjord landskapsvernområde, Vest-Agder»(Gunnarsli, K.S., 2012). Målet med prosjektet var å skaffe erfaring med metoder for en dynamisk, målrettet og kunnskapsbasert forvaltning av et område der forvaltningsmyndigheten selv iverksetter restaurering og skjøtsel. Det er ikke kjent at bevaringsmål og årlig overvåking tilknyttet lokaliteten Bergeneset er fulgt opp i etterkant av prosjektet.

Det er utarbeidet skjøtelsesplaner for enkelte lokaliteter med verdifulle naturtyper, se tabell 4. Det er behov for flere skjøtelsesplaner.

Tabell 4. Oversikt over skjøtselsplaner for verdifulle lokaliteter i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Navn	Naturtype	Årstall	Utarbeidet av
Skibbuholmen, Indre Lindøya og Langøya		2012	Ecofact
Herøya		2013, revidert 2019	Ecofact
Bergeneset, Flekkerøy		2007, revidert 2013	Udø
Skålevik		2021	Biofokus

Aktiviteten fra friluftsliv er økende og det er viktig å ha oversikt over omfanget av ferdsel, ferdselsmønstre, ferdselsformer og utviklingstrender. I forbindelse med besøksstrategien er det gjennomført spørreundersøkelser.

Det vises til besøksstrategien for utdyping av tiltak.

Bruk og historikk

Eierstruktur

70 % av landarealet i landskapsvernområdet eies av det offentlige eller er sikra med skjærgårdsparkavtale. Det er totalt ca. 600 grunneiere.

Verneprosess

For å bevare en del av skjærgårdsnaturen på Sørlandet, foreslo Statens naturvernråd i «Ny landsplan for nasjonalparker» å verne et område på 105 km² i Ytre skjærgård Kristiansand-Søgne-Mandal (NOU, 1986). Naturvernrådet vurderte området som representativt for skjærgårdsnaturen i en landsdel der lite kystareal var vernet fra før. Formålet med planen var å sikre ulike naturtyper i Norge mot større inngrep som kan forandre landskapet og forringe naturkvalitetene.

Miljøverndepartementet fulgte opp og foreslo landskapsvern i «Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder» jf. St.meld. 62 (1991–92). Stortinget ga sin tilslutning til nasjonalparkplanen 19. april 1993.

Etter oppdrag fra Miljøverndepartementet la Fylkesmannen i Vest-Agder fram en verneplan i 2003. Det ble opprettet en referansegruppe bestående av representanter fra grunneierorganisasjoner, de tre berørte kommunene, Vest-Agder fylkeskommune, Fiskeridirektoratet og Fylkesmannens landbruks- og miljøvern-avdelinger. Områdets avgrensing og forslaget til vernebestemmelser var gjenstand for omfattende drøftinger og justeringer underveis.

Etter høring hos grunneiere, kommunene og andre berørte, ble Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde vedtatt opprettet av Regjeringen ved kongelig resolusjon i 2005.

Brukshistorie

Historisk bruk

Den ytre kystsonen har trolig vært brukt og bebodd av mennesker siden sørlandskysten ble isfri for 12–14 000 år siden. Menneskelig aktivitet kan spores om lag 9 000 år tilbake.

I skjærgården i Vest-Agder har folk hentet sitt utkomme både fra havet og fra landjorda. Dette er fiskerbondens landskap. Kystlyngheilandskapet i verneområdet er et resultat av at fiskerbonden brente den opprinnelige skogsvegetasjonen for å få beite til buskapen. Beitingen sørget for at skogen ikke vokste opp igjen. Når skogen forsvant, ble grunnen fuktigere, og myrene bredte seg utover fordi vannbalansen i landskapet ble endret. Langt inn i vårt århundre har lynglandskapet på Sørlandskysten blitt vedlikeholdt ved avsviing med noen få års mellomrom. Sammen med kraftig beiting har lyngsviingen skapt og opprettholdt de lyngheiene som har vært grunnlaget for husdyrholdet her.

Det maritime kulturlandskapet er karakterisert ved at jordbrukets betydning er sterkt varierende, mens kombinasjonen av fiske og annen sjørettet virksomhet tradisjonelt har spilt en avgjørende rolle. De tradisjonsrike uthavnene har oppstått som følge av maritime næringer som fiske, losing, skipsbygging og kaper- og utenriksfart. Med sine gode havner har Flekkerøy og Ny-Hellesund vært preget av yrende liv med handel, gjestgiveri og tollstasjon (sistnevnte). Udvårkilen i Søgne er blitt kalt Sørlandets eneste fiskevær. Fiske har vært livsnerven gjennom generasjoner. Rekefiske har vært mest attraktivt, både på Revet og ved land. Men også fiske etter sild, makrell og industrifisk har vært viktig. Dette fisket har vært drevet med båter på 50-70 fot.

På de fleste øyene og holmene i verneområdet er det lang tradisjon for å slippe sau på sommerbeite. I forbindelse med beitingen var det også vanlig å brenne lyng og gras for å øke verdien på beitet. Enkelte arealer ble slått fram til ca. 1950. Plukking av fugleegg i mai var utbredt, det samme med jakt på sjøfugl om høsten.

For en utdyping av historisk bruk av området vises det til Biofokus notat 2021-18.

Landbruk

Landbruk omfatter jord- og skogbruk. Det meste av arealet på land består av arealtypen åpen fastmark (AR5), jf. Kilden. I landbrukssammenheng er gras- og lyngvekster på dette arealet av verdi som beite for husdyr. I tillegg kommer noe innmarksbeite og skog. Landbruksinteressene i verneområdet er hovedsakelig knyttet til beiting, og mye av beitearealet er i bruk.

Beiting

På de fleste øyene og holmene innenfor Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde er det lang tradisjon for å slippe sau på sommerbeite. En del områder ble også beitet med hest og kyr. I forbindelse med beitingen var det også vanlig å brenne vegetasjon for å bedre beiteforholdene.

På oppdrag for verneområdestyret er det utarbeidet innspill til beiteplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde (Langmo, S.H.L. & Thylén, A. 2021). Vurderingen bygger på feltarbeid sommeren 2020 med kartlegging av lokalitetene etter NiN-metodikk (Thylén, A. og Langmo, S.H.L. 2021). Notatet gir en oppsummering av observerte effekter av eventuelt igangsatt skjøtsel, og videre anbefalinger for skjøtsel og restaurering på de undersøkte øyene og holmene. Ved vurdering av beiteressurser og tilstand er følgende variable vurdert:

1. Beitetrykk
2. Eventuell slitasje/erosjon i terrenget som følge av beite
3. Intensivitet i lyngsviing
4. Tilstand på lyngen
5. Endringer i landskapet som følge av pågående skjøtsel
6. Gjengroingsgrad

Notatet oppsummerer med at det er gjort mye godt skjøtels- og restaureringsarbeid i de senere år, med lyngbrenning og beite med sau. I noen områder har skjøtelsen nok vært litt

for intens, med hard brenning av store areal/hele øyer, og litt for høyt beitetrykk, noe som blant annet har ført til stedvis erosjon av jord og reduksjon i livsmiljøer for en rekke arter. Figurene 16 og 17 gir en oversikt over status for tilstand på kystlyngheier i undersøkte lokaliteter i 2020. I notatet gis følgende hovedanbefalinger for videre forvaltning:

Skjøtsel og restaurering:

- Etterstrebe mer småskala mosaikkbrenning sammenlignet med det som har vært gjennomført tidligere.
- Vurder beitetrykket mer kontinuerlig gjennom året for å avpasse det etter endringer i været og i vegetasjonen.
- Vurder å redusere dyretall på hardt beita områder dersom omfordeling av dyrene til andre arealer ikke lar seg gjennomføre.
- Reduser beitetrykket på overbeita holmer.
- Fjern einer i større grad før brenning der dette skal skje. La i større grad einer, lyng og spredte kratt stå i partier på holmer i fuglefredningsområder med tanke på bakkehekkende fugl.
- Vurder om det er behov for ytterligere tiltak for å sikre fuglebestandene i området, også utenfor naturreservatene, blant annet av hensyn til rovfugl og til hekkende sjøfugl.
- Vri fokus mot større variasjon i naturtyper og skjøtselsregimer. At alt areal forvaltes som kystlynghei med lyngbrenning og sauebeite som eneste form for skjøtsel er ikke nødvendigvis det beste for naturverdiene i området. Vurdere dette særlig i områder der gjengroingen er kommet langt og naturen begynner å få biologiske kvaliteter knyttet til andre naturtyper enn kystlynghei.
- Sette igjen viktige områder med skog både på fastlandet og på en del øyer og holmer.
- Gjenoppta slått av kartlagte slåtteenger. Lag egne skjøtselsplaner for disse og vurder å gjerd dem inne slik at de får korrekt slåttemarkskjøtsel.
- Vurdere å opprette soner der landskapet holdes åpent, men i svært liten grad beites med tanke på opprettholdelse av karplantefloraen. Slike arealer vil være avhengig av at en del krypende einer og fremmede arter fjernes ved behov
- Sett i gang overvåking av arealer for å se på effektene av beite og brenning for ulike artsgrupper.
- Søke erfaringer fra forvaltning av lignende verneområder i Sør-Norge.
- Vurder mere systematiske undersøkelser av sentrale artsgrupper og av artsgrupper som er dårlig undersøkt, som insekter, sopp og karplanter. Inkluder undersøkelser i et bredt utvalg av miljøer, både miljøer som er skjøttet og de som ikke eller i liten grad er skjøttet, for å se på sammenhenger mellom forvaltning og artsmangfold.

Notatet gir en oversikt over videre forvaltningsforslag, spesifisert for hver av de undersøkte øyene og holmene. Anbefalte tiltak bør legges til grunn for videre skjøtsel inntil det foreligger skjøtselsplaner for områdene. For utdypende informasjon om beiteressursene og videre forvaltning vises det til BioFokus-notat 2021-18.

Figur 16. Status for tilstand på kystlynghei (se vedlegg figurer og bilder).

Figur 17. Status for tilstand i forhold til beitetrykk (se vedlegg figurer og bilder).

Skjøtsel av gamle slåttemark

Interessen for å holde i hevd gammel slåttemark har tatt seg opp. I regi av grunneiere, kommuner og frivillige organisasjoner er det gjennomført et stort arbeid med rydding, brenning og slått for å restaurere slåtteenger og få tilbake noe av det gamle artsmangfoldet. På Skålevik eiendom etableres slåttemark på et tidligere delvis gjengrodd naturbeite. I Beltevigga slås 10 artsrike veikanter/tørrbakker av Zoologisk forening årlig. Kristiansand kommune slår deler av engarealene ved Murane/Okslehavn sør på Flekkerøy etter 1. august og veikanter etter 20. september.

Skogbruk

Det er knyttet ulike verdier til skogforekomstene i verneområdet. I verneområdet vil hensynet til biologiske og landskapsmessige verdier generelt veie tyngre enn de økonomiske verdiene, noe som gjenspeiles i verneforskriftens bestemmelser. Verneforskriften har bestemmelser om plantelivet som gir rammer for denne aktiviteten, i tillegg til rammer for hogst. Vernegrensen er trukket utenom eksisterende veinett/bebodde områder slik at behovet for å utnytte landskapsvernområde til vedhogst på kort sikt synes begrenset. Det er registrert verdifulle skognaturtyper på Herøya, Rosnes og vest på Flekkerøy.

I all hovedsak er granplantefeltene i verneområdet avvirket de siste 3-4 årene både med vanlig gran og sitkagran. Det er et viktig arbeid fremover å følge opp og fjerning av kommende foryngelse i disse feltene.

Friluftsliv

Friluftslivet er en del av verneformålet for landskapsvernområdet; Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Verneområdestyret mener friluftsliv er en viktig del av grunnlaget for landskapsvernet, og at vernemyndigheten bør ha en aktiv rolle for å ivareta friluftslivinteressene i området.

Øyene og sjøarealene i landskapsvernområdet er svært attraktive for utøvelse av friluftsliv hele året, men spesielt for båtfriluftslivet sommerstid. Båtliv, bading og soling på en varm sommerdag er så avgjørende en del av det gode livet på Sørlandet. Høst, vinter og vår er det fiske som er den vanligste aktiviteten, i tillegg til fotturer i populære områder som på Flekkerøy, Herøya, Helgøya, Kapelløya, Udvár, Skjernøy og Ryvingen. Kajakkpadling er en økende aktivitet i skjærgården. Flekkerøy, Ny-Hellesund og Skjernøy er lett tilgjengelig hele året.

Allmennhetens bruk reguleres gjennom eksempelvis bestemmelser om bygging, etablering og drift av fysiske anlegg, motorferdsel, parkering og ulike ferdselsformer. Økt bruk av verneområdet kan gi behov for å regulere, kanalisere eller unngå aktiviteter som sliter på vegetasjon eller forstyrrer dyre- og fuglelivet i vesentlig grad. Friluftslivloven regulerer ferdsel i innmark og utmark og gjelder også i landskapsvernområdet. Allemannsretten sikrer den frie ferdsel i utmark, men innebærer også plikter for den som ferdes; både i forhold til sårbare naturverdier, landbruks- og grunneierinteresser og andre besøkende.

Figur18. Kystfortet i Ny-Hellesund (se vedlegg figurer og bilder).

Det er gjennomført kartlegging av friluftslivsområder i Lindesnes kommune (2017), og en stor del av øyene (uten naturreservater) er da kartlagt som svært viktige og viktige friluftslivsområder, se figur 19. Det er ikke gjennomført slik kartlegging i Kristiansand kommune.

Som følge av skjærgårdsparkavtaler og offentlig eiendomskjøp har allmennheten god tilgang til landskapsvernområdet. Skjærgårdsparken er en samlebetegnelse på friluftsområder i skjærgården som er sikret for allmennheten. Den består av både øyer og mindre holmer, samt arealer på fastlandet. Skjærgårdsparken er opprettet gjennom frivillige avtaler mellom staten og grunneiere. De offentlig eide friluftsområdene i skjærgården inngår også i skjærgårdsparken. Totalt er det 73 statlig sikra friluftsområder som ligger helt eller delvis i landskapsvernområdet, se figur 19.

Graden av tilrettelegging innenfor skjærgårdsparken varierer fra område til område. Enkelte steder har tyngre tilrettelegging med brygger, parkeringsplasser og toaletter, mens det andre steder ikke er gjort noen tiltak. Se oversikt over eksisterende tilrettelegging og fasiliteter for besøkende i/ved verneområdet i tabell 5 og vedlegg 5. Det vises til besøksstrategien for mer informasjon om tilrettelegging og bruk.

Figur19. Oversikt over friluftslivsområder (se vedlegg figurer og bilder).

Tabell5. Oversikt over eksisterende tilrettelegging og fasiliteter for besøkende i/ved Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Tilrettelegging	Hvor
Parkering	Lindebøskauen skole, Høyfjellet, Rislevika, Høllen, Farestad.
Offentlige brygger	Krageviga, Sudredalen, Tjamsøya, Indre Hellersøy, Helgøya (3), Kapelløya (4), Langøya, Udvår, Trysnes-Hellersøy, Søndre Vassøy, Nordre Vassøy, Vestre Hærholmen (to steder), Geiterøy, Sandøy, Indre Nodeviga, Rosnes, Ystevågen (Torvhola), Ryvingen, Ferøy og Stusøy.
Toalett	Gammeløya, Skylleviga, Skjernøya (Kommodeskuffa, Slyhola, Torvhola). Ryvingen (ved brygge og ved fyr), Songvår (ved fyret), Oksøy (ved fyret).
Merka turstier	Skjernøya (Rossnesvågen – Oksla), Ryvingen (Varden), Kapelløya (Olavssundet – Verftet), Helgøya (Tyskerbrygge – Fortet – Olavssundet). Se oversikt over merka turstier i kart under.
Informasjonstavler	Sudredalen, Høyfjellet, Rislevika, Høllen, Helgøya, Farestad og Ryvingen.
Bygninger	Gapahuk ved Grasåsen, Flekkerøy Lavvo på Hundøya, Søgne Gapahuk i Torvhola, Ystevågen, Skjernøy Restaurert sjøbu Bådeviga, Skjernøy
Kystledhytter	Oksøy (Loshuset), Gammeløya, Songvaar fyr og Ryvingen fyr. Grønningen fyr øst for Oksøy (Kristiansand) og Hatholmen fyr vest for Ryvingen (Lindesnes) er nærmeste neste kystledhytter utenfor verneområdet.

Jakt og fiske

Høst, vinter og vår er det fiske som er den vanligste aktiviteten i landskapsvernområdet. Det nære kystfisket drives fortsatt. Det fiskes med garn, line og ruse etter torsk, sei, lyr, lange, kolje og lysing. I sesongen drives makrelldoring, notfiske etter makrell og sild og teinefiske etter hummer og krabbe. Det kulturhistoriske laksefisket med kilenot er inne i en periode med forbud. Det fiskes for det meste med mindre båter nær land. Hummerfisket om høsten har lange tradisjoner, sammen med torskefisket på vinteren. I takt med økende bestand av sjøørret har også dorgefiske etter denne blitt vanlig. Vernet medfører ikke endringer i forhold til utøvelse av tradisjonelt fiske.

For å styrke hummerbestanden i Norge har Fiskeridirektoratet opprettet 50 fredningsområder for hummer pr. 1. oktober 2020. I disse områdene er det forbudt å fiske med andre redskaper enn håndsnøre, fiskestang, juksa, dorg eller snurpenot. Ett av områdene er Sandvigdalsfjorden nordvest for Flekkerøy ved fastlandet i Kristiansand, med en avgrensning som ligger delvis i landskapsvernområdet.

Jaktretten på land tilhører grunneiere. Alle statsborgere kan jakte på det åpne hav. Jakt på ender, ærfugl, skarv og måker er populært om høsten. Det jantes rådyr og hare på de større øyene. Lenke til Agder fylkeskommunes kart over utvalgte offentlige områder for sjøfugljakt i Agder, for perioden 2017-2022:

<https://agderfk.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=3712580f64104b0ca66c87ac5d0f788c>

Reiseliv

Sørlandet er en av Norges største turistdestinasjoner og tiltrekker seg mange besøkende, spesielt i sommersesongen. Kystområdene, skjærgården og kulturminnene er en sentral del av regionens identitet og viktig for reise- og opplevelsesnæringen i landsdelen.

I arbeidet med besøksstrategien er det gjort en sammenstilling av hvilke destinasjonsselskaper, aktuelle samarbeidspartnere og reiselivsaktører som finnes i området. Visit Sørlandet er landsdelsselskapet for Sørlandet og har i forbindelse med prosjektet «Vel i havn» ansvar for formidling og utvikling av kundereisen for besøkende i skjærgården. Dette er et prosjekt som også berører landskapsvernområdet. Destinasjonsselskapet Visit Lindesnes har ansvaret for reiselivssatsingen i Lindesnes kommune. Sammen med kommunen jobber Visit Lindesnes for å utvikle et bærekraftig reiseliv, som skal ta vare på biologiske mangfold, historie og kultur ved hjelp av formidling og tilrettelegging.

I skjærgården i landskapsvernområdet finnes det flere attraksjoner. Fyrene Songvår og Ryvingen blir mer og mer besøkt, og fra 2021 er det en avtale mellom Kystverket og Bragdøya kystlag (i samarbeid med Flekkerøy vel og DNT Sør) om å tilby allmennheten overnatting i Loshuset på Oksøy. Overnattingstedet på Oksøy blir en del av Kystled Sør, som består av seks gamle fyrstasjoner fra Grimstad i øst til Mandal i vest, i tillegg til syv mindre overnattingsteder i skjærgården. Ny-Hellesund og Flekkerøy er også populære destinasjoner. Ny-Hellesund er en av de best bevarte uthavnene langs sørlandskysten og

kulturmiljøet i uthavnen ble fredet i 2016. Som flere skjærgårdspæler er uthavnen kun tilgjengelig med båt. For innbyggere og besøkende uten tilgang til egen båt, er rutebåten fra Høllen til Ny-Hellesund et alternativ.

I Ny-Hellesund og på Geiderøy på Flekkerøy er det bygget opp overnattings- og konferansemuligheter. DNT Sør er også en aktør med tilknytning til området. DNT Sør driver en DNT-hytte på Gammeløya ved Flekkerøy. Forutdypende informasjon vises det til besøksstrategien.

Kulturminner

Sørlandskysten var den første delen av landet vårt som ble isfritt for 12 000 -14 000 år siden, og den ytre kystsonen har trolig vært brukt og bebodd av mennesker siden. Spor etter menneskelig aktivitet fins fra om lag 9 000 år tilbake i tid. De første sørlendingene levde et nomadisk liv med jakt og fiske. Folk ble mer bofaste etter hvert som jordbruk ble vanlig. Redskaper ble blant annet laget av grønnstein og diabas. Diabasbruddet på Store Sæsøy i Mandal forsynte store deler av Agder-kysten med råmateriale i slutten av eldre steinalder (Stylegar, 2000).

I 1994 ble det funnet rester av et skjelett av en steinalderkvinne i mudderet under dagens strandlinje ved Hummervikholmen i Søgne, like nord for landskapsvernområdet. Radiologiske undersøkelser viste at skjelettet var fra en kvinne som levde for 8 600 år siden, og det eldste menneskefunnet i Norge (Solberg, u.å.). Søgne-kvinnen er kalt Sol og skal antagelig ha tilhørt Fosnakulturen. Dette er et folkeslag man finner få spor etter på Sørlandet, antakelig fordi mange av de gamle boplassene nå ligger under vann.

Blant automatisk fredete kulturminner innenfor landskapsvernområdet finnes steinalderboplasser, kirketomt og gravplass, bygdeborg fra folkevandringstida, gravrøyser (også brukt som sjømerker), brudd for utvinning av diabas til steinredskap og funn av enkelte gjenstander fra stein-, jern- og bronsealder, jf. tabell 7.

Tabell 7. Automatisk fredete kulturminner i landskapsvernområdet. Kilde: Stylegar, 2000.

Nr.	Område	Kulturminne
1	Kinn	2 gravrøyser (bronsealder/jernalder)
2	Store Risøy	1 gravrøys (bronsealder/jernalder)
3	Flekkeholmene	1 gravrøys (bronsealder/jernalder)
4	Skarvøya	1 gravrøys og 1 diabasbrudd (bronsealder/jernalder, eldre steinalder)
5	Herøya	3 gravrøyser (bronsealder/jernalder)
6	I. Hellersøya	Mulige spor etter diabasbrudd (steinalder)
7	Kapelløya	Kirketomt og gravplass (middelalder)
8	Torsøya	3 gravrøyser (bronsealder/jernalder)
9	Hellersøya	1 gravrøys (bronsealder/jernalder)
10	Jolløy	2 gravrøyser (bronsealder/jernalder)
11	S. Geiderøy	1 gravrøys (bronsealder/jernalder)
12	Udvår	1 gravrøys, 1 losvarde og 1 hule (flere tidsepoker)
13	Lille Vengelsholmen	1 gravrøys og 1 hustuft (bronsealder/jernalder og mulig middelalder)
14	Hellersøy	3 hellere
15	Rossnes	2 gravrøyser og 1 hustuft (eldre jernalder)
16	Båtviga	1 heller (steinalder)
17	Dyrestad	1 bygdeborg (folkevandringstid)
18	Store Sæsøy	Diabasbrudd (eldre steinalder)
19	Stusøy	2 gravrøyser, 2 hellere og 1 tuft (bronsealder/jernalder/middelalder)

Trafikken i skipsleia har satt spor etter seg i form av varder, kompassroser og fyr. Bygdeborger og festningsverk vitner om stridigheter og ufred til forskjellige tider. Disse kulturminnene er alle viktige elementer i det maritime kulturlandskapet.

Av nyere tids kulturminner (etter reformasjonen) kan nevnes festningsanlegget på Gammeløya, fyranleggene på Oksøy, Songvår, og Ryvingen, kystfortet i Ny-Hellesund, hummerparken ved Helgøya, observasjonspost fra nøytraliseringsvakten under 1. verdenskrig, losvakthytter, kompassroser, varder og hustuffer (Stylegar 2000).

I løpet av okkupasjonstiden under den 2. verdenskrig anla tyskerne en rekke befestninger langs Sørlandskysten for å motstå eventuelle angrep fra de allierte.

Ny-Hellesund kystfort er et militærteknisk og håndverksmessig representativt anlegg for tyskernes okkupasjonshistorie i Norge. Hovedfunksjonen til kystfortet var å sikre innseilingen til Høllefjorden og å bidra til forsvaret av Kristiansand vestfra. Anlegges skulle også beskytte skipstrafikken. Arbeidet med anlegget på Helgøya startet i 1942 og ble i hovedsak utført av russiske krigsfanger og norske arbeidere.

Helt fra 1500-tallet har det vært bygd festninger i forbindelse med innseilingene til Flekkerøy og senere Kristiansand. Ved slutten av andre verdenskrig og i etterkrigstiden bestod Kristiansand festning av 6 fort. Restene av tre av disse ligger på Flekkerøya og helt eller delvis innenfor landskapsvernområdet; Krossodden fort, Belteviga fort og Laksevika fort. I tillegg er det rester etter kommandoplass og bunkers på Gråheia. Flere av krigsminnene er restaurert og inngår i et populært nettverk av turstier.

Fyrene

De tre fyrene i verneområdet har stor kulturhistorisk betydning. Ryvingen fyr i vest og Oksøy fyr i øst er fredet etter kulturminneloven.

Oksøy fyr ligger på holmen Oksøy i innseilingen til Kristiansandsfjorden. Oksøy er vernet som naturreservat med sjøfugl som hovedformål, og danner en østlig lomme og ytterpunkt inne i landskapsvernområdet. Fyret som ble opprettet i 1832 er også fredet etter kulturminneloven og har en egen forvaltningsplan for nyere tids kulturminner. Anlegget ble bygget samtidig med Odderøya fyrstasjon, og har en visuell og funksjonell forbindelse med denne og Grønningen fyrstasjon. Fyrtårnet på Oksøy fyr er et 36 meter høyt støpejernstårn fra 1900. Dette er landets høyeste støpejernstårn og et viktig landemerke i Kristiansandsfjorden. Oksøy fyrstasjon har et rikt bygningsmiljø og anleggselementer i tillegg til fyrtårnet. Anleggene omfatter maskinhus, fyrbetjentboliger, uthus, samt loshus og losvakthytte. Det finnes også tufter etter semaforstasjon og anlegg fra 2. verdenskrig.

Ryvingen fyr i Lindesnes kommune er Norges sydligste fyr. Det danner også vestlig ytterpunkt i Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde. Den første lykta kom i 1867 samtidig med Hatholmen fyrstasjon og har visuell og funksjonell forbindelse med denne. Ryvingen fyr er også fredet etter kulturminneloven. I 1897 ble den gamle fyrbygningen erstattet med et 22,3 meter høyt støpejernstårn og utstyrt med en hurtigblinkende linse. I tilknytningen til stasjonen finnes tomannsbolig, uthus, naust, tufter etter tidligere bygninger og ruiner etter tyske anlegg fra 2. verdenskrig. Det går også en 420 meter lang oppmurt vei fra brygga til fyret. Ryvingen framstår som et harmonisk og helhetlig anlegg med en fremtredende beliggenhet på toppen av øya. Mandal kommune leier fyret av kystverket. Foreningen Ryvingens venner er i sommerperioden vertskap for besøkende og overnattingsgjester på fyret, som inngår i kystleden.

Songvaar fyr ligger på østre del av Hellersøya i Kristiansand kommune. Hellersøya, Kubbøya og Songvaarøya er vernet som naturreservat med sjøfugl som hovedformål. Det gamle Songvaar fyr ble etablert i 1888 og det nåværende fyret ble bygd i 1950. Med sin spesielle form og stil skiller det seg fra andre fyr på Sørlandskysten. Foreningen Songvaar fyrs venner gjør i dag et viktig arbeid med vedlikehold av fyret og tilbyr også allmennheten overnatting på fyret.

Figur20. Oksø fyr (se vedlegg figurer og bilder).

Bygg og installasjoner

Infrastruktur, bygg og installasjoner

Innenfor landskapsvernområdet er det 49 fritidsboliger i Kristiansand kommune og 13 fritidsboliger i Lindesnes kommune. Fritidsboligene er hovedsakelig i bruk i sommerhalvåret. Utover dette er grensen for landskapsvernområdet trukket utenfor fast bosetting. Det finnes ingen større inngrep som eksempelvis industribygg, kraftlinjer og massetak innenfor verneområdet. Ryvingen fyrstasjon er det eneste anlegget av noen størrelse.

Motorferdsel

Motorferdsel på land, sjø og i lufta

Innenfor landskapsvernområdet er det populært å ferdes for fritidsbåttrafikken. Det er også hoved- og bileder innenfor området som benyttes av nyttefartøy.

Motorisert ferdsel på sjøen er i liten grad regulert i verneforskriften. Aktiviteten kan reguleres dersom det er fare for skade på dyreliv, eksempelvis unødig forstyrrelse av hekkende fugl. Vannscooterforskriften ble fra 18. mai 2017 opphevet. Det betyr at vannscootere kan brukes på lik linje med båter. Kommunene kan fortsatt ved behov fastsette lokale forskrifter om bruk av vannscooter.

På Flekkerøy foregår det til tider noe ulovlig kjøring på turveiene i Beltevigga og ved Okslehavn. Motorferdsel er i utgangspunktet forbudt i verneforskriften.

I de ti sjøfuglreservatene som ligger som lommer inne i landskapsvernområdet, er det ferdselsforbud i perioden 15/4-15/7, og dette gjelder også femti meter ut fra land og også for ferdsel med båt. Yrkesfiskere i registrert fartøy har unntak fra ferdselsforbudet på sjøen.

Tilleggsopplysninger

Skjellsandopptak

Skjellsand er ikke regnet som en rødlistet naturtype (Artsdatabanken, 2018), men blir likevel ansett som et viktig habitat. Skjellsand er som regel avsetninger av kalkholdige strukturer fra sjødyr som skjell og skjellrur, og fra kalkproduserende alger. De største avsetningene er dannet i perioden etter siste istid, og dannelsen av disse naturtypene går sakte. De største forekomstene av skjellsand finnes gjerne i strømrrike områder, på dyp mellom 10-30 meter (Miljødirektoratet, 2013).

Skjellsand kan være levested for mange bunnorganismer, hvor en del arter er unike for dette habitatet (Jelmert, 2008). Artsrikheten kan være særlig høy i områder der skjellsand har innslag av mer lettomsattelig organisk materiale, typisk i lagene under grovere skjellsand. Fordi dette er et habitat som ofte er rik på bløtbunnsfauna, fungerer det også ofte som gyte- og oppvekstområde for flere fiskearter og som et viktig område for næringssøk for dykkender. Større krepsdyr benytter skjellsand-bankene til parringsplasser og ved skallskifte, i tillegg til at de ofte finner næring i slike områder (Miljødirektoratet 2013a). De største truslene mot skjellsand regnes å være direkte uttak, og endring som følge av utbygging av havneområder, småbåthavner, industrianlegg, mudring og deponering av masse og utslipp av avløpsvann (DN-Håndbok 19 2007).

Innenfor verneområdet er det gitt tre konsesjoner til opptak av skjellsand:

- Havbunnen utenfor Udvår, Songvaar og Kubbøya i Kristiansand kommune.
- Havbunnen i sundet mellom Indre Lindøy og Hugøy i Kristiansand kommune.
- Havbunnen øst for Odd i Lindesnes kommune.

Havbruk - havbeitevirksomhet

Det ligger to skjelldyrkingsanlegg øst for Helgøya og vest for Herøya i Søgne. Begge er ute av drift, men anlegget med bøyer og fortøyning ligger der fortsatt.

Det er ingen fiskeoppdrettsanlegg i området i dag. De naturgitte forutsetningene i landskapsvernområdet for oppdrett av laksefisk har vært ansett som ikke gunstige, med kaldt vann om vinteren og hyppige oppblomstringer av giftige alger i sjøen.

Mandalselva er et nasjonalt laksevasdrag og Lindesnes-Mannefjorden er en nasjonal laksefjord. Området mellom Ryvingen fyr i Mandal og Fugløya i Søgne, ligger dermed innenfor området avgrenset som en nasjonal laksefjord. I de nasjonale laksefjordene skal det ikke etableres ytterligere matfiskoppdrett for laksefisk, og eksisterende virksomhet vil bli underlagt strengere krav til rømmingssikring og strengere krav til kontroll av lakselus og annen sykdom. De bestandene som inngår i området, det vil si laks fra Mandalselva og Audna, skal også prioriteres i det øvrige arbeidet med å styrke laksebestandene.

Skjeloppdrett er miljømessig gunstigere enn oppdrett av laksefisk. Skjellene lever av plante- og dyreplankton, og skjeloppdrett kan dermed bidra til å redusere uønsket algevekst. Skjellanlegg kan imidlertid forstyrre landskapsbildet visuelt, og komme i strid med verneformålet. Oppdrettsanlegg med innretninger som merder, bøyer og festemerker er lett synlige på vannoverflaten og kan forstyrre det opprinnelige landskapsbildet. Havbruksanlegg trekker til seg vilt og sjøfugl som kan sette seg fast i nett og merder. Anleggene kan hindre allmenn ferdsel og fritidsfiske, medføre økt ferdsel i forbindelse med drift og tilsyn, og kan komme i konflikt med kulturminnevernet. Synlige innretninger på vannflaten og eventuell forurensning fra anlegget er faktorer som kan skade området art eller karakter og de organismene som lever i området.

Det er ikke rom for næringsutvikling som er i strid med verneformålet. Vernet er allikevel ikke til hinder for drift av oppdrettsanlegg på lokaliteter som var godkjent på vernetidspunktet. Bygninger og installasjoner på sjø og land vil som regel være uheldig for landskapet, og bør derfor unngås i landskapsvernområdet. Nye tiltak og installasjoner må vurderes opp mot verneformålet og føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven.

Informasjon

En generell plansje med informasjon om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er plassert ved følgende viktige innfallspor: Sudredalen, Høyfjellet, Rislevika, Høllen, Helgøya, Farestad og Ryvingen. Oppdatert informasjon i tråd med Miljødirektoratets merkevarestrategi vil være en prioritert oppgave fremover.

Verneområdestyret har to nettsider. Det ene er en forvaltningsrettet nettside: [nasjonalparkstyre.no/oksoy-ryvingen](https://nps.no/oksoy-ryvingen) med informasjon om verneområdestyret, sakspapirer, forvaltningsplaner, besøksstrategier, verneområdene med tilhørende forskrifter m.m.

Det er en besøksrettet nettside med mulige besøksmål: <https://vorf.no>

Se ytterligere beskrivelser om informasjonstiltak i besøksstrategien.

Forvaltning

Innledning

Klima- og miljødepartementet (KLD) er øverste myndighet for miljøforvaltningen i Norge. Departementet har ansvaret for at den miljøpolitikken Stortinget har vedtatt blir gjennomført. KLD er overordnet myndighet for forvaltningen av områder vernet etter naturvernloven, naturmangfoldloven og viltloven. Miljødirektoratet er øverste fagmyndighet for naturvernområder i Norge og har hovedansvar for forvaltning av områder vernet etter naturmangfoldloven. Miljødirektoratet avgjør hvem som skal være forvaltningsmyndighet for det enkelte verneområde og er klageinstans for vedtak som forvaltningsmyndigheten i det enkelte verneområdet har gjort. Miljødirektoratet skal også veilede forvaltningsmyndigheten i praktiseringen av verneforskriftene. Statsforvalteren i Agder er forvaltningsmyndighet for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde og skal behandle og avgjøre alle søknader. Klage på vedtak skal gå via statsforvalteren i Agder og sluttbehandles av Miljødirektoratet. Lindesnes og Kristiansand kommuner er myndighet på flere av de øvrige lovverkene som kan få betydning innen verneområdet, eksempelvis plan- og bygningsloven og forurensningsloven. Siden det går en farled gjennom verneområdet er det Kystverket som er myndighet for båttrafikken. Fiskeridirektoratet har forvaltningsansvaret knyttet til havressursloven. Statens naturoppsyn er forvaltningens feltapparat og vil reagere med anmeldelse eller informasjon der lovbrudd påtreffes. Oppsynet rapporterer til forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten har også et selvstendig ansvar for å reagere på lovbrudd som blir oppdaget.

Tiltaksplan

Tiltaksplanen er ment å gjelde for perioden 2026-2030, og bør revideres etter fem år. Det er gjort en hovedinndeling av prioriterte tiltak i perioden. Tiltaksplanen ligger som eget vedlegg.

Skjøtselsplan

Plan skal utarbeides eller er under arbeid.

Besøksforvaltning

Besøksforvaltning er i Miljødirektoratets veileder Besøksforvaltning i verneområder (2021) definert som å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas, samtidig som opplevelsen for de besøkende skal bli best mulig og den lokale verdiskapingen blir størst mulig.

En besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for sitt verneområde. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn etc.) som er nødvendige for å balansere naturverdier, den besøkende og næringen i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle fire interesser. En effektiv besøksforvaltning forutsetter også at forvaltningen av verneområdet og områdene rundt sees i sammenheng. Dette krever samarbeid med lokale og regionale planmyndigheter og reiselivsaktører, slik at besøksstrategien kan samkjøres med og innarbeides i regionale og kommunale planer. Alle verneområder må ha en godkjent besøksstrategi før Miljødirektoratets merkevarestrategi kan tas i bruk. Besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde ligger som vedlegg.

Forvaltningsutfordringer

Forvaltningen av landskapsvernområdet

Med utgangspunkt i verneformålet og verneverdiene i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, eksisterende kunnskapsgrunnlag, aktuelle trusler/negativ påvirkning, brukerinteresser samt forvaltningserfaring, er det definert følgende forvaltningsutfordringer:

Naturverdier

- Gjengroing av kulturlandskapet. En stor del av verneområdet består av kulturbetinget natur som er avhengig av aktiv skjøtsel for å opprettholdes. Flere trua og nær trua arter er knyttet til det åpne kystlandskapet.
- Spredning av fremmede arter.
- For intensivt beitetrykk og sviing i enkelte områder.

Ferdse og friluftsliv

- Slitasje og skader på vegetasjon.
- Forstyrrelse av dyreliv og fugleliv, inkludert beitedyr.
- Begrensede parkeringsmuligheter ved enkelte innfallsporter på Flekkerøy og Skjernøy.
- Manglende informasjon til besøkende, begrenset kunnskap om verneverdier.

Forurensing og miljøgifter

- Utslipp fra industri på land og i sjø.
- Marint søppel på sjøbunnen, i strandsona og på land.

Naturmangfoldloven

Prinsippene i naturmangfoldloven kap. II om alminnelige regler for bærekraftig bruk gir retningslinjer for forvaltningen og § 48 (generell dispensasjonsbestemmelse) gir føringer for fremtidig dispensasjonspraksis.

I henhold til nml § 7 skal miljøprinsippene i nml §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet og det skal fremgå av beslutningen hvordan prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken.

Miljøprinsippene i Naturmangfoldloven handler om kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet, økosystemtilnærming og samlet belastning, at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. Miljøprinsippene er sentrale i forvaltningen av verneområder og skal vektlegges som retningslinjer i fremtidig dispensasjonspraksis. Forvaltningsmålene i nml § 4 (naturtyper og økosystemer) og § 5 (arter) er viktige i skjønnsvurderingen.

Viktige bestemmelser i naturmangfoldloven:

§ 1. (lovens formål)

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

§ 4. (forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer)

Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.

§ 5 (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

§ 8 (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge å vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9 (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå vesentlig skade på

naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 11 (kostnadene ved miljøforingelse skal bæres av tiltakshaver)

Tiltakshaveren skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter.

§ 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

Verneformål

Motivet for vernet av Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde framgår av formålsparagrafen i verneforskriften (§ 2):

Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten. Dette skjærgårdslandskapet karakteriseres av en sjøoverflate som brytes opp av mange lave, avslepne øyer, holmer og skjær, med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap, herunder kystlynghei og de karakteristiske uthavnene.

Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Verneformålet gir samtidig de overordnede forvaltningsmålene for landskapsvernområdet.

Verneforskrift

Til grunn for forvaltningen ligger forskrift som ble fastsatt ved kongelig resolusjon 29. april 2005. Verneforskriften finnes i sin helhet som vedlegg til forvaltningsplanen og på www.lovdata.no

Verneforskriften er rammen for vern, bruk og forvaltning av landskapsvernområdet. Forskriften inneholder følgende punkter: Avgrensning, formål, vernebestemmelser, generelle dispensasjonsbestemmelser, forvaltningsplan, forvaltningsmyndighet, rådgivende utvalg og ikrafttredelse. Vernebestemmelsene inneholder de konkrete reguleringene av ulike aktiviteter og tiltak i verneområdet. De er bygget opp slik at det først angis hva som er forbudt, så hvilke unntak som automatisk gjelder og til slutt hva det kan søkes om tillatelse til. Bestemmelsene må derfor leses i sammenheng for å få et korrekt bilde av en bestemt restriksjon.

Verneforskriften er spesielt innrettet mot vern og forvaltning av naturmiljøet. Dette er også bakgrunnen for at flere av bestemmelsene i verneforskriften i sin ordlyd retter seg mot vern av naturmiljøet, f. eksempel bestemmelsene om organisert ferdsel (§ 4 pkt. 4.2) og regulering av ferdsel (§ 4 pkt. 4.4).

Kulturminner er også en del av verneformålet for landskapsvernområdet, men flere av vernebestemmelsene omtaler kun naturmiljøet. Årsaken er at vern og forvaltning av kulturminner primært reguleres i kulturminneloven, som forvaltes av Riksantikvaren, fylkeskommunen og andre kulturminnemyndigheter, jf. kap. 4.8.1.5.

Verneforskriften ble fastsatt med hjemmel i naturvernloven av 19. juni 1970. Naturvernloven ble opphevet 1. juli 2009 og videreført i naturmangfoldloven. Selv om naturvernloven er opphevet, gjelder verneforskrifter etter naturvernloven inntil Kongen bestemmer noe annet, jf. naturmangfoldloven § 77.

Ved innføring av naturmangfoldloven ble den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriftene satt ut av kraft. Dispensasjonssøknader som ikke har en spesifisert hjemmel i verneforskriften behandles nå etter naturmangfoldloven § 48.

Sentrale føringer

Når det søkes om unntak fra verneforskriften for et verneområde skal dette vurderes etter den generelle unntaksbestemmelsen i naturmangfoldloven § 48. Bestemmelsen gir forvaltningsmyndigheten hjemmel til å gi dispensasjon fra verneforskriften i tre alternative tilfeller; dersom det ikke strider mot verneformålet og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, dersom sikkerhetsmessige hensyn gjør det nødvendig, eller dersom hensynet til vesentlige samfunnsmessige hensyn gjør det nødvendig. Bestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for tiltak som ikke kunne forutsees, eller spesielle /særskilte tilfeller som ikke ble vurdert, på vernetidspunktet. Første alternativ dekker tilfeller hvor verneformål og verneverdier tåler enkeltstående avvik fra vernebestemmelsene, og er i utgangspunktet ment for bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser. Dispensasjonsbestemmelsen i § 48 er en kan-regel, det vil si at selv om vilkårene for å gi dispensasjon er oppfylt, så er det ingen som har krav på dispensasjon. Det er nødvendig med en bredere vurdering av om det bør gis dispensasjon.

Mer informasjon: Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, kapittel 7: <http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/2014/Januar-2014/Rundskriv-omforvaltning-av-verneforskrifter/>

Forvaltningsmål og bevaringsmål

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneverdiene, både ved å beskytte dem mot uønskede inngrep og ved å fremme ønsket aktivitet. Forvaltningsmål og bevaringsmål er viktige verktøy for å oppnå dette.

Forvaltningsmål er et samlebegrep for alle målsettinger knyttet til et verneområde. Disse kan være knyttet til verneverdier som landskap, kulturminner, biologisk mangfold og naturtyper, og til brukerinteresser som landbruk, friluftsliv og reiselivsnæring.

Bevaringsmål er en presisering av forvaltningsmål knyttet til verneverdier (naturkvaliteter, landskapsverdier, geologiske forekomster, kulturminner etc.), og definerer den tilstanden en ønsker en kvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for eksempelvis areal, forekomster av bestemte arter, ønskede strukturer (for eksempel maksimalt innslag av busker og trær i en strandeng, tilgjengelighet eller synlighet for kulturminner) eller prosesser (for eksempel årviss hekking av sjøfugl). Bevaringsmål rettes mot spesielle egenskaper ved naturkvaliteten, og forutsetter både basiskunnskap om status og løpende kunnskap om utviklingen for disse egenskapene.

Naturkvaliteter er naturtyper, arter, geologi og landskap som skal bevares i et verneområde. Et verneområde kan ha en eller flere naturkvaliteter som det er viktig å ta vare på. Naturkvalitetene fremgår gjerne direkte av det overordnede verneformålet. I tillegg kan det være nødvendig å definere naturkvaliteter ut over verneformålet, for eksempel der verneformålet er for generelt eller der ny kunnskap om biologisk mangfold har kommet til etter at vernet ble etablert og verneformålet formulert. I enkelte tilfeller kan det være aktuelt å supplere forvaltningsplanen med skjøtselsplaner, der det gis utdypende målsettinger og forslag til tiltak for å ivareta og fremme verneverdiene.

De bevaringsmålene som er satt i forvaltningsplanen fremgår av kapittel 4.4 og vedlegg 6. Øvrige målsettinger for verneverdier/natur- og kulturkvaliteter er formulert som mer generelle forvaltningsmål, se kapittel 4.3.

Organisering av forvaltningen

Forvaltningsmyndighet

Verneområdestyret er et statlig oppnevnt styre med lokale politiske representanter som forvalter verneområdene på vegne av staten. Gjeldende vedtekter for styret er styrevedtektene som er gitt 19.01.2024 og som er felles for alle verneområdestyrer.

Forvaltningsmyndigheten ligger hos verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder og består av representanter fra Flekkefjord, Lindesnes og Kristiansand kommuner og Agder fylkeskommune. Styret er oppnevnt av Miljødirektoratet etter innstilling fra kommunene og fylkeskommunen. Sekretariatet for styret utgjøres av en verneområdeforvalter, som er tilsatt hos Statsforvalteren i Agder.

Forvaltningsmyndigheten har ansvar for å forvalte verneområdet i tråd med verneformålet – og treffe nødvendige tiltak hvis verneverdier trues.

Forvaltningsmyndigheten utøver myndighet etter verneforskriften. Dette omfatter også myndighet til å treffe vedtak om dispensasjon fra gjeldende vernebestemmelser. Forvaltningsmyndigheten kan også gi utfyllende retningslinjer om forvaltning av verneområdet og om skjøtsel. Forvaltningsmyndigheten har videre ansvar for informasjon til grunneiere, rettighetshavere og allmennheten om verneverdiene og vernebestemmelsene.

Forvaltningsmyndigheten har som oppgave å planlegge og utføre skjøtsel i verneområdet, og å registrere og dokumentere naturverdier i området.

Forvaltningsmyndighetens handlingsrom følger av naturmangfoldloven og verneforskriften for verneområdet.

Verneforskriften fastsetter forbudsbestemmelser, unntaksbestemmelser og spesifiserte dispensasjonsbestemmelser for verneområdet.

Forvaltningsmyndigheten har i tillegg hjemmel til å gi dispensasjon fra vernebestemmelsene i naturmangfoldloven § 48.

De sentrale forvaltningsorganer har overordnet ansvar for verneområdeforvaltningen, blant annet gjennom klagebehandling og fastsettelse av rammene for forvaltningen.

Sentrale forvaltningsorganer er Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet.

Styrets vedtekter gir rammene for verneområdestyret sitt arbeid som forvaltningsmyndighet. Det er Miljødirektoratet som fastsetter vedtektene, og styrevedtektene, som er felles for alle verneområdestyrer i landet (gjeldende fra 19.01.2024) finnes på styrets hjemmesider:

<https://www.nasjonalparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen/styret/styrets-vedtekter>

Rådgivende utvalg

Styret skal oppnevne et rådgivende utvalg. Utvalget skal bestå av representanter for de ulike interessene i området, som bl.a. grunneiere, andre særlig berørte offentlige organer som for

eksempel friluftsråd, næringsliv, frivillige organisasjoner, bl.a. natur- og miljøorganisasjoner og lignende. Verneområdestyret bør ha minst ett årlig dialogmøte med rådgivende utvalg.

Administrativt kontaktutvalg

For å sikre at forvaltningen av verneområdene blir godt integrert i den kommunale forvaltningen, kan styre oppnevne et administrativt kontaktutvalg bestående av representanter fra administrativt nivå i de tre kommunene samt lokalt SNO.

Generelle dispensasjoner

Naturvernloven fra 1970 ble i 2009 erstattet av naturmangfoldloven. Her er det gitt en ny generell dispensasjonsbestemmelse som også har virkning for verneforskrifter etter naturvernloven. Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde har verneforskrift etter naturvernloven. Søknader om dispensasjon som ikke omhandles spesielt i verneforskriften skal behandles etter naturmangfoldloven § 48.

Retningslinjer for dispensasjoner

Naturmangfoldlovens bestemmelser om dispensasjon fra vernevedtak § 48 utdyper når det kan gis dispensasjon. Etter § 48 første alternativ kan det gis dispensasjon dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig. Adgangen til dispensasjon etter dette alternativet er snever. Det kan bare dispenseres i de tilfeller tiltaket vil ha begrenset virkning for verneverdiene.

Hensynet til verneverdier skal være overordnet for eksempel næringsinteresser. Dersom det er usikkerhet knyttet til virkningene av et tiltak på naturmiljøet, skal føre-var-prinsippet tillegges vekt, jf. naturmangfoldloven § 7. I et område som Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde vil også naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning være sentral.

Etter § 48 andre og tredje alternativ kan det gis dispensasjon dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Med sikkerhetshensyn siktes det blant annet til sikkerhet for liv og helse, smittsomme sykdommer fra dyr og sikkerhet mot omfattende og direkte skade på eiendom. Det må i det enkelte tilfelle vurderes konkret om det er behov for spesielle tiltak av hensyn til sikkerheten for de som bruker et område. Det kan stilles vilkår om at sikkerhetstiltaket gjennomføres i dialog med forvaltningsmyndigheten, for å sikre at hensynet til verneverdiene ivaretas.

Dispensasjon til tiltak av vesentlig samfunnsinteresse gjelder for tungtveiende hensyn av nasjonal betydning. I tillegg er det et vilkår at tiltaket er nødvendig. Dvs. at om tiltaket lar seg gjennomføre ved en alternativ løsning, plassering o.l., så er ikke nødvendighetskriteriet oppfylt. Saker som har lokal interesse eller regional betydning vil generelt ikke være tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon.

Rutiner for saksbehandling

Forvaltningsplanen i seg selv godkjenner ikke tiltak i verneområdet. Dersom tiltak ikke er direkte tillatt gjennom verneforskriften, må søknad sendes forvaltningsmyndigheten.

Verneområdestyret kan gi tillatelse/dispensasjon til tiltak og aktiviteter etter spesifiserte bestemmelser i verneforskriften § 3. Styret kan også gi dispensasjon etter den generelle

hjemmelen i naturmangfoldloven § 48, dersom bestemte vilkår er oppfylt. Styret kan i tillegg fatte vedtak om å iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet, jf. verneforskriften § 5.

Søker kan ikke iverksette tiltaket før alle nødvendige tillatelser/dispensasjoner er gitt (kommune, kulturminnemyndigheten, Mattilsynet, grunneier mv.). Det vises ellers til Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter (M106-2014).

Søknad

Alle søknader om tiltak som krever dispensasjon etter verneforskriften eller naturmangfoldloven skal sendes styret. Også andre tiltak enn de som er beskrevet i kapittel 4.8 kan være søknadspliktige. Ved tvil om et tiltak krever tillatelse eller dispensasjon, kan verneområdeforvalter gi veiledning.

Søknad bør oppfylle de krav kommunen har, eksempelvis til byggesaker. Søknaden bør minimum inneholde en beskrivelse av dagens tilstand (for eksempel eiendommens bygningsmasse i byggesaker), ønsket tiltak/endring, utforming/materialbruk, og en tydelig begrunnelse. I tillegg bør det i søknaden gis en vurdering av tiltakets virkning på verneverdiene. Det letter saksbehandlingen dersom bakgrunn for behovet for tiltaket beskrives, samt om alternative løsninger er vurdert. Eventuelle følgetiltak (nødvendige anleggsveier, motorisert ferdsel med videre) må beskrives. For søknader som gjelder ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger vises det til retningslinjene.

Saksgang

Verneområdeforvalter foretar en selvstendig faglig vurdering i forhold verneformålet og bestemmelsene i verneforskriften §§ 2 og 3, naturmangfoldloven §§ 8-12 og 48. Bygnings-, landbruks- og kulturminneforvaltningen med flere konfereres etter behov.

Verneområdeforvalter utformer en saksframstilling og innstilling til vedtak, som sendes til styret, senest en uke før styremøtet. Styret behandler saken i møte og fattet et vedtak. Verneområdeforvalteren fører protokollsom godkjennes foreløpig av styreleder og et styremedlem så snart protokollen er ført. Når protokollen er foreløpig godkjent, sendes vedtakene som er fattet til søker, med kopi til andre relevante parter. Endelig godkjenning av protokoll skjer i påfølgende styremøte.

I naturmangfoldlovens § 48 tredje ledd står det at når et tiltak trenger tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller fattes etter verneforskriften først, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke. Søknader bør også i andre tilfeller som hovedregel behandles først etter det strengeste lovverket. Som regel vil det være verneforskriften og naturmangfoldloven. Annet lovverk kan ikke overstyre avslag etter verneforskrift. I tilfeller der det gis avslag etter verneforskrift er det ikke behov for å behandle søknad etter annet lovverk. Dersom styret finner at det er grunnlag for å gi tillatelse eller dispensasjon, skal bør styret også gjøre søker oppmerksom på at tiltaket kan kreve tillatelse etter annet lovverk og kan veilede søker så langt det er råd om dette. Det er søker sitt ansvar å påse at alle nødvendige tillatelser er innhentet før et tiltak igangsettes.

Myndighet etter annet lovverk kan avslå en søknad selv om styret vurderer at det kan gis tillatelse etter verneforskrift. En byggesøknad bør ikke behandles av kommunen før styret har vurdert søknaden etter verneforskriften.

Saksbehandlingstid

Alle saker skal behandles uten ugrunnet opphold, jf. forvaltningsloven § 11a. Dersom saken ikke kan behandles innen en måned etter at saken er mottatt, skal forvaltningsmyndigheten sende et foreløpig svar. Styrets behandlingstid er i praksis fire-åtte uker. Behandlingstiden avhenger av når søknaden kommer inn i forhold til forutbestemte styremøter.

Vilkår og brudd på vilkår

Styret kan knytte vilkår til tillatelsen for å sikre at tiltaket ikke påvirker verneverdiene negativt. Vilkårene må være saklig og stå i rimelig forhold til tiltaket (være forholdsmessig), samt være klare og presise. Dette av hensynet til tiltakshaver som skal oppfylle vilkårene, og slik at de kan håndheves.

Klage

Klage på vedtak håndteres etter forvaltningslovens bestemmelser. Klagefristen er tre uker etter at melding om vedtak er mottatt. Klagen skal vise til vedtaket det klages over, og den eller de endringer som ønskes. Klagen bør begrunnes. Statsforvalteren er gitt myndighet til å påklage vedtak fattet av styret.

En eventuell klage sendes styret. Styret vurderer om klagen gir opplysninger som gir grunnlag for å endre eller oppheve eget vedtak. Dersom styret opprettholder sitt vedtak, sendes klagen over til Miljødirektoratet som fatter endelig vedtak. Miljødirektoratets vedtak kan ikke påklages.

Miljøvedtaksregisteret

Miljøvedtaksregisteret legger til rette for åpenhet i miljøforvaltningen og gir alle enkel og fri tilgang til en rekke vedtak etter naturmangfoldloven, blant annet om rovvilt, verneområder, prioriterte arter, utvalgte naturtyper og utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål. Registeret viser enkeltvedtak som tillatelser, avslag og dispensasjoner fra offentlige myndigheter. Det har gode søkemuligheter og en kan gjennom å abonnere på vedtak bli automatisk varslet om nye vedtak på de temaene en er opptatt av.

Miljøvedtaksregisteret er opprettet med hjemmel i naturmangfoldloven og det er fastsatt en egen forskrift om registeret med plikt til registrering av vedtak. Vedtaksmyndigheten har ansvaret for å registrere sine vedtak i registeret innen tre virkedager etter at partene er varslet om vedtaket. Det er verneområdeforvalter som registrerer alle vedtak etter verneforskriften. Registeret er å finne på <http://www.miljovedtak.no/>

Oppsyn

Statens naturoppsyn (SNO) er opprettet for å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet, jf. lov om naturoppsyn. SNO er en egen avdeling i Miljødirektoratet og har det overordnede ansvaret for statlig naturoppsyn i alle naturvernområder. SNO er tillagt myndighet til oppsyn etter naturmangfoldloven, friluftsløvsloven, laks- og innlandsfiskeloven,

viltloven, motorferdselloven, kulturminneloven og deler av forurensningsloven. Det statlige naturoppsynet har i første rekke oppgaver som beskrevet i naturoppsynsloven, dvs. å ivareta nasjonale miljømål, forebygge miljøkriminalitet, kontrollere i forhold til lover, forskrifter og andre regelverk, gi veiledning og informasjon og løse praktiske oppgaver som skjøtsel, tilrettelegging, registreringer og dokumentasjon.

Oppsynet har rett til å bruke motorkjøretøy, båt eller luftfartøy når det er nødvendig for å utføre oppgavene. Motorferdselen skal skje så skånsomt og begrenset som mulig.

Det skal være rutiner for samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten, Statsforvalteren og SNO, slik at innsatsen blir prioritert i fellesskap. SNO har møte- og talerett i verneområdestyrets møter. Verneområdestyret bestiller årlig bistand fra SNO til oppsyn og tiltak i verneområdene styret forvalter. Det er en årlig dialog mellom styret og SNO for bestilling av SNO ressurs, prioritering av oppgaver og rapportering av gjennomført aktivitet ved årets slutt. Verneområdestyret skal melde inn behov om oppdrag man ønsker utført i egne verneområder i Naturoppdrag.

Oppfølging av overtredelser og ulovlige forhold

Forvaltningen har flere virkemidler som kan brukes ved overtredelser av bestemmelser i verneforskrifter og naturmangfoldloven, samt overtredelser av enkeltvedtak med hjemmel i disse regelverkene. For en utdyping av virkemidlene vises det til Miljødirektoratets rundskriv om oppfølging av ulovlige forhold i verneområder (M-617|2016) og naturmangfoldloven kapittel IX om håndheving og sanksjoner.

Brudd på vilkår

Om et tiltak gjennomføres i strid med tillatelse eller ved brudd på vilkår, anses dette som en overtredelse av vernebestemmelsene og av bestemmelser i enkeltvedtak etter verneforskriften.

Styret skal bare vurdere saken på nytt dersom det kommer en ny søknad fra tiltakshaver. Dersom tiltakshaver søker om at vilkåret ikke skal gjelde, må det behandles av styret som en omgjøring. Det foreligger likefullt en overtredelse dersom tiltakshaver har brutt vilkåret, og dette kan det reageres mot uavhengig av om vedtaket omgjøres. Eventuelle tidligere brudd på vilkår kan vektlegges ved behandling av søknad om samme tiltak på nytt.

Overtredelsesgebyr er en reaksjonsform som kan være aktuell ved brudd på vilkår. Det er en alternativ og generelt sett mildere reaksjon enn politianmeldelse. Overtredelsesgebyr er en forvaltningssanksjon som kan ilegges privatpersoner og foretak som en reaksjon på brudd på bestemmelser angitt i naturmangfoldloven § 74. Denne sanksjonen kan brukes for å reagere på brudd på naturmangfoldlovens bestemmelser, forskrifter etter loven og bestemmelser i enkeltvedtak etter loven. Det er bare Miljødirektoratet som har myndighet til å gi overtredelsesgebyr etter naturmangfoldloven § 74. Overtredelsesgebyr er aktuelt for de overtredelsene som vurderes som mindre alvorlige, men hvor det er viktig for etterlevelsen av regelverket at det kommer en reaksjon. Det er i tillegg en forutsetning for å gi overtredelsesgebyr at saken er tilstrekkelig opplyst slik at det ikke er uklarheter mht. hva som har skjedd eller av hvem.

Ved grove brudd på vilkår i en tillatelse kan forvaltningsmyndigheten benytte håndhevingsreglene i naturmangfoldloven kapittel IX og eventuelt politianmelde forholdet. I mange tilfeller er det aktuelt å både sørge for gjenoppretting og å anmelde saken til politiet.

Ulovlige forhold generelt

Ved ulovlige forhold som forvaltningen har forutsetninger for å avdekke og sanksjonere på en tilstrekkelig måte, skal forvaltningssporet benyttes, for eksempel med illeggelse av overtredelsesgebyr og/eller krav om retting og avbøtende tiltak. Andre saker, f.eks. saker som anses som for alvorlige til å bare følges opp i forvaltningssporet, skal politianmeldes. Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere å følge opp ulovlige forhold som er av alvorlig karakter, eller som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig av forvaltningen. Selv om en sak politianmeldes, bør verneområdestyret følge opp med forvaltningstiltak som f.eks. retting der det er aktuelt.

SNO kan reagere med politianmeldelse dersom ulovlige forhold blir avdekket. Oppsynet vil også rapportere ulovlige forhold til forvaltningsmyndigheten. Som hovedregel tar den som oppdager eller får informasjon om ev. brudd på vernebestemmelser saken videre til politiet. I tilfeller der SNO og forvalter/styret oppdager forhold i fellesskap, tar forvaltningsmyndigheten saken videre - altså verneområdestyret. I kontroll av etterlevelse/lovlighet av omsøkte tiltak, rapporterer SNO til styret, som i sin tur ev. tar saken videre. SNO har også en selvstendig myndighet og ansvar for å vurdere oppfølging av ulovligheter. SNO kan også stanse ulovlig virksomhet på stedet om nødvendig.

Forvaltning i forhold til verneforskriften

Retningslinjer for forvaltningen

I det følgende defineres retningslinjene forvaltningsmyndigheten skal støtte seg til i sin saksbehandling av søknader relatert til arrangementer, aktiviteter, tiltak og dispensasjoner fra gjeldende regelverk. Retningslinjene skal både gjøre saksbehandlingen enklere og mer entydig, samtidig som regelverket skal framstå forutsigbart og med liten grad av rom for ulike tolkninger av reglene.

Verneforskriften er oppbygd etter en mal der man i hver paragraf lister opp hva som er forbudt, deretter følger et avsnitt som ofte heter «Bestemmelsen i (...) er ikke til hinder for» som ramser opp en del punkter som det er åpnet for. Dette er dermed ikke søknadspliktig etter verneforskriften, men noe kan være varslingspliktig.

Etter dette er det ofte et avsnitt med «Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til». Her er det viktig å merke seg ordet kan. Det vil være en konkret vurdering i hver enkelt sak, og selv om noe kan søkes om, er det ikke gitt at man får tillatelse. For å gi en mer forutsigbar og likestilt saksbehandling er det laget retningslinjer for en rekke typer tiltak, noen er pålagt etter verneforskriften og andre er satt etter behov fra forvaltningen.

Verneformålet

Formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde (§2) er å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten. Dette skjærgårdslandskapet karakteriseres av en sjøoverflate som brytes opp av mange lave, avslepne øyer, holmer og skjær, med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap, herunder kystlynghei og de karakteristiske uthavnene.

Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Tema: Vern mot inngrep i landskapet

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO) 1. ledd

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Tema: Bygg, anlegg og tekniske innretninger

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO) 1. ledd

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som oppføring, ombygging og riving av bygninger, brygger, moloer, broer og andre anlegg, veibygging, bergverksdrift, graving, påfylling av masse, boring og sprenging, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, planting, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av turveier og stier, opplag av båter, utplassering av havbruksanlegg, husbåter og andre flytende innretninger. Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Opplistingen er ikke uttømmende.

Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

- a. Vedlikehold av bygninger, brygger, veier, vannkummer, vannledninger, sjømerker, lykter, grøfteløp og andre eksisterende anlegg.*
- b. Jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede jordbruksarealer, herunder åkerbruk, slått, beiting og bruk av gjeterhund.*
- c. Nødvendig gjerding og vedlikehold av gjerder for husdyrhold, herunder anlegg av sanketrøer.*
- d. Anleggelse av nye vannkummer og vannledninger innenfor husdyrdrift som ikke er i strid med verneformålet, etter at forvaltningsmyndigheten er varslet.*
- e. Havbeitevirksomhet uten faste installasjoner over vann i medhold av lov om havbeite.*
- f. Drift av havbruksanlegg på lokaliteter som på vernetidspunktet hadde konsesjon.*
- g. Opplag av båt på egnet plass.*
- h. Utøvelse av eksisterende rettighet til sanking, ilandføring og tørking av tang og tare.*

- i. *Samling av drivved.*
- j. *Vedlikehold av merkede stier, skilt, bruer og løyper i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5.*
- k. *Istandsetting av kulturminner i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5.*
- l. *Etablering av sjømerker, lykt og andre anlegg som er nødvendig for sikkerheten på sjøen.*
- m. *Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg. Bruk av motorisert transport krever særskilt tillatelse jf. § 3 nr. 5.3 c.*
- n. *Nødvendig istandsetting av kraftlinjer ved akutt utfall. Ved bruk av motorisert transport skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.*
- o. *Oppgradering/fornyning av kraftlinjer for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.*
- p. *Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg, og nødvendig motorferdsel i forbindelse med dette.*
- q. *Uttak av masse under havoverflaten som ikke påvirker landskapet over havoverflaten.*

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) *Riving av bygning.*
- b) *Ombygging og tilbygg til eksisterende bygning.*
- c) *Gjenoppføring av bygning som går tapt ved brann eller naturskade.*
- h) *Oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet.*
- j) *Etablering av brønn og vannledning til eksisterende fritidsbolig.*
- k) *Oppføring av nye anlegg, flytting av anlegg og tilbygg til eksisterende anlegg for Kystverket.*
- l) *Plan for fortetting av hytter i områdene Stø og Tele.*
- m) *Bruk av modellflybane i samme omfang som på vernetidspunktet.*
- n) *Oppgradering/fornyning av kraftledninger som ikke faller inn under § 3 pkt. 1.2 n.*

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Generelle retningslinjer for oppføring og vedlikehold av bygninger og anlegg • Det kan ikke påregnes tillatelse til oppføring av nye bygninger til privat formål. • Det kan gis dispensasjon til oppføring av bygninger og anlegg som er nødvendige av hensyn til stedegen fiskeri- og landbruksnæring, samt virksomhet knyttet til viktig nasjonal infrastruktur (Forsvaret, telenettet, Kystverket). Søknad om slike tiltak skal behandles etter plan- og bygningsloven. • Bygninger som går tapt ved brann eller naturskade vil normalt tillates gjenoppført på samme sted og i samme størrelse. Det må søkes om dispensasjon fra byggeforbudet i verneforskrift. • Med vedlikehold av bygninger menes arbeid som ikke medfører endring av bygningens fasade, karakter eller omfang, eller på annen måte påvirker landskapets art eller karakter. Vedlikehold som medfører fasadeendringer eller har karakter av ombygg eller tilbygg, skal vurderes etter søknad. • Forskriften gir forvaltningsmyndigheten anledning til å tillate oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet, jf. forskriften § 3, 1.3, bokstav c. Med det menes bygninger som anses

nødvendige for landbruket slik det har vært drevet fram til i dag, og bygningen/anlegget skal bare benyttes til landbruk. Oppholdsrom for sau i samsvar med dyrevernavlovgivningen, kan være et eksempel på en slik bygning. I en eventuell tillatelse skal det tas stilling til størrelse, plassering og utforming i vedtaket. Retningslinjer for behandling av søknader om tillatelse til ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger * Ved behandling av søknad om dispensasjon for tiltak skal verneområdestyret legge til grunn følgende prinsipper: 1. Hver sak skal vurderes helhetlig i forhold til verneformålet. 2. Landskapet skal bevares. Bygninger skal ikke utvides eller bygges om slik at de blir mer dominerende i landskapet, kommer for nær tursti eller på annen måte er til ulempe for allmenheten. Eiendommer med relativt høyt bebygd areal, må ikke forvente utvidelse av bebygd areal. I slike tilfeller er det som regel ombygging eller omdisponering av areal på annen måte, som kan være aktuelt å vurdere dersom prinsippene i disse retningslinjene er oppfylt. 3. Naturmangfold og kulturminner skal bevares. 4. Eksisterende bygninger som kan ha kulturminneverdi bør vurderes av kulturminnemyndigheten. 5. Tilbakeføring av bygningsfasader er som hovedregel positivt. Ulike deler av bygning med ulik alder, kan i noen tilfeller vurderes særskilt. 6. Tilbygg skal underordnes hovedbygg for eksempel ved merkbart senket mønehøyde og underordnet størrelse. Hvis eksisterende bygg har høy grunnmur, kan lavere grunnmur på tilbygg bidra til dette. Totalt bebygd areal på eiendommen vil bli tillagt vekt i saksbehandlingen. 7. Opprinnelig takvinkel, mønehøyde, material- og fargebruk på eksisterende bygg, skal i hovedtrekk videreføres. Dersom ikke andre hensyn er tungtveiende, skal materialvalg og fargebruk skje ut fra ønsket om å gjøre bygningen minst mulig synlig i landskapet. 8. Fasader må vurderes i det enkelte tilfelle i forhold til byggets karakter og øvrige uttrykk. Vesentlige endringer i fasade må normalt ikke skje. 9. Det må ikke foretas graving, planering, masseutskifting, påfylling eller tildekking som endrer landskapsbildet, naturmangfoldet eller terrengprofilen. 10. Det er ønskelig at søknaden først sendes kommunen for registrering og at kommunen deretter viderefremidler den til verneområdestyret. Verneområdestyret stiller følgende krav til søknad: a. Situasjonsplan 1:500/1:1000 b. Oversiktskart 1:1000/1:5000 c. Fasadetegninger av alle fasader i ønsket framtidig bygg, målsatt 1:50/1:100 d. Terrengprofil 1:50/1:100 e. Begrunnelse inkludert angivelse av eksisterende bebygd areal/bruksareal på eiendommen, spesifisert pr bygning, og ca. alder på bygninger/bygningsdeler f. Oversiktsfoto og foto av alle fasader. 11. Verneområdestyret skal innhente uttalelse fra fylkeskonservatoren i søknader om ombygging eller rivning av følgende typer bygninger: a. Bygninger eldre enn 1900 b. SEFRAK-registrerte bygninger c. Bygninger som ligger i områder regulert til bevaring. 12. Tilstandsrapport skal fremlegges der hele eller hoveddel av hytte/fritidshus søkes revet. Verneområdestyret og kommunen vil legge disse retningslinjene til grunn for sin dialog og veiledning. *Disse retningslinjene har vært på administrativ høring i Kristiansand, Søgne, Mandal og Flekkefjord kommuner, Fylkesmannen i Vest-Agder, Vest-Agder fylkeskommune og Miljødirektoratet (2016). Retningslinjer for drift og vedlikehold av brygger, båtstøer, havner og moloer • Med vedlikehold menes tiltak for å hindre at anlegget forfaller. Endring i størrelse og form på brygger, båtstøer og moloer er ikke tillatt. Det kan påregnes tillatelse til motorisert ferdsel for slikt vedlikehold. • Med eksisterende opplagsplass menes plass som var i bruk på vernetidspunktet. Med opplag menes fast forankring av båt og fast henlegging av båt i mer enn 3 måneder. • Til vedlikehold av båtstøer skal det fortrinnsvis benyttes stedegent materiale. Med stedegent materiale menes også overskuddsstein (ikke sprengt) fra jordbruket. • I vedtak om tillatelse til oppføring av brygge i skjærgårdsparker skal det oppfordres til at deler av brygga gis en utforming og et materialvalg som sikrer god atkomst for kajakk, robåt eller kano. • Dispensasjon for utlegging av flytebrygger og andre flytende anlegg kan normalt ikke påregnes. • Opparbeiding og utbedring av havn/molo eller

tilkomstveier og parkering er søknadspliktig. • Mudring og dumping under laveste vannstand omfattes ikke av verneforskriften, og behandles etter annet lovverk (mudre- og dumpforskriften og havne- og farvannsloven). Graving og påfylling av masse som har innvirkning på arealene over laveste vannstand, og på land, skal vurderes etter verneforskriften § 3 punkt 1.1. Retningslinjer for drift og vedlikehold av veier • Med vedlikehold menes tiltak for å opprettholde dagens standard, utseende eller kapasitet. • Med opprusting menes tiltak som økt veibredde og/eller påføring av annet veidekke enn det eksisterende, eksempelvis asfalt eller grus. Forvaltningsmyndigheten vil normalt gi dispensasjon til nødvendig utbedring av veier tilknyttet landbruk, fiske og viktig nasjonal infrastruktur (Forsvaret, telenettet, Kystverket). • Dispensasjon til anlegging av ny vei kan ikke påregnes.

Tema: Motorisert ferdsel

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO) 4. og 5. ledd

Motorferdsel er forbudt på land. 5.2 Bestemmelsene i punkt 5.1 er ikke til hinder for: a. Motorferdsel ved militær operativ virksomhet, politi-, rednings- brannvern- og oppsynsoppgaver, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. b. Motorferdsel på landbruksarealer i forbindelse med jordbruk- og skogbruksdrift.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: a. Motorferdsel i forbindelse med transport av materialer til vedlikehold og byggearbeider på bygninger, brygger og lignende. Dersom frakt kan skje ved bruk av båt, skal båt fortrinnsvis benyttes. b. Øvelseskjøring til formål som nevnt i pkt. 5.2 a. c. Motorferdsel i forbindelse med drift og vedlikehold av eksisterende kraftlinjer, telekabler og kystverkets anlegg.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Motorisert ferdsel i utmark er forbudt etter verneforskriften og etter lov om motorferdsel i utmark og forskrift for bruk av motorkjøretøy i utmark og på islagte vann. Forbudet gjelder også start/landing med luftfartøy (fly og helikopter).

- Ved tillatt motorisert ferdsel skal en ferdes slik at plante- og dyrelivet ikke unødige skades eller forringes.
- Ulovlig motorferdsel i verneområdet vil bli anmeldt.
§ 3 Vernebestemmelser 4.1 All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 6.2. Unødvendig støy er forbudt. Retningslinjer
- Bruk av motoriserte fritidsfartøy på sjøen, men ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på dyreliv. Det er også forbudt med unødvendig støy. Forskrift om fartsgrenser på sjøen § 2 utdypet hva som kan regnes som hensynsfull og aktsom ferdsel. "Enhver som fører et fartøy skal utvise forsiktighet og avpasse farten etter sikt- og farvannsforholdene, fartøyets størrelse, konstruksjon og manøvreringsevne, slik at det ikke ved bølgeslag eller på annen måte oppstår fare eller volder skade eller ulempe for personer, herunder badende, kano- og kajakkpadlere, andre fartøyer, kaier, akvakulturanlegg, strandlinjer, dyre- og fugleliv og omgivelsene for øvrig".
- Kristiansand kommune har også innført forskrift om fartsbegrensning i sjøen (Kristiansand 2008, Søgne 2007). 5 knop er høyeste tillatt hastighet i følgende farvann: 50 meter fra land, holmer og skjær som er synlige over vannflaten. Lindesnes kommune har innført fartsbegrensninger i Skjærgårdsparken. Bruk av modellbåter anses som unødvendig støy og er forbudt.

Tema: Forurensing og støy

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO) 6. ledd

Forurensing og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet. 6.2 Unødvendig støy er forbudt.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Forurensing og forsøpling omfatter i utgangspunktet tilførsel til luft, vann eller i grunnen av alle faste stoffer, væsker eller gasser, som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet. All slik aktivitet er, med unntak av lovlig aktivitet eller tiltak det er gitt tillatelse til, forbudt i landskapsvernområdet. Droner er luftfartøy uten fører ombord, og likestilles med modellfly i lovverket. Bruk av drone regnes derfor som unødvendig støy, og er forbudt.

- Alle motoriserte fremkomstmidler skal brukes på en slik måte at de ikke skaper unødvendig støy.
- Musikkutstyr og andre lydkilder skal benyttes på en slik måte at de ikke forstyrrer dyrelivet. Hva som er akseptabelt, vil i noen grad avhenge av type sted. Man må forvente mer lyd i en populær uthavn enn på en lite besøkt holme, men regelen om unødvendig støy gjelder likevel i hele området.
- Alminnelig støy fra lovlig virksomhet regnes som akseptabel.

Tema: Kulturminner

Forskriftsreferanse

§ 2 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde skal ta vare et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten. Dette skjærgårdslandskapet karakteriseres av en sjøoverflate som brytes opp av mange lave, avslepne øyer, holmer og skjær, med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap, herunder kystlynghei og de karakteristiske uthavnene.

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. (...) Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Bestemmelsene i punkt 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av bygninger, brygger, veier, (...) og andre eksisterende anlegg. k. Istandsetting av kulturminner i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Ansvar for kulturminner på land er tillagt Riksantikvaren og regional kulturminnemyndighet ved fylkeskommunen og kommunen. Ansvar for kulturminner under vann er tillagt Norsk Maritimt Museum som forvalter Statens eiendomsrett til skipsfunn. Bestemmelsene om

kulturminner i verneforskriften endrer ikke kulturminnemyndighetens ansvar for ivaretagelse av kulturminner.

- Kulturminner fra før år 1537 er automatisk fredet, jf. kulturminneloven. For opplysninger om kulturminner: www.kulturminnesok.no Tiltak i automatisk freda kulturminner krever tillatelse etter verneforskrift og fra kulturminnemyndigheten.
- Saker som angår kulturminner, skal oversendes kulturminnemyndigheten for vurdering etter kulturminneloven før vedtak treffes etter verneforskriften. Ved varsling eller annen henvendelse skal verneområdeforvalter sende kopi av sitt svar til gjeldende kommune og Agder fylkeskommune.
- Tiltak som istandsetting, skjøtsel, skilting og vedlikehold av kulturminner skal skje i dialog mellom Fylkeskonservatoren som kulturminnemyndighet, forvaltningsmyndigheten og grunneiere. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til slike tiltak når de er i samsvar med eller fremmer verneformålet. Slike tiltak skal også godkjennes og gjennomføres eller veiledes av kulturminnemyndigheten.
- Det kan gis tillatelse til arkeologiske registreringer og undersøkelser av kulturminner i forbindelse med tilstandsregistrering eller framtidige forskningsbaserte undersøkelser etter godkjenning/veiledning av kulturminnemyndighetene.
- Forvaltningsmyndigheten er i utgangspunktet positiv til istandsetting/gjenoppretting av utlør til tidligere/opprinnelig tilstand. Mindre reparasjoner av steinmurer og tak på utlør som ikke er fredet etter kulturminneloven, anses for å være istandsetting av kulturminner. Slike tiltak krever ikke søknad om dispensasjon etter verneforskriften, men styret ønsker varsling før igangsetting. Det forutsettes at det benyttes enkeltkrum rød uglasert teglstein eller galvaniserte stålplater (uten farge eller belegg), og stående umalt låvekledning. Bordtak kan også brukes. Graving eller masseutskifting må ikke skje uten tillatelse.

Tema: Skjellsandopptak

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep som: (...), graving, påfylling av masse, sprenging, bryting av stein, mineraler eller fossiler, fjerning av større steiner og blokker, (...). Opplistingen er ikke uttømmende.

Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: q. Uttak av masse under havoverflaten som ikke påvirker landskapet over havoverflaten. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til: g. Uttak av sand til eget bruk.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Opptak av skjellsand skal ikke hindre eller føre til ulempe for ferdsel på sjøen, samt utøvelse av fiske eller annet friluftsliv i området.

• Agder fylkeskommune er konsesjonsmyndighet for opptak av skjellsand, også innenfor verneområdet. En eventuell søknad om drift som påvirker landskap og verneverdier over sjøoverflaten må behandles etter verneforskriften av forvaltningsmyndigheten.

Tema: Havbruk og havbeitevirksomhet

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep som: Oppføring og ombygging av bygninger, brygger og andre anlegg (...). Opplistingen er ikke uttømmende. Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av (...) og andre eksisterende anlegg. e. Havbeitevirksomhet uten faste installasjoner over vann i medhold av lov om havbeite. f. Drift av havbruksanlegg på lokaliteter som på vernetidspunktet hadde konsesjon. 1.3.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: h. Etablering av havbruksanlegg uten fast bygningsmasse på land og særlig synlig anlegg på havoverflaten. Vurdering av

vernebestemmelser som gjelder havbeite/havbruk Ifølge verneforskriften § 3 punkt 1.1 er det forbud mot en rekke tiltak, blant annet mot oppføring av bygninger, brygger og andre anlegg. Opplistingen av tiltak som er forbudt er ikke uttømmende angitt i denne bestemmelsen.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

I utgangspunktet gis det ikke dispensasjon for etablering av havbruksanlegg.

- Forvaltningsmyndigheten kan vurdere å gi tillatelse til etablering av havbruksanlegg uten fast bygningsmasse på land og særlig synlig anlegg på sjøoverflaten etter søknad. Begge vilkårene må som et minimum være oppfylt for at det kan gis dispensasjon.

Søknader om nye anlegg vil bli vurdert opp mot urørthetspreget i området og om de aktuelle innretningene er egnet til vesentlig å ville forstyrre landskapsbildet, være til ulempe for friluftsliv eller biologisk mangfold. Anlegg som innebærer bygning eller installasjon på land, vil som regel stride mot verneformålet og dermed ikke kvalifisere for dispensasjon.

Vernet omfatter landarealet ned til laveste vannstand og sjøoverflaten.

Formålet med vernet er blant annet å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater og urørt skjærgård. I områder uten inngrep vil en etablering av et havbruksanlegg være mer i øyenfallende enn i et område hvor det allerede befinner seg mange og/eller store tekniske inngrep. Hva som er «særlig synlig» vil altså til en viss grad være avhengig av det landskapet tiltaket befinner seg i.

Havbruksanlegg, som er en relativ stor installasjon, vil i områder uten inngrep redusere landskapets verdi som urørt og endre landskapets karakter eller særpreg. I de deler av landskapsvernområdet hvor det er åpne sjøflater og urørt skjærgård, vil etablering av havbruksanlegg med synlig anlegg på sjøoverflaten være i strid med verneformålet.

Søknader om etablering av havbruksanlegg innenfor landskapsvernområdet skal derfor en rekke forhold vurderes.

- Ved behandlingen av en søknad må det vurderes hvilke vilkår som bør stilles for å minimere påvirkningen på naturmiljøet, jmf. § 3 punkt 6.1 om forurensing og forsøpling.
- Søknader om etablering av havbruksanlegg innenfor landskapsvernområdet skal som et minimum inneholde følgende tillegg:
  - o Utredning av tiltakets konsekvenser for verneverdier og verneformålet, i tillegg til en vurdering om vilkårene i forskriftsbestemmelsen er oppfylt. Utredningen skal bygge på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag, med hensyn til arter, naturtyper og økosystem.
  - o Vurdering av alternative plasseringer utenfor verneområdet, med begrunnelse for hvorfor alternative plasseringer ikke er valgt.
  - o Vurdering av synlighet og landskapsvirkning.
  - o Beskrivelse av mengder og type fôr/organisk materiale, medisiner og kjemikalier, og andre stoffer i fast, flytende eller gassform, som tilføres anlegget og vannsøylen fra overflaten, og hvordan dette vil fordele seg utover anlegget og til omkringliggende områder. En fullverdig beskrivelse vil omfatte kartlegging av strømforhold og vurdering av påvirkning på livet over vann i verneområdene.

- o Beskrivelse av typer fortøyninger og behov for fester på land/ i flomålet.
- o Vurdering av påvirkning på verneverdier som følge av fysiske installasjoner, drift av anlegget med næringstilførsel, medisiner og kjemikalier, og økt ferdsel. Påvirkning på hekkende sjøfugl i kolonier i nærområdet skal belyses særskilt.

Ved søknader om havbruksvirksomhet utenfor Oksøy Ryvingen landskapsvernområde skal kommunen/myndigheten vurdere tiltakets ev. påvirkning på landskap og verneverdier innenfor vernegrensen, jmf. naturmangfoldloven § 49.

Tema: Dyrking og nydyrking

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep som: (...) graving, påfylling av masse, sprenging, bryting av stein, mineraler eller fossiler, fjerning av større steiner og blokker, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, planting, bakkeplanering, (...). Opplistingen er ikke uttømmende.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: b. Jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede jordbruksarealer, herunder åkerbruk, slått, beiting og bruk av gjeterhund.

1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: d. Nydyrking og framføring av jordbruksvei. 2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av nye plantearter er forbudt.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Med nydyrking menes fulldyrking og overflatedyrking av jord. Gjenoppdyrking av jordbruksareal som har ligget unytta i over 30 år, regnes som nydyrking. • Ved tvil om en driftsform anses å ha et landbruksformål etter verneforskriften skal forvaltningsmyndigheten kontaktes. • Styret ønsker en streng dispensasjonspraksis med hensyn til søknader om nydyrking i landskapsvernområdet. • Bruk av ikke-stedegne frøblandinger og plantearter er forbudt.

Tema: Slått

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: b. Jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede jordbruksarealer, herunder åkerbruk, slått, beiting og bruk av gjeterhund.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Slått av arealer med særegent plante- og dyreliv bør skje i tråd med godkjent skjøtelsesplan. Dette for å tilpasse skjøtsel og slåttetidspunkt til naturgitte forutsetninger og sårbare arter. For slått som skjøtselstiltak settes det krav om skjøtelsesplan.

- Slått bør som hovedregel skje årlig mellom 15. juli og 15. september. På svakere marker kan det være hensiktsmessig å slå hvert 2. år.
- Graset bør slås med en enkel slåmaskin og det bør benyttes skjærende redskap. Beitepussing gir en uønsket gjødslingseffekt, og bør unngås. Mindre flater og kanter slås lettest med ljå. Bruk av kantkutter anbefales ikke. Det anbefales at graset får ligge og tørke tre-fem dager etter slått for å bli tørt nok til at frøene forlater frøkapslene. Ved fuktig vær bør det ligge lengre. For å unngå uheldig gjødselvirkning er det viktig at alt graset fjernes fra enga.
- Graset må deponeres på egnet sted, og ikke i bekker, fuktige drag eller sumper, samt minimum 10 meter fra sti, viktige biotoper og kulturminner.
- Eventuell beiting på slåttemarker bør unngås fra ca. 1. april til etter slått.

Tema: Beiting og gjerdning

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: b. Jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede jordbruksarealer, herunder åkerbruk, slått, beiting og bruk av gjeterhund. c. Nødvendig gjerdning og vedlikehold av gjerder for husdyrhold, herunder anlegg av sanketrøer. d. Anleggelse av nye vannkummer og vannledninger innenfor husdyrdrift som ikke er i strid med verneformålet, etter at forvaltningsmyndigheten er varslet. 2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av nye plantearter er forbudt. 2.2 Beite er tillatt. Miljødirektoratet kan ved forskrift regulere eller forby beite som skader landskapets art og karakter.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Beiting er tillatt. • Beiting bør i størst mulig grad tilpasses beitegrunnlaget. Beiting av større arealer med særegent plante- og dyreliv bør skje i tråd med godkjent skjøtelsesplan. Det samme gjelder for innføring av beitedyr på arealer som ikke har vært beitet på flere år. Dette for å tilpasse beitetrykk og -tidspunkt til naturgitte forutsetninger og sårbare arter. For beiting som skjøtselstiltak i verdifulle naturtyper settes det krav om skjøtelsesplan, eventuelt

kartlegging og tilstandsvurdering. • Vedlikehold omfatter alle tiltak knyttet til å opprettholde eksisterende tekniske utførelse og kvalitetsnivå på gjerder, samt forebyggende arbeid som utføres for å motvirke forfall. Andre tiltak enn vedlikehold krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. • Vernebestemmelsene er ikke til hinder for oppsetting av nødvendige gjerder og anlegg av sanketrøer. Ved anleggelse av nye vannkummer og vannledninger for tradisjonell husdyrdrift skal forvaltningsmyndigheten varsles. • Nye gjerder skal ikke være til hinder for allmenn ferdsel på eksisterende stier (gjelder ved kryssing av sti). Forvaltningsmyndigheten kan bidra til å få opp gjerdeklyv eller port på stier ved behov. Det samme kan kommunen der tiltaket gjelder sti hvor kommunen har avtale. • Gjerder som settes opp i forbindelse med beite skal fjernes hvis beitebruken opphører. • Det er ikke tradisjon for å frakte grovfôr til beitedyr på ubebodde holmer i skjærgården. Da dette kan gi en uønsket gjødslingseffekt, kan det i noen tilfeller vurderes å komme i konflikt med vernebestemmelsene. Nødfôring vil uansett være tillatt, for eksempel ved store snøfall. Nødfôring skal skje på arealer der det er liten fare for uheldig gjødseleffekt og annen ulempe for verneverdiene. • Dersom beitetrykket blir for hardt, kan verneverdiene trues. Dette vil være uheldig for verneformålet. Det samme kan gjelde ved oppstart av for eksempel vårbeiting og større rydde- og sviltak knyttet til gjenopptakelse av beiting, etter mange års beitepause.

Tema: Lyngbrenning

Forskriftsreferanse

§ 3 (FOksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: b. Jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede jordbruksarealer, herunder åkerbruk, slått, beiting og bruk av gjeterhund.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Kystlynghei er spesifikt nevnt i verneformålet og bevaring av naturtypen er et prioritert tiltak. Selv om lyngbrenning/sviing ikke er nevnt i bestemmelsene, er skjøtsel av gammel lyng ved brenning nødvendig for å holde kystlyngheiene i hevd og med god nok forverdi for beitedyr.

Forvaltningsmyndigheten anser derfor lyngbrenning som en del av jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet, forutsatt at driften ikke påvirker verneverdiene negativt.

- For sviing og beiting som skjøtselstiltak i registrerte kystlyngheilokaliteter settes det krav om skjøtelsplan (godkjent av forvaltningsmyndigheten). I unntakstilfeller kan en slik plan erstattes av egen kartlegging og tilstandsvurdering.

- Lyngsviing bør som hovedregel skje vinterstid fram til 15. mars. Dette forutsetter at bakken er frossen eller fuktig, slik at det ikke oppstår varige skader på humus og jordsmonn. Sviing i

perioden 1-15. april bør skje unntaksvis, men bør da være avtalt med forvaltningsmyndigheten.

- Brenning i kystlynghei må skje mosaikkpreget, for å skape variert vegetasjon med lyng i ulike aldersfaser. Anbefalte flater er på maks. ett dekar i driftsfasen i kystlynghei, flatene kan være noe større i en restaureringsfase med mye gammel lyng. En skjøtelsesplan skal si noe om restaureringsbrenning. Brenning i kystlynghei bør ikke skje oftere enn hvert 10-15. år.
- Der det er einerkratt som også blir brent, skal einerlikene (stammer og kvist) kuttes og brennes etterpå for å unngå oppskraping og infeksjoner på beitedyr. Lyngbrenningen er ikke ferdigstilt før slik opprydding er gjennomført.
- Av hensyn til fugleliv og sårbar strandvegetasjon bør det ikke svis helt ned til sjøen. Det anbefales å sette igjen en sone på 30- 50 meter mot sjøen.

Tema: Hogst og uttak av virke

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Hogst av ved og uttak av trevirke til grunneiers eget bruk er tillatt. 2.4

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til hogst av ved og uttak av trevirke utover det som er tillatt etter pkt. 2.3 når dette ikke er i strid med verneformålet.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Vedhogst og uttak av trevirke skal skje på en skånsom måte som ivaretar natur- og kulturmiljøet, ikke ødelegger verneverdier eller på annen måte er i strid med verneformålet. Ved uttak av ved bør det hovedsakelig tas ut trivielle treslag som bjørk, furu og gran. Følgende generelle retningslinjer skal legges til grunn ved vedhogst og uttak av trevirke: o Rødlistede plantearter eller utvalgte naturtyper etter nml § 52 skal ikke ryddes/hogges. o Trær som er levested for freda og/eller trua arter (eksempelvis flaggermus) skal bevares. o Spesielt verdifulle trær (store, karakteristiske, uvanlige, hule mm.) skal ikke felles. o Stående eller liggende større døde trær skal normalt ikke fjernes, med unntak for nyere vindfall eller der trærne er til fare for brukere av området. o Hogstavfall skal ikke ligge igjen på stier eller steder med spesielt verdifull markvegetasjon. Forvaltningsmyndigheten kan bidra til dekking av merkostnader som følge av ev. krav om hensynsfull drift og opprydding av hogstmateriell. Mindre trær og greiner kan samles i hauger og brennes. o Uttransport av trevirke bør skje på frossen mark for å unngå omfattende kjøreskader på vegetasjon. o Felling av trær skal ikke foregå i hekketiden. • Tillatelse til hogst/tyrning/rydding som bidrar til målrettet tilbakeføring av arealer til kystlynghei, naturbeitemark og beiteskog som ligger innenfor vernesone – skjøtsel kan påregnes Hvis hogst/tyrning igangsettes av forvaltningsmyndigheten: Ved oppdrag under grenseverdiene i anskaffelsesregelverket er det antatt at grunneier kan

kontaktes for å utføre oppdraget direkte. Over grenseverdiene er det lagt til grunn at grunneier må konkurrere med andre i markedet. Grunneier kan i tilfellet kontaktes for å gjøres oppmerksom på konkurransen slik at vedkommende kan gi et tilbud. • På tidligere forsvarseiendom på Flekkerøy er det Kristiansand kommune, som på vegne av Miljødirektoratet som grunneier, forvalter skogen og har retningslinjer for hogst til privat bruk. All hogst på eiendommen skal være avklart med Kristiansand kommune. • Ved tynning og avvirkning skal det tas hensyn til allmenn ferdsel, jf. skogbruksloven § 8.

Tema: Drenering

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep som: (...) graving, påfylling av masse, (...), fjerning av større steiner og blokker, drenering og annen form for tørrlegging, (...). Opplistingen er ikke uttømmende.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av (...), grøfteløp og andre eksisterende anlegg.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Med vedlikehold menes fjerning av oppsamlet materiale (slam, plantemateriale og kvist) i grøfter på eksisterende dyrka mark. Utvidelse av grøfter og fjerning av morenemateriale og stein regnes ikke som vedlikehold.

- Gjenoppbygging, herunder grøftetiltak, av jordbruksareal som har ligget unytta i over 30 år, regnes som nydyrking og omfattes av forskrift om nydyrking.
- Oppgravde masser vil normalt kunne planeres ut langs grøfta.
- Forvaltningsmyndigheten vil se positivt på søknader om tilbakeføring av grøftet areal til naturlig våtmark.

Tema: Gjødsling og bruk av plantevernmidler

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: b. Jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede jordbruksarealer, herunder åkerbruk, slått, beiting og bruk av gjeterhund. 2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av nye plantearter er forbudt. 6.1 Forurensning og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet.

60

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Bruk av kjemiske midler er forbudt dersom bruken kan påvirke naturmiljøet. Med kjemiske midler menes i dette tilfellet kjemiske stoffer/forbindelser som er framstilt syntetisk. Kunstgjødning (mineralgjødning) er en kjemisk og industriell framstilt vare, dvs. omfattes av betegnelsen «kjemisk middel». Det samme gjelder kjemiske plantevernmidler. «Å påvirke naturmiljøet» betyr at det skjer en synlig/merkbar endring i naturmiljøet; at flora og/eller fauna på og/eller i jorda påvirkes. • Bruk av husdyrgjødsel er ikke spesifikt nevnt i forskriften. Det vil si at bruk av husdyrgjødsel (med menneskelig hjelp) er tillatt så lenge det ikke skader og ødelegger plantelivet og det ikke er fare for avrenning til vassdrag. I tvilstilfeller er det forvaltningsmyndigheten som skal avgjøre om bruken vil være i tråd med verneforskriften eller ikke. Naturlig gjødsling fra dyr på beite regnes ikke som gjødsling i denne forstand. • På arealer hvor det har skjedd en endring i artsmangfoldet på grunn av opphør i gjødsling over en periode, vil spredning av kunstgjødning eller organisk gjødsling kreve tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. • Forvaltningsmyndigheten kan i spesielle tilfeller gi tillatelse til punktsprøyting for å bekjempe spesielle ugrasplanter, som f.eks. landøyda. Slik tillatelse kan gis for flere år dersom det er mest hensiktsmessig. Det samme gjelder for bekjempelse av fremmede invasive arter iverksatt av forvaltningsmyndigheten, der bruk av kjemikalier kan være nødvendig. Slik bruk skal alltid være godkjent av verneområdeforvalter på forhånd.

Tema: Uttak av sand

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

1.2 Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: q. Uttak av masse under havoverflaten som ikke påvirker landskapet over havoverflaten.

1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: g. Uttak av sand til eget bruk.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Rettighetshavere kan påregne dispensasjon til uttak av mindre mengder med masse over havoverflaten, innenfor rammen av at landskapet ikke påvirkes nevneverdig, og at uttaket ikke kan skade truet eller sårbar vegetasjon. Det gjøres oppmerksom på at uttak av sand og grus i sjø krever tillatelse etter havne- og farevannsloven.

• Tillatelse til uttak som vil medføre vesentlig terrenginngrep og uttak som gjelder til mer enn eget gårdsbehov kan ikke påregnes.

Tema: Taresanking

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: g. Utøvelse av eksisterende rettighet til sanking, ilandføring og tørking av tang og tare.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Tillatelse til høsting av tare for industrielle formål kan ikke påregnes. Dersom et tiltak faller utenfor adgangen til å sanke tare etter § 3 punkt 1.2 g), må en søknad om tiltak behandles etter naturmangfoldloven § 48. Søknaden skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. • Nødvendig motorferdsel for sanking av tare til egen gårdsdrift er tillatt.

Tema: Bygg, anlegg, skilt, merking og andre innretninger for friluftsliv

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. § 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep som: Oppføring og ombygging av bygninger, brygger og andre anlegg, vegbygging, (...), graving, påfylling av masse, sprenging, bryting av stein, mineraler eller fossiler, fjerning av større steiner og blokker, drenering og annen form for tørrlegging, (...), bakkeplanering, (...), oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper o.l. (...). Opplistingen er ikke uttømmende. Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av bygninger, brygger, veier, (...) og andre eksisterende anlegg. j. Vedlikehold av merkede stier, skilt, bruer og løyper i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: b. Ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger. i. Skånsom tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5 (tilrettelegging i samsvar med godkjent forvaltningsplan for skjærgårdsparkens friluftsområder krever ikke søknad). j. Opparbeiding og merking av nye turstier og løyper.

2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Grad av tilrettelegging og plassering av tiltak skal vurderes i forhold til eksisterende infrastruktur i og utenfor verneområdet. All tilrettelegging for friluftsliv og ferdsel skal være i tråd med veileder M-1326 om naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv (Miljødirektoratet, 2019), Merkehåndboka (2019) og Miljødirektoratets merkestrategi.

- Alle tiltak skal skje i samarbeid med og godkjennes av grunneier.
- Ved ny tilrettelegging skal det konkret vurderes om tiltaket kan og bør ha universell utforming. Der universell utforming ikke oppnås, skal det tilstrebes så god tilgjengelighet som mulig.
- For statlig sikrede friluftslivsområder skal tilrettelegging være i tråd med godkjent forvaltningsplan for friluftsområdet. Forvaltningsplan og retningslinjer for det statlig sikrede friluftslivsområder gjelder side om side med bestemmelsene etter verneforskriften og forvaltningsplan for verneområdet. Ved eventuell interessekonflikt har verneforskriften med tilhørende forvaltningsplan forrang. Kommunene/Skjærgårdstjenesten har daglig ansvar for drift/vedlikehold iht. forvaltningshåndboka for sikra friluftslivsområder.
- Alle nye fysiske tilretteleggingstiltak slik som etablering av innfallsporter, parkeringsplasser, merking av stier, etablering av nye stier, rydding av vegetasjon, etablering av fortøyningsbolter og enkle brygger krever tillatelse etter verneforskriften. Det er unntak for tilrettelegging i regi av verneområdestyret dersom tilrettelegging er et nødvendig tiltak for å kanalisere ferdselen bort fra sårbart naturmangfold, jf. naturmangfoldloven § 47. Lindesnes og Kristiansand kommuner, Midt-Agder Friluftsråd og Agder fylkeskommune skal uttale seg i saker som angår sikrede friluftsområder.
- Bygninger og innretninger for allment friluftsliv omfatter bl.a. enkle overnattingssteder (kystled), servicebygg, toaletter/søppelboder, gapahuker, brygger, klopper, badetrapper og fortøyningsbolter. Brygger omfatter et bredt spekter, fra enkle ilandstigningsbrygger til større fortøyningsbrygger. Som hovedregel skal slike tiltak lokaliseres til statlig sikrede friluftsområder. For oppføring og vedlikehold av bygninger og anlegg, se retningslinjer i kapittel 4.7.1.1.
- Tyngre tilrettelegging skal som hovedregel plasseres utenfor verneområdet. I enkelte unntakstilfeller kan slik tilrettelegging legges i ytterkant av verneområdet, men kun i de tilfeller der det vanskelig finnes andre muligheter og tiltaket vurderes som avgjørende for at allmennheten eller prioriterte grupper skal kunne ta delområdet aktivt i bruk.

Parkering

- Parkeringsplasser skal prioriteres i områder med størst utfart.
- Parkeringsplasser skal framstå som areal til parkering og merkes tilstrekkelig.
- Ulovlig motorferdsel i verneområdet følges opp av SNO.

Informasjonstavler, skilt og merking

- Oppsetting av skilt og merker skal godkjennes av grunneier og forvaltningsmyndighet i forkant. Dette gjelder ikke lovpålagt vernegrensemerking. Skilting i tilknytning til offentlig vei (jf. skiltforskrift av 1.6.2006) skal godkjennes av Statens vegvesen i forkant.

- Større informasjonstavler skal som hovedregel lokaliseres til innfallsporter og parkeringsplasser. Utforming skal følge Miljødirektoratets merkestrategi.
- Merking av løyper skal følge Merkehåndboka. Ny merking skal avklares med forvaltningsmyndigheten på forhånd. Det skal ikke males/merkes på stein/berg.

Turveier og stier

- Vedlikehold skal skje på en slik måte at stier, skilt, bruer og løyper opprettholdes uten å endre karakter. Dette innebærer bruk av materialer, løsninger og teknikker som ikke vesentlig skiller seg fra det som tidligere er benyttet.

Følgende tiltak anses som vedlikehold:

- o Nødvendig rydding av vegetasjon for å holde en sti åpen.
- o Vedlikehold av markdekke, kløpper og bruer.
- o Fornying av eldre merking.
- o Utskifting og erstatning av eldre skilt.

- Ombygging, oppgradering og utvidelse av stier, bruer og løyper krever tillatelse. Ved valg av trasé skal det tas særlig hensyn til sårbare verneverdier. Prinsipper for enkel tilrettelegging:

- o Ta utgangspunkt i gamle ferdselsveier og jordbruksveier ved planlegging av stier og turveier.
- o Legg turveier på slitesterk mark og utenom sårbare vegetasjonstyper og viktige viltbiotoper. Eventuelt bygge kløpper/bruer over sårbar vegetasjon/naturtyper.
- o Turstier skal være godt tilpasset terrenget og må kunne tåle dagens ferdsel.
- o Som hovedregel skal det brukes stedstilpassede, miljøvennlige materialer.

- Tiltak som montering av faste forankringsbolter og fjerning av lav, mose og vegetasjon krever tillatelse, jf. § 3 pkt. 1.3 e og f og § 3 pkt. 2.1. Rasteplasser, avfallshåndtering og toalett

- Toaletter og avfallshåndtering skal være avklart med og driftes av kommunen, og kan lokaliseres i tilknytning til etablerte innfallsporter eller andre tilrettelagte områder med stor ferdsel.

- Informasjonstavler, bord, benker, toaletter og små ilandstigningsbrygger skal så langt mulig utformes i naturstein eller ubehandlede trematerialer som for eksempel eik og kjerneved av furu. Materialvalg og utforming skal ta utgangspunkt i lokale byggeskikk og bruk, eller kommunenes standarder.

Tema: Camping og telting

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Med telting/camping menes oppsetting og bruk av telt, lavvo, hengekøye og lignende. Plassering av campingvogn og bobil omfattes ikke av benevnelsen camping.

- Telting/camping er tillatt i hele landskapsvernområdet så lenge det tas hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner og følger friluftslovens bestemmelser.
- Rasting og telting er ikke tillatt på innmark (gjødsla beite og dyrka mark) uten tillatelse fra grunneier eller bruker, jf. friluftsloven § 9. I utmark må ikke telt settes opp nærmere enn 150 m fra hus eller hytte og ikke lengre enn 2 døgn om gangen uten tillatelse fra grunneier/bruker.
- All telting skal ta hensyn til vegetasjon, fugle- og dyreliv og følge prinsippet om sporløs ferdsel. Ilandstigning på øyer og holmer i tiden fra 1. april til 15. august kan medføre forstyrrelse av hekkende fugl. Det oppfordres derfor til å sette opp telt så nær ilandstigningspunkt som mulig.

Tema: Jakt, fangst og fiske

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Jakt er tillatt etter viltloven Fiske er tillatt etter lakse- og innlandsfiskeoven. Fiske og fangst er tillatt etter saltvannsfiskeoven.

3.2 Nye dyrearter må ikke innføres.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Jakt, fiske og fangst er tillatt.

Tema: Bruk av ridehest og sykkel i utmark

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Bruk av ridehest og sykkel i utmark er bare tillatt langs traseer som er godkjent for bruk i forvaltningsplan, jf. § 5.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Bruk av ridehest er inntil videre tillatt på merkede turstier, veier og kjørespor så lenge det ikke er i strid med verneformålet.

- El-sykler regnes som motorisert ferdsel, og er ikke tillatt i verneområdet.
- Sykling er tillatt på godkjente stitraséer som avmerket i figur 21.

Stitraséer for sykling skal skiltes og merkes i terreng. Sykling utenfor godkjente stitraséer er ikke tillatt.

Figur 21. Forslag til godkjente stitraséer for sykling i verneområdet på Flekkerøy.

Tema: Båndtvang for hund

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: b. Jordbruksdrift som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede jordbruksarealer, herunder (...) bruk av gjeterhund. 4.1 All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Forskriften inneholder ikke spesielle bestemmelser om båndtvang for hund i verneområdet, men all ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt. Som utfyllende informasjon henvises det til hundeloven, adferdsregler for Skjærgårdsparken og lokale forskrifter om utvidet båndtvang for hund i Kristiansand og Lindesnes kommuner (2021).

I følge hundeloven er det båndtvang mellom 1. april og 20. august og ellers der husdyr beiter. Utenom båndtvangstiden er det bare tillatt å holde hunden løs dersom den følges på forsvarlig måte. Ifølge adferdsregler for Skjærgårdsparken er det båndtvang mellom 1. april og 9. september og når det er husdyr på beite (Miljøverndepartementet, 2015)

For Kristiansand kommune gjelder forskriften for:

- o Områder hvor det er husdyr på beite
- o Naturreservater hvor det fremgår av vernebestemmelsene at det er båndtvang.

For Lindesnes kommune gjelder forskriften:

- o Hele året

o På øyer og holmer der husdyr har rett til å beite og faktisk beiter, jf. hundeloven § 6 bokstav e.

- Unntaket for bruk av gjeterhund i jordbruksdrift (jf. § 3, punkt 1.2, bokstav b) og i skjøtelsesarbeid igangsatt av forvaltningsmyndigheten (jf. nml § 47) gjelder bare i det avgrensa tidsrommet der hunden er i aktiv bruk og under full kontroll, eksempelvis ved innsamling av sau.

Tema: Bålbrenning

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

4.1 All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

4.6 Verneformålet er ikke til hinder for tradisjonelle arrangement som St. Hans feiring på tradisjonelle steder.

6.1 Forurensning og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Bålbrenning er ikke spesifisert i vernebestemmelsene. Bålbrenning er derfor tillatt så lenge det ikke skader vegetasjon og kulturminner, eller kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Det skal kun brukes rene materialer til bål.

- Det er et generelt bålforbud i perioden 15. april-15. september i eller i nærheten av skogsmark, jf. lov om brannvern.

- Verneområdestyret er positiv til opprettelse av faste grillplasser for å unngå skader på vegetasjon og fjell som følge av bålbrenning. Slik opparbeiding eller tilrettelegging vil vanligvis kreve søknad og tillatelse.

- I sankthansbål skal det kun brukes rene materialer, og ellers gjelder øvrige retningslinjer.

Forurensningsregelverk tillater ikke brenning av eks. gamle båter, og dette er derfor ikke tillatt selv om tradisjonelle arrangementer på tradisjonelle steder er unntatt bestemmelser i verneforskriften.

Tema: Organisert friluftsliv og større arrangementer

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 4.2 Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger. Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten, jf. forvaltningsplan etter § 5.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Vernet hindrer ikke organisert turvirksomhet, så lenge naturmiljøet ikke blir skadelidende. Når dette vilkåret er oppfylt, kan slike aktiviteter gjennomføres uten at det søkes om tillatelse. Det er det totale omfanget av ferdselen som skal legges til grunn og ikke om ferdselen er organisert eller ikke. Organisert ferdsel som ikke krever tillatelse etter verneforskriften, kan likevel kreve grunneiers tillatelse, eksempelvis når den går ut over friluftslovens rammer. Det er i så fall arrangørens ansvar å innhente dette. Fylkeskommunen kan gi slik tillatelse på vegne av Miljødirektoratet som grunneier i de statlig sikra friluftsområdene

- Vanlig turvirksomhet til fots kan skje fritt. I enkelte sårbare områder bør det vurderes å kanalisere større turfølger til stier. Dette for å unngå unødig slitasje og forstyrrelser på verneverdier og konflikter i tilknytning til innmark og husdyr på beite.
- Ved større arrangement, tilstelninger og turopplegg må det vurderes konkret om aktiviteten er forstyrrende og forvaltningsmyndigheten må avklare om det kreves dispensasjon fra verneforskrift.
- Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha dispensasjon. Kriteriet «som kan skade naturmiljøet» gjelder både for organisert ferdsel og andre ferdselsformer. Kriteriet angir videre at ferdselen kun trenger å ha potensial til å skade naturmiljøet, ikke at skade nødvendigvis oppstår i alle tilfeller.

Tema: Skjøtsel

Forskriftsreferanse

§ 5 (Oksøy-Ryvingen LVO) og § 47 i Naturmangfoldloven

Forvaltningsplan

Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mm.

Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

Naturmangfoldloven § 47. Skjøtsel av verneområder I verneområder etter dette kapitlet kan forvaltningsmyndigheten foreta skjøtsel og grensemerking av verneområdet.

Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale med grunneieren om at denne utfører nærmere bestemte skjøtselstiltak. Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak.

Som skjøtsel kan foretas tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Skjøtselstiltak som innebærer høsting av naturlige ressurser eller en vesentlig endring i naturtilstanden slik den var da vernearbeidet tok til, jf. § 42 eller § 45 første ledd, kan ikke skje etter denne paragraf. Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet, skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig varsles på forhånd. Økonomiske fordeler ved gjennomføring av skjøtselstiltak tilfaller grunneieren eller rettighetshaveren.

Beslutninger om å iverksette skjøtselstiltak etter første og andre ledd er ikke enkeltvedtak. Utkast til plan for skjøtsel av verneområdet skal om mulig legges frem samtidig med at verneforskriften blir fastsatt.

Skjøtsels- og tilretteleggingstiltak som ikke faller innenfor hjemlene i verneforskriften § 5 og naturmangfoldloven § 47, må ha annen hjemmel. Dette kan for eksempel være tillatelser etter verneforskriften § 3 pkt. 1.3.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Med skjøtsel menes her aktive tiltak på økologisk grunnlag som forvaltningsmyndigheten setter i gang for å ta vare på eller fremme området naturkvaliteter i samsvar med verneformålet. Det er viktig å ta utgangspunkt i tidligere bruk av området. Skjøtselstiltak kan for eksempel være restaurering, rydding, tynning, styving, hogst, beiting, slått og brenning. Kanalisering av ferdsel regnes også som et skjøtselstiltak når formålet er å styre ferdselen bort fra et sårbart naturmiljø.

Beiting er også et skjøtselstiltak, men er ikke omfattet av forvaltningsmyndighetens rett til å utføre skjøtsel etter nml § 47. Slike tiltak krever derfor samtykke fra grunneier

- Landbrukstiltak som grunneiere driver i egen regi, anses ikke som skjøtsel etter nml § 47 ettersom skjøtsel er tiltak som forvaltningsmyndigheten igangsetter. Slike tiltak omfattes av kapittel 4.7.2.
- Skjøtselstiltak skal alltid være i samsvar med verneformålet, som er retningsgivende både for hvilken type skjøtsel som kan gjennomføres og omfanget av skjøtselen.
- Skjøtselstiltak skal som hovedregel planlegges og iverksettes i samarbeid med eier/bruker/tiltakshaver. Før skjøtsel iverksettes skal grunneierne så vidt mulig varsles og samtykke innhentes der det er nødvendig. Skjøtsel kan utføres av grunneier, Statens naturoppsyn, Skjærgårdstjenesten eller annen person/entreprenør etter avtale.
- Naturmangfoldloven § 47 gir forvaltningsmyndigheten hjemmel til å foreta skjøtsel også i de tilfellene der det ikke foreligger avtale mellom forvaltningsmyndigheten og grunneier eller rettighetshaver. Forvaltningsmyndigheten kan imidlertid, inngå avtale med grunneier/rettighetshaver. Dette forutsetter at grunneier er villig til selv å gjennomføre skjøtselstiltaket og innehar kompetanse til å utføre det. Det må også foreligge midler fra forvaltningsmyndigheten til å utføre tiltaket.
- Før skjøtsel igangsettes må det gjøres en konkret vurdering av om tiltaket omfattes av skjøtselshjemlene. Det vises til kommentarutgaven for naturmangfoldloven for ytterligere retningslinjer for adgangen til å drive skjøtsel i verneområder. Tiltak som ikke kan foretas med hjemmel i naturmangfoldloven § 47 krever avtale med grunneier.
- Adgangen til skjøtselstiltak gir også rett til nødvendig motorferdsel innenfor hele verneområdet uten grunneiers samtykke. Skjøtsel som gjennomføres av SNO på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten kan skje uten tillatelse fra motorferdselloven. For andre kreves det dispensasjon/tillatelse etter motorferdselloven. Dersom det er nødvendig å passere eiendom utenfor verneområdet for å komme fram, gir naturmangfoldloven § 72 adgang til det. Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig varsles på forhånd.
- Alle skjøtselstiltak skal skje i regi av eller godkjennes av forvaltningsmyndigheten, og rapporteres tilbake til denne når det er andre aktører som står for det praktiske arbeidet. Ofte vil det være behov for befaring og konkret avklaring av tiltak før igangsetting. Ved hogst av trær er hovedregelen at forvaltningsmyndigheten skal merke trærne før hogst.
- Det bør som hovedregel utarbeides skjøtelsplan for skjøtsel av områder med viktige biologiske verdier. All skjøtsel skal skje med utgangspunkt i tilstrekkelig kunnskap om naturkvaliteter, kunnskap om tidligere bruk og konkrete bevaringsmål. Skjøtelsplaner skal fortrinnsvis følge Miljødirektoratets mal for slike planer. Ved utarbeidelse av skjøtelsplaner for områder med både viktige naturkvaliteter og verdifulle kulturminner/miljøer, skal begge typer verneverdier inngå i planen.
- Retningslinjer for bekjempelse av mink:
  - o Uttak av mink bør primært skje i perioden 15. november – 15. mars, men kan skje fram til 31. mars der det ikke hekker grågås eller ærfugl.

- o Grunneiere og andre kan jakte/fange mink i tråd med vanlige jaktregler. Etter avtale kan de få godtgjort innlevert mink tatt i perioden 15. november til 15. mars.
  - o Uttak av mink som skjøtselstiltak krever tillatelse fra Miljødirektoratet, jf. naturmangfoldloven § 18.
  - o Det er nødvendig med trenet hund og oppsøkende innsats for å ta de siste individene. Dette bør primært skje før 15. mars, men kan skje fram til 31. mars der det ikke hekker grågås eller ærfugl.
  - o Kommunens viltmyndighet bør trekkes inn i prosjektet der private grunneiere eller jaktlag står for uttak av mink.
  - o Bruk av hund i perioden 1. april til 15. september krever dispensasjon fra båndtvangsbestemmelsene i hundeloven.
  - o Uttak skal skje i samsvar med Handlingsplan mot amerikansk mink (Direktoratet for naturforvaltning, 2011).
  - o Statens naturoppsyn kan bekjempe mink på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten, og har utvidete fullmakter regulert gjennom egen fellingsinstruks.
-
- Ved skjøtsel og restaurering er det viktig å spare mindre skogholt og kratt, både for variasjon i livsmiljøer og som mulig skjul og tilleggsfôr for beitedyr, i tillegg til dokumenterte verdifulle naturtyper i skog. Også i områder der skogen ligger nær opp til gammel skog og begynner å utvikle visse biologiske kvaliteter, skal snauhogst for restaurering av kystlynghei vurderes kritisk. Eksempler på slike kvaliteter kan være forekomster av død ved, gamle trær, rike sumpskogsmiljøer, forekomster av eldre eik og godt utvikla edellauvskogsmiljøer med krevende karplanter i feltsjiktet.

Tema: Informasjon og veiledning

Forskriftsreferanse

§ 3 (Oksøy-Ryvingen LVO)

Det er ikke spesifiserte bestemmelser i verneforskriften om informasjon, men det framgår av vedtektene punkt 8.4 (gjeldende fra 1.1.2020) at styret har ansvar for grensemerking og informasjon: «Styret har ansvar for at det gjennomføres nødvendig grensemerking og vedlikehold av merkingen i verneområdene. Merkingen skal gjennomføres etter retningslinjer gitt av Miljødirektoratet. Som forvaltningsmyndighet skal styret i besøksstrategien vurdere behovet for særskilte informasjonstiltak. Styret er hovedansvarlig for informasjonstiltak og skal gjennomføre dette i henhold til Miljødirektoratets merkestrategi.»

Informasjon og veiledning omhandles mer detaljert i besøksstrategien for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Informasjon skal gis på en måte som klart viser hvem som er avsender og at informasjonen gjelder Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. • Områdets sårbarhet, bruksintensitet og interesse for allmennheten skal vektlegges ved valg av plassering for informasjonstiltak. Informasjon skal brukes aktivt for å kanalisere ferdsel vekk fra sårbare områder. • Grafisk utforming skal følge Miljødirektoratets merkestrategi. Innholdet tilpasses den enkelte plakattype/informasjonspunkt. • Skiltstativ skal utformes og plasseres slik at de er funksjonelle og estetisk tilpasset landskapet. Der adkomstmuligheter og andre forhold ligger til rette, skal det velges skilt med universell utforming. Enkelte skilt kan kreve tillatelse etter plan- og bygningsloven.

Vedlegg

Filvedlegg

Type	Lagt til	Tema	Ekstern t Opphav	Internt Opphav	Størrelse
	25.01.2025	Tiltaksplan til forvaltningsplan for Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	21 Kb
	29.01.2025	Besøksstrategi for Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde	Rambøll		5272 Kb
	29.01.2025	Tiltakstabell for besøksstrategi for Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	23 Kb
	31.01.2025	Figurer og bilder til forvaltningsplan for Oksøy- Ryvingen landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	20154 Kb
	02.06.2022	Sårbarhetsvurdering for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde – dokument til faglig godkjenning av Miljødirektoratet	Rambøll		19456 Kb

Oksøy-Ryvingen
landskapsvernområde

Besøksstrategi Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde

Innhold

1	Innledning	4
1.1	Formål.....	5
1.2	Kort om rammeverk	5
1.3	Forvaltning og skjøtsel.....	6
1.4	Andre planer og virksomheter.....	6
2	Kunnskapsgrunnlaget	9
2.1	Landskaps- og naturverdier	9
2.2	Vurdering av områdets sårbarhet	11
2.3	Reiselivet	12
2.4	Tilgjengelighet.....	13
2.5	Den besøkende	14
2.5.1	Brukerundersøkelser	15
2.6	Annen relevant kunnskap	17
2.7	Sammenstilling og situasjonsanalyse	17
3	Mål og strategiske grep	19
3.1	Verneområdestyret har som mål med besøksforvaltningen	19
3.2	Strategiske grep.....	19
3.2.1	Informasjonsstrategi – aktuelle tiltak	19
3.2.2	Tilrettelegging	20
3.2.3	Innfallsporter.....	21
3.2.4	Kulturminner	22
4	Kommunikasjonsplan	22
5	Tiltaksplan.....	23
5.1	Generelle tiltak.....	23
5.1.1	Forvaltning og regulering.....	23
5.1.2	Informasjon.....	24
5.1.3	Tilrettelegging	25
5.1.4	Bedre opplevelser for de besøkende.....	26
5.1.5	Verdiskaping.....	26

5.2 Tiltak i de enkelte delområdene.....	27
Referanser.....	31

Vedlegg

1. Sårbarhetsvurdering for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde
2. Tiltaksplan
3. Attraksjoner
4. Aktiviteter

Forsidefoto: Hengebru, Skjernøy. Foto: Rambøll.

1 Innledning

Arbeidet med besøksforvaltning skal bidra til langsiktig beskyttelse av verneverdiene, en bedre opplevelse for de besøkende i området, samt bidra til positiv utvikling og vekst for det lokale næringslivet i regionen. Hvis det oppstår interessekonflikter, skal tiltak som sikrer verneområdene mot uønskede inngrep og aktivitet prioriteres i samsvar med veileder for besøksforvaltning i norske verneområder (M-415) /4/.

Besøksstrategien legger frem strategiske grep og tiltak (fysisk tilrettelegging, formidling av informasjon, osv.) som er nødvendig for å balansere verneverdiene, besøkende og lokal verdiskaping, slik at en oppnår størst mulig utbytte for alle brukerinteresser.

Landskapet i verneområdet er lite preget av tekniske inngrep. Skjærgården med mange øyer, en lokalbefolkning der mange har egen båt og driver kystfriluftsliv til lands og til vanns, og stor tetthet av fritidsboliger tett opp til verneområdet i indre skjærgård er noen av årsakene til at det er mange besøkende i Oksøy-Ryvingen. Det er få faste utfartssteder til området fra fastlandet, men verneområdet ligger helt åpent for besøkende som kommer i båt.

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde har i dag flest besøkende på Flekkerøy og Skjernøy som er landfaste. På Skjernøy kan økt ferdsel medføre uheldige effekter som slitasje, forstyrrelse av beitedyr og skade på verneverdier. På Flekkerøy er det eksempler på at ferdsel har medført slitasje og skade på terrenget.

Verneområdet er mest brukt om sommeren, når tusenvis av småbåter legger ut på tur i finværet. Mye folk på øyer og holmer som er viktige hekkeplasser for fugl, medfører konflikt mellom bruk og vern. Forstyrrelser i hekketiden medfører skade på fuglelivet og det er behov for mer informasjon for å opplyse folk om hensynsfull ferdsel.

Verneområdeforvaltningen konstaterer at de besøkende er godt fornøyde med dagens tilrettelegging. Det er mange statlig sikra friluftsområder (Skjærgårdsparken) med kommunalt driftede brygger og toalettfasiliteter, og en aktiv og tilstedeværende Skjærgårdstjeneste. Av den grunn vil det i denne besøksstrategien fokuseres på informasjonstiltak - for å bygge forståelse og kunnskap om vernet, samt for å bidra til hensynsfull atferd i forhold til fugl, beitedyr og sårbare naturverdier. Det vil i mindre grad legges vekt på fysisk tilrettelegging, og kun i områder hvor det er nødvendig for å kanalisere ferdsel og for å unngå skade på verneverdier.

Verneområdet har stor verdi for friluftsliv og reiseliv. Ved å informere bedre om spesielle naturverdier, det historiske landskapet og kulturminner, kan bevisstheten om sårbarhet i skjærgårdsnaturen og opplevelsen for de besøkende forbedres. Verdiskaping kan stimuleres ved å legge til rette for besøkssentre og informasjonspunkt utenfor verneområdet. Fokus på naturopplevelser og historiefortelling kan være med å støtte opp om utviklingen av et naturvennlig reiseliv.

Informasjonssentre kan i tillegg ha en viktig rolle som naturinformasjonssentre med fokus på opplæring og utdanning.

1.1 Formål

En besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for verneområdet. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn etc.) som er nødvendige for å balansere verneverdier, besøkende og lokal verdiskaping i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle tre interesser.

Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt /4/.

1.2 Kort om rammeverk

Rammen for arbeidet med besøksforvaltning i verneområder er verneforskriften /7/, naturmangfoldlovens bestemmelser om områdevern gitt i kap. V §§ 33-51 /5/, Stortingsmeldingen «Natur for livet» /6/, Miljødirektoratets veiledere for forvaltning av verneområder (M106) /3/ og for besøksforvaltning (M415) /4/ og forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.

I tillegg til regelverk som gjelder spesifikt for verneområdet er følgende regelverk som regulerer besøk og ferdsel i området aktuelt:

- [Lov om friluftslivet](#)
- [Lov om hundehold](#)
- [Lov om jakt og fangst av vilt](#)
- [Lov om laksefisk og innlandsfisk.](#)
- [Lokal forskrift om fartsbegrensning i sjøen, Kristiansand kommune](#)

Det er lokale forskrifter som gjelder båndtvang i både Kristiansand og Lindesnes kommuner /8/, /9/. Forskriften gjelder også for alle områder der det er husdyr på beite.

Arbeidet med besøksstrategien ble organisert i tråd med organiseringskartet fra godkjent prosjektplan /10/. Innspill fra aktører med diverse interesser innenfor og i randsonen til landskapsvernområdet, ble samlet gjennom arbeid i en prosjektgruppe. Det var også viktig å få oversikt over eksisterende kunnskap om verneområdet. Kartleggingsrapporter ble bestilt i tilfeller der eksisterende data var mangelfull.

Oppstartsmøtet ble annonsert i flere lokale og regionale aviser med invitasjon til deltagelse. På oppstartsmøtet 18. april 2018 i Mandal ble 80 deltagere invitert til å delta i en av de fem etablerte prosjektgruppene. Verneområdestyret fikk en positiv respons og prosjektgruppene har jobbet i perioden 2018-2019. Fire av prosjektgruppene har omhandlet Oksøy-Ryvingen:

- 1A: Grunneiere i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde
- 2: Reiselivsnæring, turistforeninger og andre turistfokusede frivillige organisasjoner
- 3: Natur- og miljøvernorganisasjoner
- 4: Administrative organisasjoner – Statsforvalteren i Agder, Agder fylkeskommune, Kystverket, Statens naturoppsyn, kommunerepresentanter (Kristiansand, Søgne, Mandal).

Prosjektgruppe 1A og 2 hadde flere møter i 2018-2019. Prosjektgruppe 3 hadde ett møte hvor de drøftet et posisjonspapir som markerer deres syn på verneverdiene og besøkende. Prosjektgruppe 4 ga innspill (i første runde) til besøksstrategien og tiltakstabellen hver for seg. Det ble utarbeidet en sluttrapport som samlet innspillene fra prosjektgruppene /11/.

1.3 Forvaltning og skjøtsel

Besøksstrategien fokuserer på den delen av forvaltningen som har med besøkende å gjøre og skal være et supplement til forvaltningsplanen. For regulering, skjøtsel, bestemmelser om bruk med mer, vises til forvaltningsplanen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde 2022.

Det er utarbeidet skjøtselsplaner for følgende lokaliteter i verneområdet:

- Skibbuholmen /25/
- Berge, Flekkerøy /29/
- Herøya /26/
- Oksøy /27/
- Skålevik

1.4 Andre planer og virksomheter

Her presenteres andre tilgjengelige planer og virksomheter som har innvirkning på besøksstrategien.

Forvaltningsplan for sjøfuglreservater

Forvaltningsplan for sjøfuglreservatene i Vest-Agder er en plan for forvaltning av 32 sjøfuglreservater i vestre del av Agder /24/. Målsetningen med forvaltningsplanen er å ta vare på verneverdiene. Dette skjer både gjennom å beskytte områdene mot uønskede inngrep og aktivitet, og gjennom skjøtselstiltak som fremmer verneverdiene. Det arealmessig største reservatet er Songvaar, Hellersøy og Kubbøya sjøfuglreservat som ligger ytterst i Sogneskjærgården. Dette reservatet er på 950 dekar. Med unntak av reservatene Oksøy, Herøya og Hellersøy, er alle reservatene i privat eie.

De ti naturreservatene som omslutes av Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde har egne forskrifter. De fleste forskriftene er ganske like og med samme bestemmelser som for andre sjøfuglreservat, blant annet ilandstigningsforbud i hekketiden og forbud mot jakt med skytevåpen mellom 1. mars og 1. september. Pattedyr og fugler, herunder deres hi, bo, reir, egg og unger, er fredet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse, jf. kap. II V i forskriftene. På Oksøy og Songvår er det unntaksbestemmelser som åpner for ilandstigning og besøk også i hekketiden /24/.

Et fokusområde i forvaltningsplanen for sjøfugl er å minimere forstyrrelser som kan medføre avbrutt hekking, økende predasjon eller at egg eller unger dør.

Ferdselsforbudet er i stor grad respektert. Forstyrrelser fra mennesker er likevel en trussel, eksempelvis for sildemåke og makrellterne, hvor en stor del av ungene i normale år ikke er flyvedyktige når ferdselsforbudet oppheves 15. juli /18/. Løse hunder kan gjøre stor skade ved å skremme bort foreldrefuglene og ved å angripe fugleunger som ikke er flyvedyktige. Hund skal holdes i bånd fra 1. april til 20. august.

I forvaltningsplanen for sjøfuglreservatene er det opplistet en rekke tiltak som skal redusere forstyrrelser fra ferdsel i sjøfuglreservatene /24/. Foreslåtte tiltak:

1. Utarbeide ny generell informasjonsplansje om sjøfuglreservatene som settes ut i aktuelle nærområder for sjøfuglreservatene: Grønningen fyr, Oksøy fyr, Herøya, Kapelløya (Olavsundet), Songvaar fyr, Torvhola (Mandal båtforening), Ryvingen fyr og Lista fyr. Det er også aktuelt å utarbeide egne informasjonstavler for reservatene Grønningen, Songvaar, Oksøy og Slettingen (plasseres på Ryvingen). Plansjen bør si noe om hvordan man kan ivareta hensynet til ikke flyvedyktige fugleunger mellom 15. juli og 15. august.
2. Utarbeide informasjonsfolder om sjøfugl og forstyrrelse som kan være tilgjengelig på nettsiden. Folderen bør si noe om hvordan man kan ivareta hensynet til ikke flyvedyktige fugleunger mellom 15. juli og 15. august.
3. Teste ut et utvidet underskilt til noen prioriterte reservatskilt der vi i tillegg til å informere om ferdselsforbudet også anmoder om hensyntagen til ikke flyvedyktige fugleunger mellom 15. juli og 15. august.
4. Fornye langsiktige avtaler med vertskapene på fyrene om drift og besøk. Avtalene skal ha som mål at bruken av fyrene skal skje på sjøfuglenes og naturens premisser
5. Søke samarbeid med vertskapene på Grønningen, Oksøy, Songvaar og Ryvingen fyr om utarbeiding av informasjon om sjøfuglreservatene og viktige sjøfuglbestander, og særlig om hvordan man kan ivareta hensynet til ikke flyvedyktige fugleunger etter 15. juli.
6. Basert på årets hekkefugltellinger, lage nettsideoppslag i august hvert år. Oppsalget bør ha nedlastbare kart, adferdsregler, samt informasjon om verneverdiene i sjøfuglreservatene
7. Rett før ferdselsforbudet opphører 15. juli: Informere om seinthekkende sjøfuglarter som ikke har flyvedyktige unger etter at ferdselsforbudet oppheves, og oppfordre til å unngå ferdsel i sjøfuglreservatene før 15. august.

Tiltakene for sjøfuglreservatene er også aktuelle for landskapsvernområdet, selv om det her ikke er ilandstigningsforbud. Ettersom mange truete fuglearter nå bare hekker utenfor sjøfuglreservatene, vil slik informasjon til de besøkende være svært relevant.

Songvår fyr

Det er aktiv drift på de tre fyrene som ligger i tilknytning til landskapsvernområdet. På Songvår er det ønske om å etablere en bedre havn og tilrettelegge for allmennheten, inkludert universell utforming, og det er også ønske om å legge til rette for taxibåter og kajakkpadlere, samt en læringsarena for barn. De tre øyene er sjøfuglreservat med ferdselsforbud i perioden 15. april til 15. juli, bortsett fra i havna og opp til fyrstasjonen, samt i badebukta nedenfor fyret.

Oksøy fyr

Oksøy eies av Kystverket og det er utarbeidet en egen forvaltningsplan for øya som er et vedtaksfredet kulturminne. Kystverket bruker også fyrstasjonen til møtevirksomhet, og bygningene har til nå ikke vært tilgjengelige for publikum. Allmenheten har hatt adgang til havna og fyrstasjonen i hekketida, og ellers hele øya resten av året. Fra sommeren 2021 er det en avtale mellom Kystverket og Bragdøya kystlag om å åpne Loshuset for allmenheten som del av Kystleden. I perioden med ferdselsforbud fra 15. april til 15. juli er det ikke lov å ferdes andre steder enn på bryggene og på veiene mellom bygningene til fyret.

Destinasjon Flekkerøy

Destinasjon Flekkerøy har ønsket om å legge et besøkssenter til lokalene på Geiderøy ved Skålevik. Fasilitetene omfatter i dag cafe, utstilling, lokaler, brygge og parkering. Selskapet har i tillegg samarbeid med ulike aktører som kan tilby guidede turer og foredrag. Bryggeanlegget er utvidet med HC toalett og landingsplass for kajakk /13/. Eventuell behov og lokalisering av parkeringsplasser må vurderes i henhold til Kristiansand kommunes planer.

Ny-Hellesund

Verftet i Ny-Hellesund tilbyr gode opplevelser for feriegjester i den fredede uthavnen. Her finnes utleieleiligheter, kurslokaler, restaurant, brygge og reiselivsaktiviteter. Det er foreslått å bruke en av bygningene som informasjonssenter /12/.

Kristiansand kommune

I kommuneplanens arealdel ligger det inne noen større arealer nær landskapsvernområdet for fremtidige småbåthavner: Kumlefjorden, Riveneset Øst, Skarpeid og flere mindre arealer. Småbåthavna på Skarpeid er under utbygging. De eksisterende småbåthavnene Torvefjorden og Heftenes er gitt mulighet til utvidelse. Det er krav om reguleringsplan før eventuell utvidelse.

Kristiansand har ifølge kommunen et potensiale til mer kommersiell bruk av skjærgården. Skjærgården og sjøen kan benyttes til ulike aktiviteter og opplevelser, og kommersielle tilbydere kan bidra til at turister og fastboende kan få opplevelser ut over hva kommunal tilrettelegging kan gi. Eksempelvis kajakturer med guide, dykkerkurs, matlaging i strandkanten eller øyhopping. Skjærgårdsparken kan tilrettelegges for bedre adkomst med turistbåt/badebåt og med flere kystledhytter. Brygger og toaletter utvides der det er behov /18/.

Kristiansand kommune anbefaler at kommunen skal forvalte strandsonen i et langsiktig perspektiv, bevare 100-metersbeltet, prioritere allmenhetens interesser og bevare viktige natur-, kultur-, landskaps- og friluftsområder. Samtidig skal kommunen tilrettelegge for allmenheten, etablere en sammenhengende kyststi/strandpromenade og tilgjengeliggjøre skjærgården for både fastboende og besøkende og deres behov /18/.

2 Kunnskapsgrunnlaget

2.1 Landskaps- og naturverdier

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde ble opprettet i 2005. Verneområdet strekker seg gjennom hele den ytre skjærgården fra Oksøy fyr i øst, til Ryvingen fyr i vest. Samlet areal er 100 km². Formålet med landskapsvernområdet er å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap med tilhørende naturtyper, flora, fauna, kulturminner og kulturlandskap /7/.

Landskapet karakteriseres av avslepne øyer, holmer, skjær og blankskurte svaberg. Dette er blitt til gjennom sliping av isen som dekket landet. Berggrunnen domineres av grunnfjellsbergarter som granittisk gneis, amfibolittisk gneis og magmatitt. Flere av øyene har mørke vulkanske ganger av diabastypen. Det er mye berg i dagen og ellers tynt jordsmonn av morene eller bare torv rett på berget. I en del lave dalsøkk mellom fjellknauser ligger det marine sedimenter (leire) eller strandavsetninger (grus og stein), stedvis trolig også noe innslag av skjellsand. Mye av landskapet i verneområdet var inntil 1950-tallet brukt til utmarksbeite. Flyfoto fra 1960- og 1970-tallet viser fortsatt et vesentlig mer åpent landskap enn i dag /21/.

Naturtyper

Det meste av verneområdet ble kartlagt etter NiN (Natur i Norge) i 2020. Vegetasjonen i området domineres av kalkfattige typer grunnet sur berggrunn og tynt jordsmonn. Landskapet har vært sterkt utnyttet med hogst til tømmer og ved og utmarksbeite over mange århundrer. Det er dermed en stor andel semi-naturlige vegetasjonstyper som kystlynghei og semi-naturlig eng, og lite skogareal. På de større øyene har skogen rekolonisert store deler av tidligere semi-naturlige marker. Det er også en stor andel naturlig åpne områder, som nakent berg, åpen grunnlendt mark og fattige myrtyper /21/.

I 2020 ble det kartlagt 172 naturtypelokaliteter, med et samlet areal på 4.900 daa. Over 80 % av registrert naturtypeareal er kystlynghei, mens naturbeitemark og hagemark også dekker betydelige arealer. Øvrige naturtyper har svært begrenset arealutbredelse. Mange av kulturlandskapene både på fastlandet og øyene er sammensatt av flere naturtyper med kystlynghei og naturbeitemark, og innimellom mindre innslag av strandeng og slåttemark. 11 lokaliteter med et samlet areal på 915 daa har svært høy kvalitet, 37 lokaliteter med et areal på 1.909 daa har høy kvalitet, 52 lokaliteter med et areal på 1.312 daa har moderat kvalitet, 48 lokaliteter med et areal på 399 daa har lav kvalitet, mens 11 lokaliteter på 332 daa har fått svært lav kvalitet. For kystlynghei blir i praksis grad av hevdintensitet og gjengroing, samt forekomst av lyng i tidlige utviklingsfaser (og i noen tilfeller rødlistearter) utslagsgivende for lokalitetskvalitet /21/. Dekningsgrad for områder kartlagt etter NiN framgår av figur 1.

Fra før er det i Naturbase registrert 51 naturtyper etter DN-håndbok 13 med et samlet areal på 3.831 daa innenfor verneområde (inkludert naturreservatene). Det er registrert syv svært viktige (A-verdi), 29 viktige (B-verdi) og 15 lokalt viktige naturtyper (C-verdi). Som for Naturtyper NiN er det kystlynghei og naturbeitemark som dominerer, spesielt arealmessig, mens det også er mange små lokaliteter med strandeng. Generelt er en god del lokaliteter av både kystlyngheier og strandenger overlappende for kartlegging etter de to systemene /21/.

Figur 1. Dekningsgrad for områder kartlagt etter NiN vises med blå omriss. Rosa områder ble ikke kartlagt i 2020. Kilde: /21/.

Rødlistearter

Det er registrert ca. 730 funn av rødlistede arter (siden 1970, og foruten vilt) fordelt på 76 ulike arter. Karplanter og sommerfugler dominerer, både i antall funn og antall arter. Det er registrert funn av en rekke rødlistede plantearter m.a. skjoldblad (nær truet – NT), klengelærkespore (sterkt truet – EN) og tusengylden (NT) /21/.

For rødlistearter (fugl) er det gjort søk på sikker og sannsynlig reproduksjon fra de siste 2016-2021. Av hekkende fugler er det dokumentert forholdsvis få arter. Foruten disse er flere arter observert med sang/spill i hekketida, bl.a. gjøk (NT), rosenfink (NT) og gulspurv (VU). Andre fuglearter som er typiske for disse ytre skjærgårdsområdene er bl.a. storskarv (NT), skjærpiplerke, tårnfalk, jordugle, rødstilk (NT) og strandsnipe. Foruten i hekketida er området også viktig som overvintringsområde for en del arter og på trekk /21/.

Av amfibier og reptiler er nordpadde, småsalamander, stålorm, hoggorm, buorm og slettsnok (NT) observert i området. Av pattedyr forekommer bl.a. rådyr, mår, mink og ekorn, og det er gjort enkeltobservasjoner av oter. I tillegg forekommer sjøpattedyr. Framfor alt steinkobbe bruker de ytre skjærene som hvileplasser /21/.

Det er mange funn av rødlistede insekter i området, spesielt gruppene sommerfugler, tovinger og veps. Åpne områder langs kysten har gått sterkt tilbake, og er oppgitt som en av hovedtruslene mot blant annet kysthumle (NT). En rekke insekter har røsslyng som en av sine viktigste verts- og næringsplanter /21/.

Trusler

Gjengroing er nok en av de største utfordringene i området. Deler av denne gjengroingen skjer med fremmede arter, hvilket er en utfordring i seg selv. Restaurering og gjenopptatt / fortsatt skjøtsel med rydding, brenning og beite er svært viktig. Samtidig er det viktig, både for artsmangfold, landskapsbilde og friluftsliv, at skjøtselstiltak ivaretar et variert og levende

landskap. På noen øyer er for hardt beitepress en trussel mot naturmangfoldet. For intensiv skjøtsel kan medføre bl.a. erosjon og utarming av livsmiljøer, og være en utfordring for bakkehekkende fugl, og dermed redusere det mangfoldet. Erosjon som følge av kraftig brann og påfølgende høyt beitetrykk er observert flere steder i verneområdet. Lyngbrenning må derfor foregå i kontrollerte former og til akkurat riktig tid når lyngen er tørr, men bakken frossen eller fuktig. /21/.

For ytterligere beskrivelser av verneverdier og sårbar natur vises det til forvaltningsplanen for verneområdet.

2.2 Vurdering av områdets sårbarhet

Det er utarbeidet en sårbarhetsvurdering for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde /28/. Vurderingen omfatter de mest besøkte lokalitetene i verneområdet. Områder utenfor verneområdet er ikke vurdert. Se oversikt i tabell 1 og sårbarhetsvurderingen i vedlegg 3.

Tabell 1. Sårbarhetsvurdering av utvalgte områder uten tiltak.

Lokalitet	Type	Sårbar natur	Skår uten tiltak
Stusøy og Færøy	Badeplass, brygge	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Hekkeområde for rovfugl	36
Skjernøy	Sti, utsiktspunkt, brygger	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	23
Ryvingen	Ilandstigningspunkt og sti	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Myr	30
Sandøy-Skjøringen	Ilandstigningspunkt	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Forekomster av sjeldne arter	31
Songvår	Ilandstigningspunkt og sti	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Forekomster av sjeldne arter	40
Ny-Hellesund	Ilandstigningspunkt og destinasjon	Semi-naturlig strandeng Hekkende sjøfugl	5
Herøya	Ilandstigningspunkt	Semi-naturlig strandeng Hekkende sjøfugl	15
Flekkerøy Vest Berge	Innfallsport, sti, utsiktspunkt	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Myr, Blauthøl Semi-naturlig strandeng	41
Flekkerøy Sør Beltevigga	Innfallsport, sti og destinasjon	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	24
Flekkerøy Øst Høyfjellet og Stølsvigga	Innfallsport, sti og destinasjon	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	19
Flekkerøy Nord, Skålevik, Asperøya	Innfallsport, sti og destinasjon	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	7

Vegetasjonen på de mange øyene og holmene er sårbar for tråkk. Lite jordsmonn gjør at ferdsel av et visst omfang kan skade vegetasjonen og lite næring i jordsmonnet gjør at gjenveksten skjer veldig seint. Vegetasjonen domineres av kystlynghei og naturbeitemark som i seg selv ikke er sårbare vegetasjonsenheter, men i områder med mye ferdsel og i fuktige forsenkninger kan

slitasje skade vegetasjonen. Av særlig sårbare arter kan nevnes klengelerkespore (EN) som er sjelden i Norge, men som forekommer på flere plasser i verneområdet. Arten er i utgangspunktet ikke sårbare for ferdsel, men forsvinner dersom vegetasjonen, som den lever i, slites vekk.

Fuglelivet på øyer og holmer er sårbart for forstyrrelser. Sjøfuglbestanden overvåkes jevnlig i de ti naturreservatene som omslutes av landskapsvernområdet. Det er særlig fokus på truede arters hekkebestand og ynglesuksess. I tillegg er det svært mange hekkelokaliteter for rødlistede fuglearter også utenfor naturreservatene. Disse er sårbare for forstyrrelser i hekketiden frem til ungene er flyvedyktige rundt 1. august.

lilandstigningsforbudet opphører altfor tidlig (15. juli), og det bør gjøres en vurdering av om forbudsperioden i reservatene skal utvides med en måned i begge ender. Dette for å sikre beskyttelse gjennom hele hekkesesongen og fram til ungene er på vingene. Folk som går på land etter denne datoen kjenner ofte ikke til at de kan skremme store mengder ikke flyvedyktige unger ut av sine territorier og ut på sjøen, med den følge at de er mer utsatt for predasjon og kan få problemer med å finne tilbake til sine foreldre.

Det er vanskelig å avgrense ferdsel på sjøen og på åpne øyer og holmer. Folk har tendens til å spre seg rundt i området for å nyte fred og ro. Med økt besøkstall vil større deler av området tas i bruk. På fine dager med lite vind trekker folk til øyene lenger ute, og da kan presset på de ytre sjøfuglreservatene øke. Reservatene bør derfor skjermes ytterligere gjennom hele hekkesesongen. I tillegg bør viktige hekkelokaliteter i landskapsvernområdet overvåkes.

2.3 Reiselivet

Sørlandet er en av Norges største turistdestinasjoner og tiltrekker seg mange besøkende, spesielt i sommersesongen. Kystområdene, skjærgården og kulturminnene er en sentral del av regionens identitet og viktig for reise- og opplevelsesnæringen i landsdelen. Ny-Hellesund er en av de best bevarte uthavnene langs sørlandskysten og kulturmiljøet i uthavnen ble fredet i 2016. Som flere skjærgårdspærler er uthavnen kun tilgjengelig med båt. Båtturister har god tilgang til disse rekreasjonsområdene. For innbyggere og besøkende uten tilgang til egen båt, er rutebåten fra Høllen til Ny-Hellesund et alternativ.

I arbeidet med besøksstrategien er det gjort en sammenstilling av hvilke destinasjonsselskaper, aktuelle samarbeidspartnere og reiselivsaktører som finnes i området. Visit Sørlandet er landsdelsselskapet for Sørlandet og har i forbindelse med prosjektet «Vel i havn» ansvar for formidling og utvikling av kundereisen for besøkende i skjærgården. Dette er et prosjekt som også berører landskapsvernområdet. Destinasjonsselskapet Visit Lindesnes har ansvaret for den delen av landskapsvernområdet som ligger i Lindesnes kommune. Sammen med Lindesnes kommune jobber Visit Lindesnes for å utvikle et bærekraftig reiseliv, som skal ta vare på biologiske mangfold, historie og kultur ved hjelp av formidling og tilrettelegging.

Området har høy attraksjonsverdi som skjærgård. Området er viktig for turismen og markedsføres aktivt hos destinasjonsselskapene, men er ikke godt nok kjent som landskapsvernområde /14/.

I skjærgården innenfor landskapsvernområdet finnes det flere attraksjoner. Fyrene Songvår og Ryvingen blir mer og mer besøkt, og Ny-Hellesund og Flekkerøy er også populære destinasjoner.

I Ny-Hellesund og på Geiderøy ved Skålevik er det bygget opp overnattings- og konferansmuligheter og begge stedene kan egne seg godt for lokalisering av et informasjons- og besøkssenter for området. DNT Sør er også en aktør med tilknytning til området. DNT Sør driver en DNT-hytte på Gammeløya ved Flekkerøy.

Det er en naturlig kystled gjennom området. Trafikken styres allerede til fyr og andre attraksjoner som tåler økt belastning og samtidig reduserer ferdsel i sårbare områder. Det er derfor viktig å fortsette å veilede besøkende til «robuste» lokaliteter gjennom gode tilretteleggingstiltak, i samarbeid med skjærgårdstjenesten og andre aktører i de aktuelle områdene.

2.4 Tilgjengelighet

Adkomst fra land

Landskapsvernområdet oppleves som delvis utilgjengelig fra landsiden. Det er få parkeringsplasser ved større innfallspor og ved enkelte av de statlig sikrede friluftsområdene er det ingen tilknyttede parkeringsplasser.

På Flekkerøy er det parkeringsplasser på Høyfjellet og i Risleviga. Disse ligger like ved verneområdet og i akseptabel avstand fra attraksjoner som utsiktspunkt og badeplasser. Det er etterspurt allmenn tilgjengelig parkering i nærheten av Beltevigga/Stortjønna. På Skjernøy er det parkeringsmuligheter ved kapellet i umiddelbar nærhet til verneområdet, men parkeringen har middels kapasitet.

Adkomst fra sjø

Det er rutebåt fra Høllen til Helgøya, Ny-Hellesund og Kapelløya. Båten stopper også på Skarpøya. Det er faste avganger hele uken om morgenen og ettermiddag/kveld. Dette båttilbudet er viktig for tilgangen til friluftsområdene i skjærgården for de som ikke har tilgang til egen båt. Tilbudet er imidlertid ikke godt nok kjent, særlig ikke for tilreisende og nye innbyggere.

Utgangspunktene for båtturer er mange. Det er mange båthavner med plass til over 20 båter innen en halv times båttur fra verneområdet: Mandal, Ytre Farestad, Tregde, Øygarden, Harkmark, Grasdalsbukta, Søylekilen, Fuglevika, Hunsken, Trysnes, Leirkilen, Stølekilen, Ausvigheia, Ø. Niglus, Høllen, Årossanden, Krossneset, Langenes, Ny-Hellesund, Paradisbukta, Holskogkilen, Alsviga Flekkerøy, Mæbøsfjorden, Skålevik, Gullholmen, Løvigga, Auglandsbukta og Kristiansand sentrum.

Det er også mange båter som i løpet av sommeren er på gjennomreise langs sørlandskysten, og disse tar gjerne en overnatting eller to i ytre eller indre skjærgård.

Tabell 3 gir en oversikt over kommunale båt plasser i nærheten av verneområdet. Tabellen viser at flertallet av de totalt 5 366 plassene befinner seg i Kristiansand. I tillegg til disse finnes en rekke private bryggeanlegg.

2.5 Den besøkende

Sommerstid er båtliv, bading, soling og fiske sentrale deler av det gode livet på Sørlandet. Mange av øyene i landskapsvernområdet er statlig sikra som offentlige friluftsområder for allmennheten. Høst, vinter og vår er fiske vanlig aktivitet. Hummerfisket om høsten og torskefisket om vinteren har lange tradisjoner. Fiske etter sjørørret langs land fra båt har lange tradisjoner og stangfiske etter sjørørret har blitt svært populært de siste årene. Jakt på sjøfugl som ender, ærfugl, skarv og måker er populært om høsten.

Ifølge Skjærgårdstjenesten er det flest båter i den østre delen av verneområdet. Båttrafikken er konsentrert til sommerperioden, men det er en del båter på sjøen allerede fra påske og helt frem til høstferien. Under hummerfisket fra 1. oktober til 1. desember er det også båter ute, men det er få som går i land på øyene.

De besøkende som kommer med båt er oftest opptatt av bading, soling og fiske og i mindre grad opplevelser på land. Av den grunn er ferdsel på holmer som ikke har annen tilrettelegging enn brygge og fortøyningsbolter stort sett konsentrert til bryggeområdet. Folk med hund tar seg gjerne en tur rundt på øya de besøker.

På ikke landfaste øyer med større besøkstall og flere attraksjoner som eksempelvis Ryvingen og Helgøya er det lagt til rette for fotturer på land med turstier og skilting. Det er også tilrettelagt turstier på Flekkerøy, Skjernøy og Helgøya/Kapelløya. En del vandruter er å finne på UT appen, mens andre stier bare er merket i topografisk kart. På padlekart.no finnes det informasjon om teltsteder innenfor verneområdet.

På Flekkerøy er det lagt til rette for stisykling i regi av Flekkerøy vel. Omfanget av sykling er ganske stort, og på Bergeneset, Belteviga og Vardeneset medfører det slitasje i terrenget og skade på verneverdiene. I forvaltningsplanen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er det vist til bestemmelser om at sykling bare kan foregå på stier som er merket for sykling. Data hentet fra Strava appen viser at det er mye sykkelaktivitet også utenom de offisielle stiene på Flekkerøy, se figur 2. Figurene viser aktivitet for både sykkel- og fotturer.

Figur 2. Kart fra appen Strava som viser akkumulert aktivitet på Flekkerøy vest. Til venstre vises fotturer og til høyre sykkelsturer. Kilde: strava.com.

2.5.1 Brukerundersøkelser

Sommeren 2018 gjennomførte verneområdeforvaltningen i samarbeid med NINA brukerundersøkelser i verneområdet /15/. Undersøkelsene retter seg i første rekke mot de som bruker landarealene, herunder ilandstigningssteder, innfallsporter og viktige besøksarealer: Oksøy Fyr, Sudredalen (Flekkerøy), Høyfjellet (Flekkerøy), Risleviga (Flekkerøy), Kapelløya, Tyskerbrygga (Helgøya), Olavssundet (Helgøya), Songvår fyr, Ystevågen og Ryvingen fyr.

Undersøkelsene inkluderte et spørreskjema som de besøkende ble oppfordret til å fylle ut mens de var i området. Spørreskjemaene var plassert i kasser på ti ulike lokaliteter i verneområdet; ved badestrender, langs stier, ved fyr og på de mest besøkte øyene.

Hvem er de besøkende/brukerne?

I verneområdet var i overkant av 1/3 av de besøkende bosatt lokalt. Det var en høy andel norske besøkende, og i tillegg til lokalbefolkningen var mange eiere av fritidsboliger i området. I overkant av 80 % av de besøkende var på dagstur da de fylte ut skjemaet, og andelen som var på dagstur til fots var størst. Også andelen som var på båtturen var ganske stor (45 %).

Brukernes opplevelse av tilrettelegging for friluftsliv

Brukerne var generelt fornøyd med tilretteleggingen for friluftsliv. Bare 2 % oppga at de var misfornøyd. I etterundersøkelsen ble det spurt om hvor viktige ulike tilretteleggingstiltak i området var. Av eksisterende tilretteleggingstiltak var respondentene spesielt fornøyd med kvaliteten på brygger, fortøyningsbolter, korte og godt tilrettelagte stier til spesielle attraksjoner, tydelig merking av stiene og søppelkasser ved de mest brukte områdene. To tiltak fikk her en gjennomsnittsverdi under middelveien når det gjelder tilfredshet. Dette gjaldt tilbud om båttaxi og muligheten for å treffe oppsyn i løpet av turen.

Når det gjelder aktiviteter, var fottur, båtturen, bading/svømming og fiske/fangst i sjøen de aktivitetene flest oppga at de hadde bedrevet i verneområdet siste år. Å oppleve den flotte skjærgården, spesiell natur og de mange kulturminnene, samt at det er godt tilrettelagt med kyststier, var de viktigste årsakene til å besøke verneområdet.

Brukernes kunnskap om området

En relativ lav andel av brukerne innhentet informasjon om landskapsvernområdet før besøket. Dette kan henge sammen med at mange av de besøkende er godt kjent i området fordi de er bosatt eller har hytte nær verneområdet. De som innhentet informasjon, fikk den hovedsakelig fra internett eller gjennom venner/slektninger/ bekjente. Dersom de besøkende skulle motta mer informasjon fra forvaltningsmyndigheten, foretrekker de å få dette enten via app, informasjonstavler på parkeringsplasser/brygger eller i form av brosjyrer på kystledhytter i området. 60 % visste at Oksøy-Ryvingen er vernet som landskapsvernområde før besøket. Blant de som kjente til vernestatusen påvirket den i liten grad valget om å besøke området (Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019).

Brukernes kunnskap om naturreservatene

Nærmere 80 % oppga at de vet at det er ilandstigningsforbud på noen av de kystnære øyene i verneområdet, men kun en fjerdedel oppga at de både er klar over hvor dette er og hvilken

tidsperiode forbudet gjelder. Relativt mange vet ikke hvilke øyer som har forbud og/eller har ikke kjennskap til når forbudet gjelder.

For å beskytte sjøfuglene bedre i hele denne sårbare perioden, kan det være aktuelt å foreslå å utvide forbudet med en måned i hver ende, til å gjelde fra 15. mars til 15. august. Respondentene ble spurt om hva de syntes om dette forslaget i forhold til den enkeltes bruk av verneområdet. De aller fleste stilte seg positive til utvidet tidsperiode for ilandstigningsforbud i fuglereservatene og nesten halvparten var svært positive.

Brukernes opplevelse av området

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde blir i ganske liten grad oppfattet som et villmarksområde. Bare 8 % opplever hele området som villmark, mens 58 % opplever deler av området som villmark og 24 % svarte «nei, ikke i det hele tatt» Dette skiller seg stort fra hvordan folk opplever de verneområdene som ligger i skog og/eller fjellandskap, men er i samsvar med hvordan brukerne i nasjonalparkene Ytre Hvaler og Raet opplever disse kystområdene

Rundt 70 % av de besøkende opplevde ren natur hele eller det meste av den tiden de var i Oksøy-Ryvingen. Det var noe færre som opplevde stillhet, lite forstyrrelser fra andre besøkende og naturopplevelser utenom det vanlige, men rundt 60 % opplevde også dette hele eller det meste av tiden (Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019).

Brukernes innspill til forvaltning av området

Brukerne er også relativt enige i at det er greit at noen stier brukes til sykling, mens toleransen for ridning er mindre. Samlet sett tenderer brukerne også til å være enige i at hovedstiene bør beholdes fotturister. Påstanden om at det er mange som bryter fartsbestemmelsen for båt i verneområdet får også høye gjennomsnittstall, og hele 19 % var enige i dette.

Over halvparten stilte seg svært positive til at kulturlandskapet på holmer og øyer skjøttes av frittgående dyr. En lavere andel stilte seg positive til om kulturlandskapet burde skjøttes i form av brenning av kystlynghei.

Besøksmengde

Det ble levert inn 1468 svar i Oksøy-Ryvingen, men antallet innsamlede skjema gir ikke et direkte tall på antall besøkende til verneområdet. Det er derfor ikke mulig ut fra brukerundersøkelsen å si noe om hvor mange som besøker området. Det er trolig flere tusen båter som bruker området om sommeren.

Det er ikke benyttet ferdselstellere på stier eller ved innfallsporter som kan gi en indikasjon på hvor mange som besøker området fra landsiden. Opplysninger fra SNO antyder at det på Flækkerøy og Skjernøy er folk ute daglig hele året, men det er vanskelig å si noe mer presist om mengden av besøk.

2.6 Annen relevant kunnskap

Landskapsvernområdet er et kulturlandskap, og naturverdiene og dermed også noen av de viktige attraksjonene, er avhengig av kontinuerlig skjøtsel. Gitt omfanget av areal og kunnskapen som trengs for å skjøtte landskapet, er forvaltningsmyndigheten avhengig av et godt samarbeid med grunneiere og beitebrukere som har kunnskap om tradisjonell drift.

Helårsbeite med villsau og sviing av lyng er den tradisjonelle driftsformen i området. Langvarig og kontinuerlig ekstensivt beite med villsau og sviing av mindre områder med 10-20 års mellomrom er med å holde landskapet åpent og er grunnlaget for opprettholdelse av de mange flotte kystlyngheiene i området. Lyngen er viktig vinterfôr for sauene og derfor har grunneier/beitebruker stor interesse i å ha lynghei i god tilstand.

Villsau kan forstyrres av ferdsel og særlig løse hunder får villsauene til å trekke seg ut av beiteområder. Når det ikke beites tilstrekkelig, gror lyngheia igjen og det er også større risiko for en betydelig økning i flåttbestanden. Villsaueiere har flere steder plassert ut små skilt med informasjon om hvorfor det er viktig med båndtvang. Skiltene opplyser i tillegg om kontaktpersoner i tilfelle det observeres syke eller skadde dyr.

Landskapsvernområdet er i kommuneplanenes arealdel for Lindesnes og Kristiansand kommuner utlagt som hensynssone – båndlegging etter naturmangfoldloven. I tillegg har hver av kommunene egen Skjærgårdstjeneste som har ansvaret for vedlikehold på statlige og kommunale anlegg i Skjærgårdsparken (de statlig sikra friluftsområdene). Mange av disse ligger i verneområdet. Se også forvaltningsplan for mer informasjon om brukerinteresser og historikk.

2.7 Sammenstilling og situasjonsanalyse

Oksøy–Ryvingen landskapsvernområde er et åpent og ganske tilgjengelig område, særlig for båtfolket, men uten veldefinerte innfallsporter og med begrenset informasjon om verneområdet. Det er 73 statlig sikrede friluftsområder innenfor verneområdet. Det er flest besøkende i den del av området som ligger nærmest Kristiansand. På Flekkerøy og Skjernøy er verneområdet i bruk hele året, også av skoler, barnehager og foreninger.

Store deler av verneområdet er sårbart for slitasje og forstyrrelser og det er svært vanskelig å avgrense ferdsel ved hjelp av fysiske tiltak (eksempelvis gjerding), uten å komme i konflikt med verneformålet. Beskyttelse av verneverdiene er derfor, i større grad enn for andre verneområder i Norge, helt avhengig av de besøkendes kunnskapsnivå og atferd. Besøksforvaltning for dette området må derfor konsentrere seg om å gi målrettet informasjon om verneverdier og atferdsregler.

Det er lite tilgjengelig informasjon om verneområdet, både for de som kommer fra landsiden og de som kommer med båt. Det er satt opp infotavler noen få steder, mens flere viktige innfallsporter har utdaterte skilt som kun informerer om friluftsområdene. Ett unntak er de tre fyrene hvor det finnes informasjon, i tillegg til fyrverter om sommeren som kan informere om atferdsregler mm. Brukerundersøkelsen viste også at de besøkende har lite kunnskap om verneverdier og atferdsregler.

Enkelte steder er det godt tilrettelagt med avgrensede turstier og skilting, eksempelvis på Kapelløya og Helgøya. Andre områder har utydelig skilting og mange stier på kryss og tvers, eksempelvis på Flekkerøy. I flere statlig sikra friluftsområder er det etablert fasiliteter som brygger og toalett, mens andre ikke har noen form for tilrettelegging.

3 Mål og strategiske grep

3.1 Verneområdestyret har som mål med besøksforvaltningen

Med denne besøksstrategien ønsker verneområdestyret å sikre Oksøy–Ryvingen landskapsvernområde som et interessant turmål for besøkende fra inn- og utland. De besøkende skal kunne ferdes uten å skade verneverdier og få god informasjon om det særegne kulturlandskapet.

Verneområdestyret ønsker at:

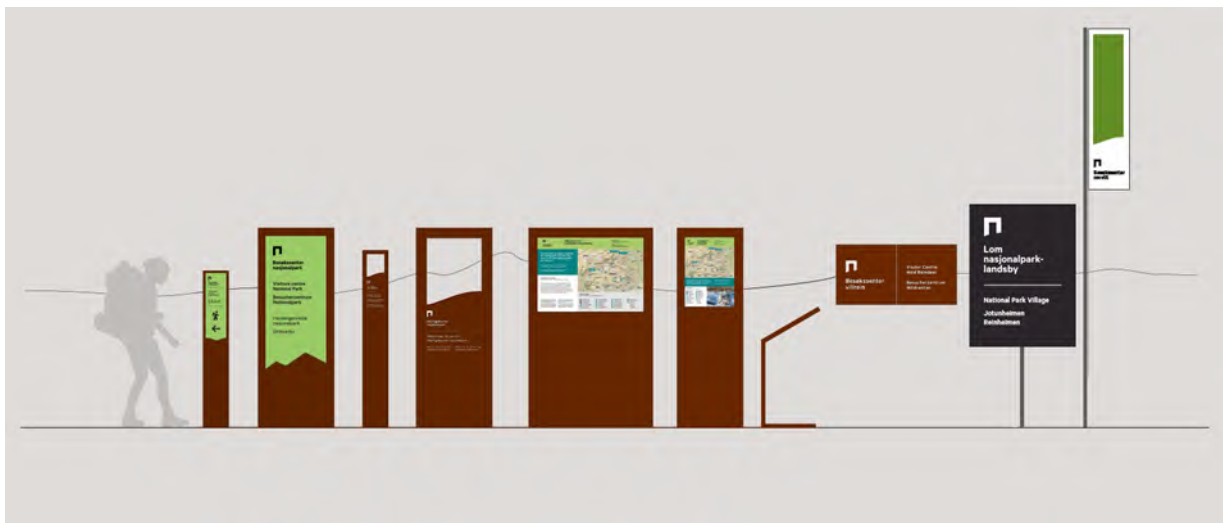
1. minst 75 % av de som besøker området kjenner til at det er et landskapsvernområde og vet hva dette innebærer
2. minst 90 % av de som besøker området kjenner til atferdsreglene som gjelder i området
3. besøkende føler seg velkomne i området og får mulighet for å utøve enkle friluftslivsaktiviteter som turgåing, kajakkpadling, stisykling, fiske og fugletitting.
4. alle prioriterte turstier/turmål er i en tilstand som tåler dagens besøksmengde
5. alle prioriterte ferdselsruter er tydelig skiltet etter nasjonal standard.

3.2 Strategiske grep

3.2.1 Informasjonsstrategi – aktuelle tiltak

- Skilting/merking
- QR kode system
- Kystledinformasjon
- Besøks- og informasjonssenter
- Nettsider/media

Miljødirektoratets merkestrategi setter rammer for arbeidet med informasjonsstrategi og skilting i landskapet. Målsettingen med merkevaren er å bedre opplevelsen for de besøkende, bedre vernet og gi større verdiskaping lokalt. Merkevaren henvender seg også til de som kun kortvarig bruker området /17/.

Figur 3. Eksempler på skilttavler og infotavler etter ny merkevare for Norges nasjonalparker /17/.

Et annet grep som kan tas i bruk er etablering av et informasjonssenter/besøksenter. Besøksentre skal i utgangspunktet etableres utenfor verneområdet. Senteret bør ha forbindelse til sjøen for å være tilgjengelig for båtfolket og for å bidra til lokal verdiskaping i form av eksempelvis båtturer og båtutleie. Et informasjonssenter kan ha ulike funksjoner, også utenom sommerperioden. Det bør kunne brukes av skoleklasser og barnehager og på den måten fungere som et naturinformasjonssenter.

Besøksentre og infosentre i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde bør ha forbindelse med offentlig transport fra Mandal, Søgne og eller Kristiansand sentrum.

3.2.2 Tilrettelegging

Det skal være mulig å oppleve urørt skjærgård, som er en av de viktigste attraksjonene i området. De besøkende er ifølge brukerundersøkelsen godt tilfreds med dagens tilrettelegging, og det vurderes derfor å ikke være nødvendig med ytterligere tilrettelegging. Unntaket er i områder hvor ferdsel skader verneverdiene og hvor det er behov for kanalisering, samt vedlikehold og ev. styring av eksisterende tilrettelegging.

Det er ikke et mål i seg selv at flere besøker verneområdet, men det er et mål at de besøkende har mulighet til å utøve et enkelt friluftsliv. Området er allerede godt tilrettelagt for båtfolk og turgåere, mens kajakkpadlere og stisyklister kan ha behov for bedre tilrettelegging. Tilrettelegging skal bidra til å kanalisere ferdsel til områder som tåler slik ferdsel.

Områder som tåler økt ferdsel, kan velges ut med bakgrunn i sårbarhetsvurderingen og kjennskap til området. På den måten kan hele området deles opp i ulike soner som er egnet til ulike formål:

1. Vernesone

Denne sonen omfatter hele verneområdet utenom de andre sonene. Vernesonen omfatter områder med få og ingen spor av nyere inngrep. Ferdsel bør fortrinnsvis skje langs gamle ferdselsveier. Restriksjonsnivå for inngrep, tiltak og installasjoner er høyt, og

det skal ikke legges ytterligere til rette for ferdsel. Spor etter ferdsel eller andre skader på landskapet skal repareres slik at landskapet og vegetasjonen fremstår mest mulig urørt. I denne sonen er det ikke skjøtsel eller beiting utover det som ville dyr bidrar med.

2. **Brukssone – skjøtsel**

I denne sonen skal det legges til rette for aktiv skjøtsel og langsiktig drift av kulturlandskapet med innmarks- og utmarksbeiter, slåttemark og kystlyngheier. Dette for å ivareta landskapet og mangfoldet, og samtidig hindre tiltak som kan redusere verneverdiene eller vanskeliggjøre driften. Mange av verneverdiene i sonen er avhengige av skjøtsel og det kan legges til rette for tiltak som beite og slått, rydding av kratt og busker, vedlikehold av grøfter og gjerder med mer. I skjøtelssonen kan det åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv i form av stier med enkel standard.

3. **Brukssone – friluftsliv**

Sonen omfatter eksempelvis arealer med skjærgårdspark og enkelte av de statlig sikra friluftsområdene. I brukssone for friluftsliv eksisterer det allerede, eller det kan åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv, for eksempel stier, turløyper, badeplasser, teltplasser, gapahuk og bålplasser.

4. **Brukssone - spesiell tilrettelegging**

Det er et begrenset antall områder som inngår i denne sonen, dette er hovedsakelig områder med annen tilrettelegging (bygninger o.l.). Eksempler er bryggeanleggene på Helgøya og Ryvingen, samt veianlegg og bygninger på Ryvingen. I disse områdene kan det for eksempel være aktuelt med tilretteleggingstiltak for friluftslivet og reiselivet, eller andre tiltak dersom de ikke er i strid med verneformålet.

En oversikt over de ulike sonene framgår av forvaltningsplanen.

I beiteplanen er det foreslått områder som bør skjøttes som kystlynghei med sviing og beite, og det er foreslått at en del områder der gjengroingen har kommet for langt, bør få utvikle seg til skog og derfor kan benyttes til friluftsmål. Det gjelder en del områder på Flekkerøy Vest i den nordlige delen, og fastlandsdelen av Asperøya vest for Kjøgebukta.

3.2.3 **Innfallspor**

Som beskrevet før er det mange innganger til verneområdet. Noen av de lokaliteter som tåler mye ferdsel er Høyfjellet og Belteviga på Flekkerøy, Helgøy og Kapelløya og til dels Skjernøy. Turstiene på Flekkerøy er flere plasser oppgradert til turløyper/turveier og tåler mye ferdsel.

De tre fyrene er attraksjoner i seg selv, og havnene der fungerer som innfallspor for båtfolk og kajakkpadlere. Tilrettelegging for besøk og informasjon til besøkende skal ha fokus på å opplyse om hensynsfull ferdsel, naturverdier og kulturminner.

Mindre øyer og holmer i landskapsvernområdet skal ikke prioriteres som innfallspor.

3.2.4 Kulturminner

Området er rikt på kulturhistorie og det er svært mange kulturmiljøer og kulturminner langs kysten. Historiene som knytter seg til de mange kulturminnene kan være grunnlag for formidling og reiselivstilbud i området. Aktuelle tema kan for eksempel være bosettinger fra jernalder/folkevandringstid, fiskerbondens landskap og krigsminner.

På Helgøya er det gjort mange tiltak for å formidle krigshistorien til kystfortet, både vedlikehold og restaurering av kulturminnene, samt gjennom informasjonstavler og skilting. På Skjernøy er finnes hustuffer fra folkevandringstiden og et kulturlandskap som ikke har endret seg mye fra fiskerbondens landskap. På Flekkerøy er det mange gjenværende krigsminner knyttet til kystfortet og de mange kanonstillingene, mens fiskerbondens landskap er mer utydelig pga. gjengroing og opphør av drift.

Opplevelse av kulturminner, landskap og kystfriluftsliv er bærekraftige naturopplevelser som også kan foregå på steder med lav sårbarhet i verneområdet. For alle typer aktivitet gjelder at ferdselen tar hensyn til verneverdier.

4 Kommunikasjonsplan

Besøksforvaltning og implementering av ny merkevare henger nøye sammen. God kommunikasjon og visuell profil er viktig for å skape en felles identitet for verneområdene. Kommunikasjonsplanen er basert på fokusområdene som er blitt valgt ut fra grunnleggende kunnskapsinnhenting beskrevet ovenfor.

Kommunikasjonsplanen blir utviklet i tråd med den nye merkevarestrategien og innebærer blant annet grafisk formgivning, hvilke kart/kartografi som skal brukes, hva slags bilder, tekniske løsninger, fundamentering, montering, og utplassering i samarbeid med entreprenører og kommunen. Samarbeidet med et grafisk firma for å utvikle kommunikasjonsplanen settes i gang etter at besøksstrategien er godkjent av Miljødirektoratet. Mer detaljert utforming skjer når kommunikasjonsplanen blir iverksatt i tråd med merkevarestrategien.

Utover innfallsportene er det behov for opplysningsskilting for innmark- og utmarksbeitearealer, samt hensynsfull ferdsel. Ellers er resten av kommunikasjonsplanen digital, bortsett fra på besøkssenteret og brosjyrer til bruk ved informasjonssentrene.

Kanalisering av ferdsel handler ikke bare om fysisk tilrettelegging. Det som blir kommunisert ut til de besøkende, reiselivsnæring og lokalbefolkningen er også viktige grep for å begrense og styre ferdselen. Hvilke stier og områder som markedsføres kan ha stor betydning for antall besøkende i området, og det er også viktig å informere om årsaken til at enkelte områder blir skjermet.

Et hovedmål med kommunikasjonsplanen er å formidle natur-, kulturminne- og kulturlandskapsverdier til besøkende. Følgende tiltak er planlagt, men listen er ikke fullstendig:

- Oppdatering av nettside
- Nye og oppdaterte informasjonsplakater og skilting
- Informasjonssentre

Besøksstrategien foreslår en rekke tiltak som har til hensikt å balansere verneverdier og hensynet til friluftsliv og reiseliv/lokal verdiskaping. Besøksstrategien er primært et verktøy for verneområdeforvaltningen, men det er aktuelt å involvere aktørene som har bidratt i arbeidet med strategien, også i arbeidet med å implementere planen. Det foreslås derfor at verneområdeforvaltningen kaller inn til ett eller flere møter der besøksstrategien presenteres for lokale aktører, grunneiere og interesseorganisasjoner. Det kan være nyttig å ha egne møter med friluftslivsforvaltningen i kommunen for å sikre samkjøring av lokale forskrifter og retningslinjer.

Kommunikasjon til de besøkende skjer i dag via eldre skilt og tavler. Det bør settes i gang arbeid med å utarbeide nye skilt/tavler. For større områder som eksempelvis Flekkerøy bør det lages en skiltplan i samarbeid med kommunen.

Vernerområdeforvaltningen har en særlig utfordring i å nå frem til besøkende som kommer med egen båt. Det er foreslått at informasjonstavler settes opp ved utvalgte småbåthavner, hvor besøkende er innom i løpet av sommeren for å handle eller fylle drivstoff (eksempelvis Mandal sentrum, Tregde, Trysfjorden, Høllen, Flekkerøy og Kristiansand sentrum). Andre steder som eksempelvis Kanonmuseet på Møvig, med mye besøk og utsikt til verneområdet, bør også ha informasjonstavler om verneområdene i utsikten. Det samme gjelder destinasjoner som Ryvingen, Songvår, Oksøy, Ny-Hellesund (Verftet, Monsøya, Helgøya), samt andre offentlige brygger som er mye besøkt.

Tett dialog med reiselivsbedrifter er viktig for å sikre at reiselivsbedriftene tilbyr produkter som tar hensyn til sårbare naturverdier i landskapsvernområdet. Gjennom blant annet møter i rådgivende utvalg vil det være en arena for samarbeid mellom verneområdestyret og reiselivsaktører.

Verneområdeforvaltningen får stor hjelp av grunneiere og frivillige som driver med skjøtsel av kulturlandskapet, bevaring av kulturminner, fugletelling, friluftaktiviteter, cafédrift mm.

5 Tiltaksplan

5.1 Generelle tiltak

5.1.1 Forvaltning og regulering

I forvaltningsplanen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er det beskrevet rammer for forvaltningen og retningslinjer som bør følges. I tiltaksdelen til forvaltningsplanen er det beskrevet en rekke tiltak for å opprettholde/ forbedre verneverdiene.

I besøksstrategien er det listet opp tiltak som skal balansere hensyn til verneverdier, friluftsliv og lokal verdiskaping. Tiltak i de enkelte delområdene er listet opp i tiltakslisten i vedlegg 1.

Verneområdestyret ønsker en kartlegging av støy fra utvalgte ferdselslokaliteter, uthavner, badeplasser og turmål, og en kartlegging av hva besøkende anser som unødvendig støy.

Besøkende må informeres om at det på mindre holmer og skjær og i et belte langs sjøen, kan hekke sjøfugl som er sårbare for forstyrrelser i tiden 15.3 – 15.8. Det skal informeres om hensynsfull ferdsel (unngå ilandstigning, seil/kjør ikke nærmere enn 50 m fra land, unngå høy hastighet og støyende atferd). Denne informasjonen bør gis flere ganger i løpet av våren og sommeren via egnede kanaler som lokalaviser, sosiale medier, verneområdestyrets nettside mm.

Verneområdestyret bør oppfordre til hensynsfull ferdsel i områder der det kan være hekkende sjøfugl. I tillegg bør viktige lokaliteter uten ferdselsforbud overvåkes fra år til år for å kunne sette i verk nødvendige tiltak ved behov (begrensninger på ferdsel etc.).

5.1.2 Informasjon

For å oppnå en effektiv besøksforvaltning er det nødvendig å få på plass målrettet informasjon til ulike brukergrupper, supplert med informasjon på besøkssentre og ved innfallsporter/båthavner.

Da besøkende kommer til området fra mange ulike innfallsporter, er det aktuelt med flere informasjonspunkter og ev. besøkssentre. Det bør være lett tilgjengelig informasjon å få i Lindesnes og Kristiansand. Skjernøy, Ny-Hellesund og Geitodden er tre steder der det i dag er god forbindelse til de nærmeste sentrumsområdene med buss eller rutebåt/ferje. Lokale interesser har foreslått å etablere besøkssentre på Geitodden og i Ny-Hellesund. Det kan også være aktuelt å etablere informasjonspunkter i tilgjengelige bygninger på de tre fyrene.

På **Skjernøy** er det et mindre bygg i den gamle bebyggelsen på Rossnes, like utenfor verneområdet. Bygningen er et gammelt skolebygg som har blitt restaurert, og inngår i Rossnes statlig sikra friluftsområde. Huset har universelt utformet toalett og uteområdet er universelt tilrettelagt med baderampe, tilrettelagt brygge og trilleveier for rullestol. Grillplass er opparbeidet, også denne universelt utformet. Bygningen er vurdert å ha gode fasiliteter for et eventuelt informasjonspunkt.

På **Verftet i Ny-Hellesund** er det et nyoppført og ledig bygg til bruk for et besøkssenter. Bygningen ligger i tilknytning ferieleiligheter, restaurant og konferanselokaler. Verftet er tilgjengelig med privat båt og med rutebåt fra Høllen, men ikke med bil. Verftet er ikke universelt tilrettelagt for bevegelseshemmede.

På **Geitodden** er det foreslått å etablere et besøkssenter i samarbeid med Destinasjon Flekkerøy som har aktiv kafedrift og utleie av båter på der. Stedet er tilgjengelig med privatbåt og bil, har parkeringsmuligheter og ligger nært opp til verneområdet. Det er flere attraksjoner i området og det ligger også i den mest besøkte delen av landskapsvernområdet. Det er i dag ikke bussforbindelse helt ut til Geitodden, men til Flekkerøy.

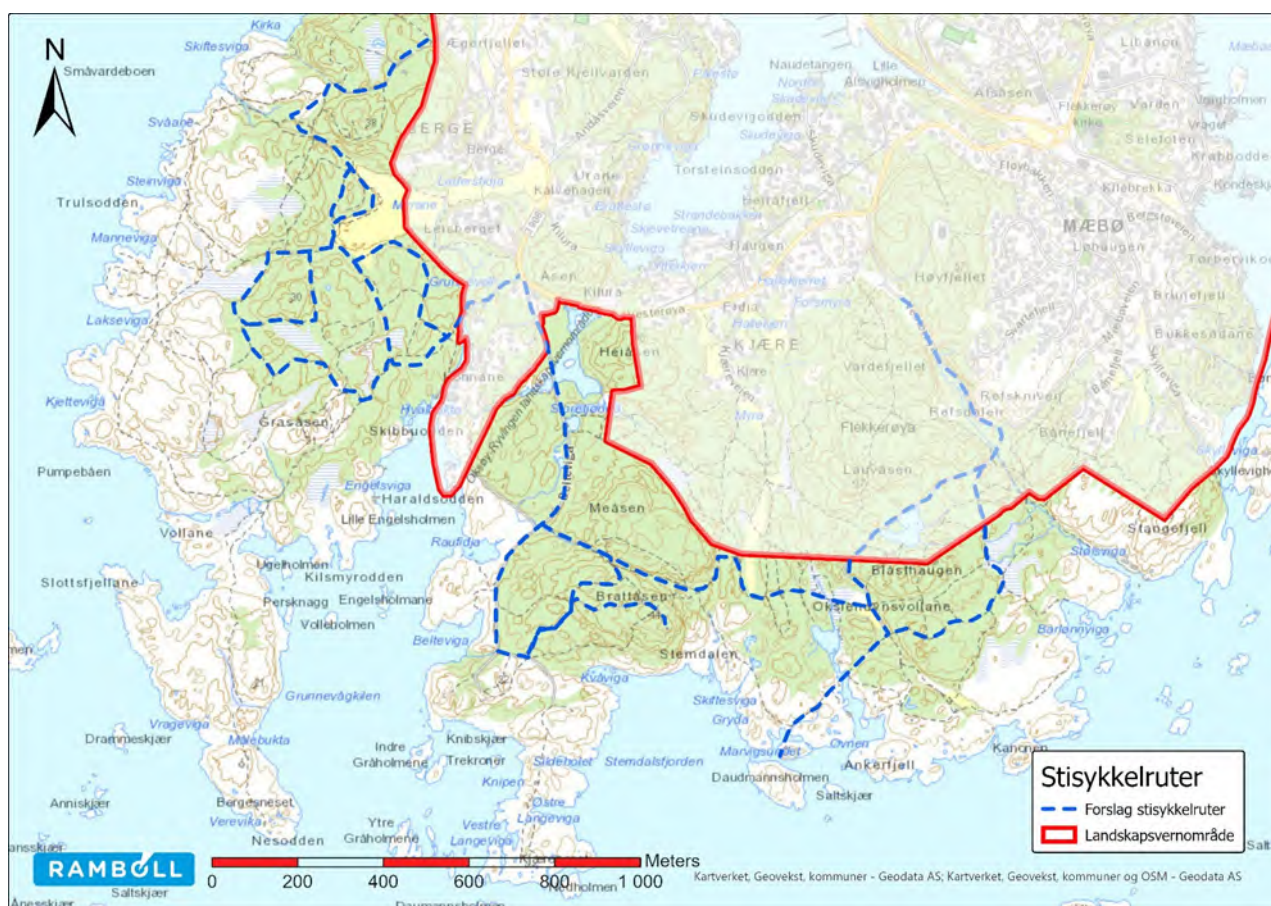
5.1.3 Tilrettelegging

Skilt i terrenget skal følge retningslinjer i merkehåndboka og Miljødirektoratets merkevare.

Det skal settes opp enkle informasjonsskilt på holmer og øyer som har mye besøk og der det går dyr på beite. Skilt skal fortelle om nødvendighet av beite og informere om atferdsregler og sporløs ferdsel, og bør utformes i samarbeid med kystgrunneier- og kystbeitelag.

Det anbefales at deler av turveinettet på Flekkerøy oppgraderes slik at det blir bedre sammenheng mellom Belteviga-området og Høyfjellet.

Det skal lages en plan for skilting av turstier og sykkelstier på Flekkerøy. Turstinettet på Flekkerøy Vest er omfattende og dårlig skiltet. Området har høy sårbarhet og ferdsel bør reduseres eller kanaliseres på godt avmerkede stier. Det må gjøres en prioritering av hvilke stier som skal merkes for gående og hvilke stier som skal merkes for stisykling. Plan for stisykling på Flekkerøy skal inkludere merking av sykkeltraséer i kart og i felt. Forslag til godkjente stitraséer for sykling i verneområdet på Flekkerøy framgår av figur 4.

Figur 4. Forslag til godkjente stitraséer for sykling i verneområdet på Flekkerøy.

5.1.4 Bedre opplevelser for de besøkende

Verneområdeforvaltningen har ikke mulighet for å begrense ferdsel inn i området, men kan informere om og oppfordre besøkende til hensynsfull ferdsel. Fartsbegrensning i sjø nærmere enn 50 m fra land, å unngå støyende atferd og å holde hunder i bånd er eksempler på atferdsregler det må informeres om.

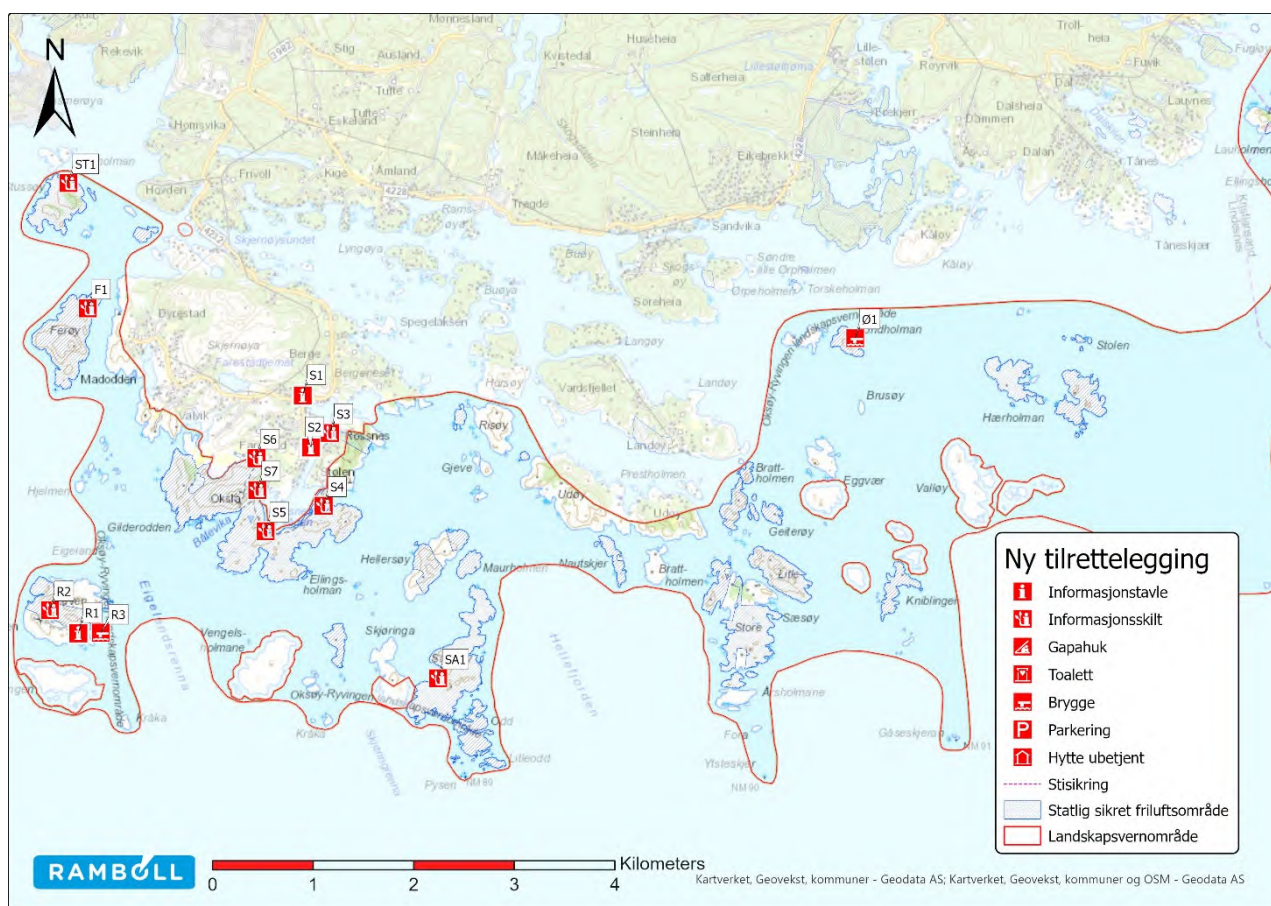
Enkelte områder har potensiale for økt besøksmengde. Dette gjelder eksempelvis statlig sikrede friluftslivsområder hvor verneverdiene ikke er avhengige av skjøtsel med beitedyr og hvor det ikke er registrert sårbart dyreliv sommerstid.

5.1.5 Verdiskaping

Det er mye ferdsel på sjøen sommerstid og det er usikkert hvor mye mer ferdsel området tåler, sett i forhold til forstyrrelser av sjøfugl. Frem til det foreligger mer kunnskap om dette, vil verneområdestyret prioritere å støtte utvikling av tilbud/aktiviteter som samler flere besøkende på færre fartøy, eller som får flere besøkende til å velge kajaker og robåter fremfor motorbåter.

5.2 Tiltak i de enkelte delområdene

I dette kapitlet gis en kort oversikt over tiltak fordelt på delområder. Tiltakene er basert på sårbarhetsvurderingen og er lagt til grunn for «skår med tiltak», se tabell 5. I tiltakslista i vedlegg 2 er tiltak knyttet til besøksstrategien kort beskrevet. Hvert tiltak har en kartreferanse som også vises i kartvedlegget for de ulike delområdene.

Figur 5 Kartutsnitt som viser forslag til tiltak. Nummerering viser til tiltaksliste i vedlegg 2.

Stusøy og Ferøy

Det foreslås å sette opp informasjonsskilt ved brygge. Det er ikke mulig å avgrense ferdsel på øyene fysisk med gjerder uten å skjemme landskapet. Samtidig er store deler av øyene attraktive som hekkeplasser og rasteplasser for fugl, i tillegg til at det er mye skrin vegetasjon som ikke tåler tråkk. Informasjon om verneverdiene vil i noen grad øke besøkendes bevissthet om hensynsfull ferdsel, men vil ikke styre ferdsel unna sårbar vegetasjon eller dyreliv. Tiltaket vil derfor ikke redusere området sårbarhet vesentlig.

Skjernøy

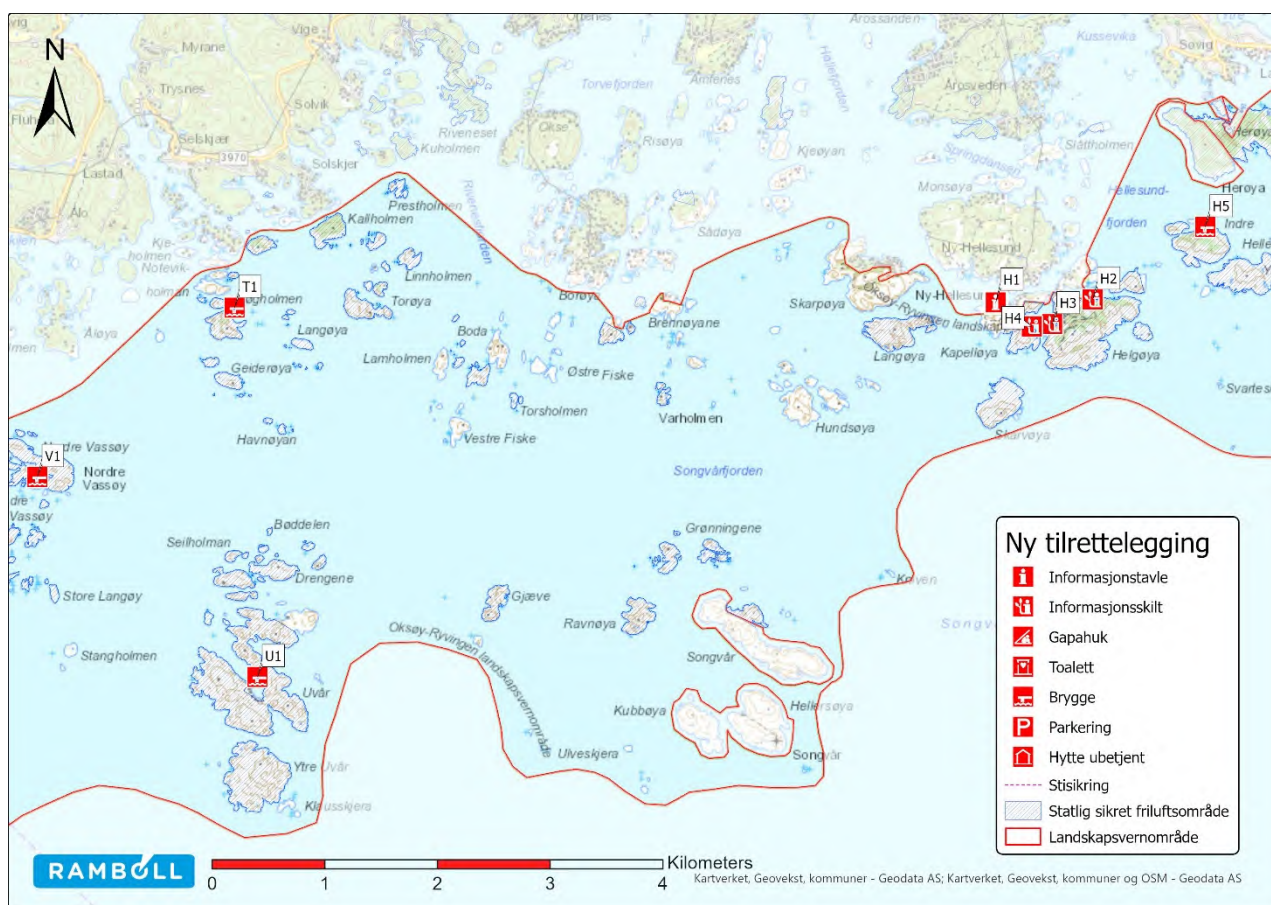
Det foreslås å sette opp nye infotavler. Informasjon om verneverdiene vil i noen grad øke besøkendes bevissthet om hensynsfull ferdsel, men vil ikke styre ferdsel unna sårbar vegetasjon eller dyreliv. Den etablerte stien rundt Ystebøvågen er et godt og kanaliserende tiltak som bidrar til å redusere forstyrrelser av hekkende fugl.

Ryvingen

Det foreslås å skjerme ferdsel på den nordlige delen av Ryvingen, særlig i hekketiden og før ungene er flyvedyktige. Tiltaket vil redusere sårbarheten for Ryvingen til et akseptabelt nivå. Stien til Skinnarglova stenges og det markeres ny sti til Varden

Sandøy-Skjøringen

Det foreslås å sette opp informasjonsskilt ved brygge. Informasjon om verneverdiene vil i noen grad øke besøkenes bevissthet om hensynsfull ferdsel, men vil ikke styre ferdsel unna sårbar vegetasjon eller dyreliv. Tiltaket vil derfor ikke redusere områdets sårbarhet vesentlig.

Figur 6 Kartutsnitt som viser forslag til tiltak. Nummerering viser til tiltaksliste i vedlegg 2.

Songvår

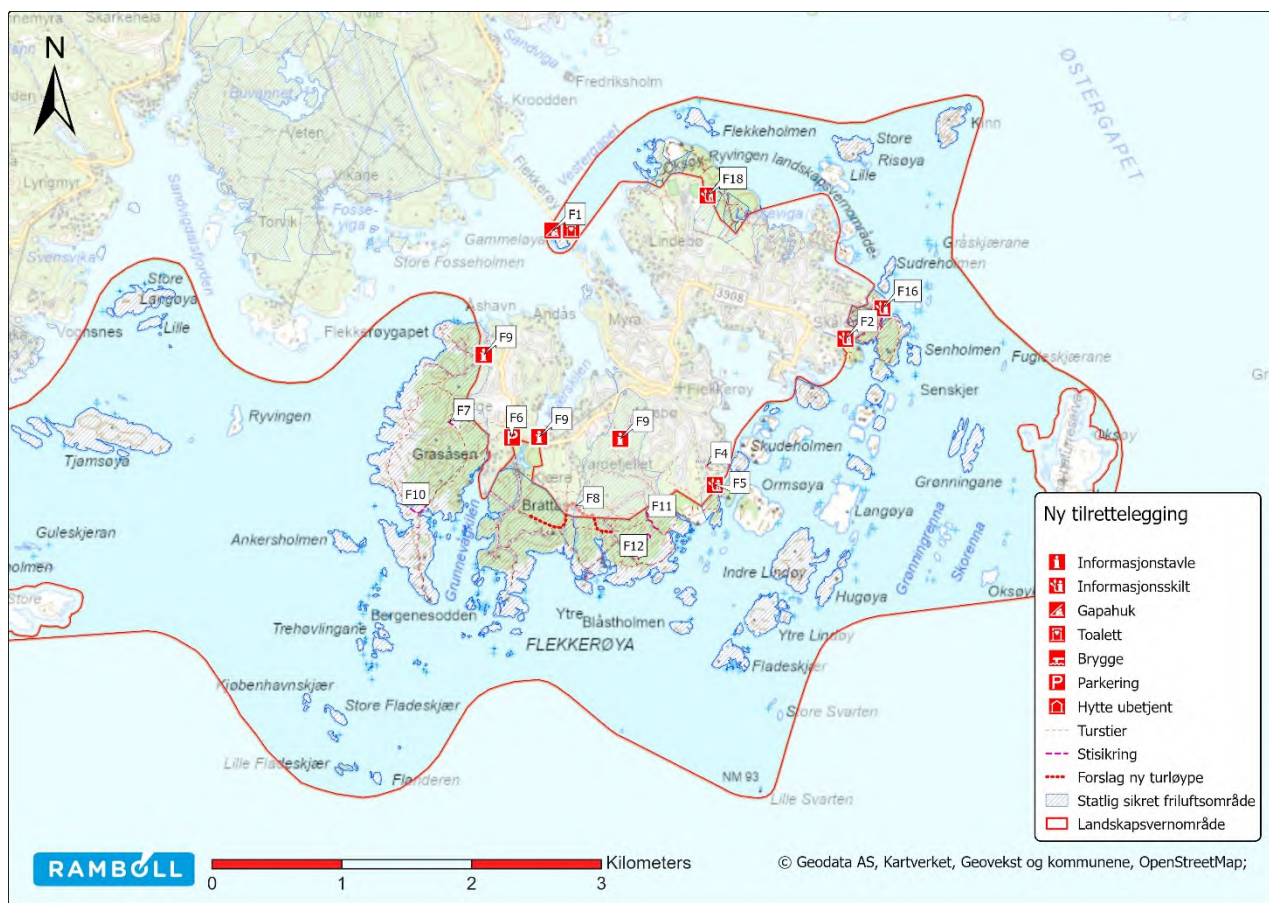
Det foreslås å oppruste brygga på Songvår. Av den grunn er Songvår tatt med i besøksstrategien, selv om det er et naturreservat med egne forskrifter. Songvår har høy sårbarhet og besøk på øya bør skje utenom perioden der sjøfugl hekker og har unger. Alternativt med en form for tilrettelagt besøk, og med guide som kan styre ferdsel unna hekkeplasser og sårbare lokaliteter.

Ny Hellesund

I Ny-Hellesund foreslås etablert et besøkssenter i tilknytning til Verftet samt flere informasjonstavler/skilt med informasjon til besøkende. Tiltaket vil ikke påvirke områdets sårbarhet, da området er godt tilrettelagt og ferdsel styres i stor grad på stier og brygger.

Flekkerøy

På Flekkerøy foreslås det å sette opp informasjonstavler ved parkeringsplassene på Høyfjellet og i Risleviga. I tillegg anbefales det å utrede muligheten for en ny parkeringsplass ved Beltevigasvingen. Det er mange godt opparbeidete stier som tåler mye ferdsel, også fra sykkel. Men det har også oppstått en del småstier som skader terrenget, særlig på den vestre delen ut mot havet. I forvaltningsplanen er det derfor foreslått å merke egne sykkeltraséer for å styre aktiviteten bort fra særlig sårbare områder. Tiltaket bidrar til å redusere sårbarheten for Flekkerøy Vest vesentlig. Ytterligere reduksjon av sårbarhet vil kreve etablering av tydelig merket og oppgruset sti på Bergeneset og utenfor strandenga på Vollane.

Figur 7 Kartutsnitt som viser forslag til tiltak. Nummerering viser til tiltaksliste i vedlegg 2.

For den sørlige delen foreslås oppgradering av en sti mellom Beltevigasvingen og Okslehavn. Stien vil i noen grad styre ferdsel bort fra sårbare områder langs kysten og bidra til å redusere sårbarhet noe. Dersom sårbarhet skal reduseres ytterligere, vil det kreve stenging av flere kystnære stier. Ved etablering av en ny parkeringsplass ved Beltevigasvingen, bør det vurderes om stien ut på Kjæreneset skal stenges, da økt ferdsel i dette området vil øke sårbarheten vesentlig.

I den østlige delen av Flekkerøy er det foreslått å etablere et besøkssenter på Geitodden. Et senter her vil ligge utenfor verneområdet og ikke påvirke sårbarheten for Flekkerøy øst vesentlig. Det foreslås å sette opp informasjonsskilt i Skylleviga og sikre noen av stiene over myr med klopper. Dette vil bidra til å redusere sårbarheten noe. Mange holmer øst for Flekkerøy er hekkeplasser for sjøfugl og økt ferdsel i dette området kan øke sårbarheten. Båtfolk som bruker dette området, bør få informasjon om hensynsfull ferdsel og hvor det er greit å gå i land (og hvor det ikke er greit). Det foreslås å sette opp informasjonsskilt flere steder i dette området.

I den nordlige delen av Flekkerøy er det ikke registrert områder med sårbar vegetasjon som påvirkes av ferdsel. Enkelte områder er hekkeplasser for sjøfugl og derfor sårbare. Det foreslås å sette opp informasjonsskilt. Informasjon om verneverdiene vil i noen grad øke besøkendes bevissthet om hensynsfull ferdsel, men vil ikke styre ferdselen unna sårbar vegetasjon eller dyreliv. Tiltaket vil derfor ikke redusere områdets sårbarhet vesentlig.

Tabell 2. Sårbarhetsvurdering av utvalgte områder uten og med tiltak.

Lokalitet	Type	Sårbar natur	Skår uten tiltak	Skår med tiltak
Stusøy og Ferøy	Badeplass, brygge	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Hekkeområde for rovfugl	36	36
Skjernøy	Sti, utsiktspunkt, brygger	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	23	23
Ryvingen	lilandstigningspunkt og sti	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Myr	30	6
Sandøy-Skjøringen	lilandstigningspunkt	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Forekomster av sjeldne arter	31	31
Songvår	lilandstigningspunkt og sti	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Forekomster av sjeldne arter	40	40
Ny-Hellesund	lilandstigningspunkt og destinasjon	Semi-naturlig strandeng Hekkende sjøfugl	5	5
Herøya	lilandstigningspunkt	Semi-naturlig strandeng Hekkende sjøfugl	15	15
Flekkerøy Vest Berge	Innfallsport, sti, utsiktspunkt	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl Myr Blauthøl Semi-naturlig strandeng	41	25
Flekkerøy Sør Belteviga	Innfallsport, sti og destinasjon	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	24	12
Flekkerøy Øst Høyfjellet og Stølsviga	Innfallsport, sti og destinasjon	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	19	15
Flekkerøy Nord, Skålevik Asperøy	Innfallsport, sti og destinasjon	Berg og grunnlendt mark Hekkeområde for sjøfugl	7	7

Referanser

1. [Naturbase.no](https://naturbase.no)
2. [Artsdatabanken.no](https://artsdatabanken.no)
3. Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, M 106, Miljødirektoratet 2014.
4. Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder, M 415, Miljødirektoratet 2015.
5. [Naturmangfoldloven](#)
6. [Stortingsmelding Natur for Livet](#)
7. [Forskrift om Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde](#)
8. [Forskrift om atferdsregler for Mandal kommunes friluftsområder](#)
9. [Forskrift om utvidet båndtvang i Kristiansand kommune](#)
10. Prosjektplan for besøksstrategi 2020
11. Beskrivelse av kommende prosjekter på kystfortet på Helgøya 2020, Forsvarshistorisk forening i Kristiansandsregionen.
12. Verftet i Ny Hellesund, prosjektskisse 2018. Siegfred's tegnestue.
13. Presøknad om autorisert besøksenter på Geitodden, Flekkerøy. Destinasjon Flekkerøy.
14. Samlet rapport fra referansegrupper for grunneiere, reiseliv og natur- og miljøorg.
15. Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019. Brukerundersøkelser i Flekkefjord og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområder. Sommeren 2018. NINA Rapport 1651. Norsk institutt for naturforskning.
16. [Merkehåndboka](#)
17. [Designmanual for Norges Nasjonalparker](#)
18. Fagnotat – Skjærgården og kystbasert utvikling, Kristiansand kommune 2021.
19. Olsen, K. 2021. Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservat, NOF rapport.
20. Hanssen, U. & Fjeldstad, H. 2015. Naturtyper i 28 verneområder i Vest-Agder. Resultater fra basiskartlegging etter NiN-metoden i 2014. Miljøfaglig utredning Rapport 2015-14. 202.s. 978-82-8138-764-5.
21. Thylén, A. og Langmo, S.H.L. 2021. Sammenstilling av naturverdier på land i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. BioFokus-rapport 2021-6. Stiftelsen BioFokus. Oslo
22. Langmo, S. H. L. & Thylén, A. 2021. Innspill til beite-plan Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Bio-Fokus-notat 2021-18. Stiftelsen BioFokus. Oslo
23. Fylkesmannen i Vest-Agder. 2010. Oksøy - Ryvingen landskapsvernområde. Forvaltningsplan.
24. Gunnarsli, K. S., Punsvik, T. og Vikøyr, B. 2017. Forvaltningsplan for sjøfuglreservatene i Vest-Agder 2017-2025. Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, Rapport 2017:3.
25. Søyland, R. 2012. Skjøtselsplan for Skibbuholmen, Indre Lindøya og Langøya. Kristiansand kommune, Vest-Agder Fylke. Ecofact-rapport 167. 26 s.
26. Søyland, R. 2018. Skjøtselsplan for Herøya – naturreservat og landskapsvernområde. Søgne kommune, Vest-Agder fylke. Ecofact rapport 621.
27. Torvik, S. E. 2019. Skjøtselsplan for Oksø naturreservat i Kristiansand kommune, Vest-Agder. Ecofact rapport 624.
28. Sårbarhetsvurdering for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Rambøll 2021

29. Skjøtselsplan for Berge, Flekkerøy. Utarbeidet av Tom Aurebekk Udø for Fylkesmannen i Vest Agder 2013.

Vedlegg 3. Attraksjoner

Nr. i kart	Stedsnavn	Pri	Beliggenhet	Beskrivelse
1	Ryvingen Fyr	Middels	Ryvingen	Fyr åpent for besøk og overnatting. Kan være vanskelig tilgjengelig og ferdsel kan være i konflikt med verneverdier. Båtskyss fra Mandal og fra Tregde ferisesenter. Fyret er fredet kulturminne.
2	Ytre Farestad og Ystevågen	Lav	Skjernøy	Rundtur rundt Rossnesvågen i åpent heilandskap med fine utsiktspunkter. Enkel adkomst og middels stor parkeringsplass ved kapellet. Økende ferdsel kan føre til uheldig forstyrrelse av beitedyr og hekkende sjøfugl samt økt risiko for slitasjeskader i terrenget.
3	Helgøya Kystfort	Høy	Ny-Hellesund	Et godt bevart kystfort, viser samtidig frem det typiske skjærgårdslandskapet. Enkel adkomst med rutebåt og stor parkering på landsiden (170 plasser i Høllen).
4	Olavsundet	Høy	Ny-Hellesund	Unik naturhavn med interessant historie. Tilrettelagt tursti på Kapelløya. Enkel adkomst med rutebåt og stor parkering på landsiden (170 plasser i Høllen).
5	Ny-Hellesund - vernet uthavn	Høy	Ny-Hellesund	Best bevarte bebyggelse i området. Enkel adkomst med rutebåt og stor parkering på landsiden (170 plasser i Høllen).
6	Songvår fyr	Lav	Songvår	Fyr åpent for besøk og overnatting. Naturresevat. Kan være vanskelig tilgjengelig og ferdsel kan være i konflikt med verneverdier.
7	Sandøy		Sandøy	Fin badeplass i beskyttet vik.
8	Bergeneset	Lav	Flekkerøy	Kystlynghei og skogsområde med stier for gående og syklende. Utydelig/manglende skilting, samt stier på kryss og tvers. Begrenset parkering i Risleviga og begrenset busstilbud.
9	Okslehavn	Lav	Flekkerøy	Beskyttet vik med teltplasser, men delvis utilgjengelig med kajakk pga. lav betongbru. Begrenset parkering på Høyfjellet og begrenset busstilbud.
10	Storetjønnna	Lav	Flekkerøy	Tjønn med stort biologisk mangfold nær turvei. Stort formidlingspotensiale. Vanskelig adkomst pga. begrensede parkeringsmuligheter. Parkering på Høyfjellet eller offentlig transport.
11	Belteviga fort	Middels	Flekkerøy	Flott utsiktspunkt på Flekkerøy med god utsikt over Kjæreneset. Begrenset parkering på Høyfjellet og i Risleviga, samt begrenset busstilbud. Flere krigsminner i form av bunkersanlegg og kanonstillinger. Grussti nesten helt frem til utsiktspunkt.
12	Daudmanns-holmen	lav	Flekkerøy	Utsiktspunkt ved gammel kanonstilling, noe vanskelig tilgjengelig. Adkomst som beskrevet for Belteviga fort.

13	Bro ved Daudmanns-holmen	Lav	Flekkerøy	Ny og fin bro over et søkk. Ender opp på et nes med en falleferdig bygning med mulig sikkerhetsrisiko for besøkende. Adkomst som beskrevet for Belteviga fort.
14	Asperøy	Lav	Flekkerøy	Øy med fast forbindelse til Flekkerøy. Merket tursti. Enkel brygge i Kjøgebukta. Gapahuk og bål plass. Adkomst fra Skålevik, men dårlige parkeringsforhold.
15	Skylleviga	Middels	Flekkerøy	Badeplass i beskyttet vik. Liten parkering i nærheten, toalett.
16	Paulens Geiderøy	Lav	Flekkerøy	Badeplass på østside av øy. Bro til land.
17	Gammeløya	Middels	Flekkerøy	Turmål og badeplass. Toalett og teltplass. Overnatting i DNT hytte.

Vedlegg 4. Aktiviteter

Aktivitet	Prioritet	Sted	Beskrivelse
Båttur til badeplass	Middels	De fleste holmer og øyer	Trenger vel neppe prioritering, men det må likevel fremheves som en av de anbefalte aktiviteter i sommerhalvåret. Båttutleie ved Tregde ferie, Destinasjon Flekkerøy.
Havfisketur	Høy	Hele LVO,	Kan utføres stort sett hele året – god mulighet for å kombinere med overnatting. Eksisterende tilbud ved Tregde ferie.
Dykkertur	Lav	Hele LVO	Kan utføres hele året, kan kombineres med overnatting. Krever spesiell kompetanse.
Krigshistorisk vandring	Høy	Flekkerøy, Helgøya	Enkelt opplegg, kan interessere familier og andre grupper.
Overnatting på fyr	Høy	Oksøy, Songvår, Ryvingen	Spesielt for området, krever privatbåt eller båtskyss. Anbefales utenom hekketiden.
Kajakktur	Høy	Hele LVO	Fin aktivitet som kan kombineres med utleie av utstyr og overnatting. Krever erfaring og er væravhengig. Utleie av kajaker ved Tregde ferie og Destinasjon Flekkerøy.
Teambuilding /seminar	Høy	Verftet i Ny-Hellesund	Kan kombineres med båttur og andre aktiviteter.
Stisykling	Middels	Flekkerøy	Stisykling er populært på Flekkerøy og det kjøres overalt på stier og utenfor stier. Sykling må avgrensnes til merkede stier for å beskytte verneverdier. Krever utstyr og informasjon om ruter. Kan utføres hele året.

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde

ST 24/26 Eventuelt